

מאמר מערכת כל השבייעין חביבין

עם כניסה השנה שמיטה הלווי בעל"ט נכנסו לשמיטה ה-20- מאז חידוש היישוב החקלאי היהודי בארץ ישראל [בשנת התר"ל בערך]. כבר בשמיטה בשנת תרל"ה anno מוצאים דרישת לשמירות שמיטה, ראה שו"ת ר' אליהו גוטמאכר, יו"ד סי' קיד. גם שימושה ייסוד יישובים החקלאיים של ממש היו כנראה רק מאוחר יותר עם הוסודות אם המושבות החקלאיות החורדיות "פתח-תקוה" בשנת תרל"ח]. ואכן החידוש בשמיטה זו [התשס"א] הוא כי בס"ד זכו להצראף למעגל שומרי שמיטה עוד ובמים מהמוני בית ישראל בוצאות פועלותיה הכבירות של ועדת השמיטה הארץ-ישראלית. ויש לקוות ולפעול עוד שיורחב מעגל שומרי השמיטה, בפרט בשעה זו אשר כה זוקקים אנו לרוחמי שמים, ואשר נראה לכארה כי סימני הגאולה שמסרו לנו חז"ל על מוצאי שביעית [סנהדרין צז,א] בעקבותינו. ומה שקבעו חז"ל [סנהדרין שם] שבמוצאי שביעית בן דוד בא, ודאי קבלה היא בידיהם. ברום אםaban לבקש סיבה הגיונית לכך, אין ספק שהשורות שביעית כהלהת יש בה כדי לעורר זכות זו. כدلולן.

אמרו חז"ל [ויק"ר כת"א]: "לעולם שביעי חביב... בשנים שביעית חביבה, ובשנה השבעית שבת שבתון יהיה הארץ. ביום שביעי חביב, ויבורך אלהים את יום השבעיעי". וכדי להבין מדוע חביבותה של שנה שביעית תלואה ב"שבת שבתון יהיה הארץ", נתבונן בדברי הרמב"ן זלה"ה, על פסוק: **ושבתה הארץ שבת לה**, ויקרא כה,ב:

שבת לה'... ולשון הברייתא בתו"כ שבת לה' כשם שנאמר בשבת בראשית כך נאמר בשבעית שבת לה'. אבל פירוש שבת לה' אלהיך האמור בשבת בראשית כי בו שבת וינפש ועל כן לא תעשה כל מלאכה, וכך אמרו כי כן נאמר בשמיטה, כי היא שביעית בשנים. והנה בכך עוררו אותנו בסוד גדול מסודות התורה, כבר רמז לנו רבי אברהם (הראב"ע) שכח, וטעם שבת לה' ביום השבת, וסוד ימות עולם רמזו במקום הזה. וכוף אוזן לשמע מה שאני רשאי לה-Smithך ממנה בלשון אשר בראשית הם ימות עולם, ביום השבעי שבת לה' אלהיך, כי בו יהיה שבת לשם אשמעך, ואם תזכה לתבונן. כבר כתבתי בסדור בראשית [בראשית ב,ג] כי ששת ימי הגדול, כמו שנינו [תמיד פ"ז מ"ד] בשבעי מה היו אומרם מזמור שיר ליום השבת, לעתיד לבא שכולה שבת ומנוחה לחיה העולמים.

מבואר מדברי הרמב"ן שיש בשבעית קודשה מיוחדת בכך שהיא שבת לה', כקדושת השבת. וכן א"כ כשם שהשבת היא מנוחת הגוף, כך בשבעית מצויה לשבות מעבודת הארץ. וכשם שהשבת היא מנוחת הנפש, כך בשבעית מצויה לעשותה שבת לה'. וברור א"כ שלא יתכן שרצון

הקדוש ברוך הוא ישבות האדם מעבודת הארץ בשבייעית כדי לבנות שנה זו בטילים ובבטלה וכו'. ומכאן ראייה ברורה שכל יהודי באשר הוא בכוחו לשבת וללמוד תורה כל היום כלו, ולקיים כפשותו "ובחם נהגה יומם ולילה". [כמ"ש התוספות בכתובות סג,א שלכן ר' עקיבא יכול להתייר את נdroו של כלבא שבוצע בפתח של "אדעתא דגברא רבא מי נדרת", ואינו כפוחה בנולד, משום שכך הוא הדרך, שהחולך לבי רב נעשה אדם גדול בתורה].

וזוהי סגולתה של התורה שכל מוצאה מצא חיים זכו, וכל מה שמקבש האדם ללמידה הרוי הוא מוצא בתורה. כמ"ש במדרש שמota רבה (וילנא) פרשה ז,ב: "כתפוה בעצי העיר, למה נמשל הקב"ה לתפוה, לומר לך מה תפוה זה נראת לעין בלבד כלום ויש בו טעם וריח, כך הקב"ה חכו ממתיקים וככלו מחמדים, ונראה לעובדי כוכבים ולא רצוי לקבל התורה, והיתה התורה בעיניהם דבר שאין בו ממש, ויש בו טעם וריח, טעם מנין שנאמר טumo וראו כי טוב ה', ויש בו מאכל דכתיב טוב פרי מחרוץ ומפז, ויש בה ריח שנאמר וריח שלמותך כריח לבנון, אמרו ישראל אנו יודעין כחה של תורה לפיכך אין אנו זוזין מן הקב"ה ותורתו, שנאמר בצלו חמדי תישתי ופראי מותק לחכמי". כאמור הטעם הטוב באמת נמצא בתורה, אבל צריך לרשות ולבקש ולטעום, ורק אז רואים ומננים את הטובה. וא"כ תחילת עליינו לעורר לבבנו את החשך לדברי תורה לא פחות ממה שאנו חושקים בשאר דברים גשיים, וליצאת מהרוחב ההומו והגדרות הבלתי ותעטועים, ולהיכנס לבית המדרש. ובפרט מן הפרט בשנה זו השבעית שהזמן קדש - שבת לה. והוא הזמן הרואי והמתאים לך. והיינו חביבותה דשביעית. כאמור. ולכון מסיים הרמב"ן ז"ל וכותב שבת ושביעית הם בבחינת יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולם לעתיד לבא, כי כשם שהגולה תלואה בשניות השבת, כמ"ש רוזל [ראיה שבת קיח,ב], כך תלואה גם בשניות שביעית בבחינתה הראויה, וכמ"ש בסדר אליהו רבא פרק ב': "כשם שאנו עושים שנה אחת שמיטה לשבע שנים כך עתיד הקב"ה לעשות שמיטה לעולם יום אחד שהוא אלף שנים וכי זה העולם הבא". ע"ש. וענינו לא תכללה לצפה לבוא לציון גואל בב"א.

ב

היבט מוסרי לציווי ושבתה הארץ

"וهرשעים כים נגרש השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט".
שעה נ.ב.

"אין הקב"ה מנסה את הרשעים למה שאינן יכולין לעמוד, דכתיב והרשעים כים נגרש,ומי הוא מנסה הצדיקים, שנאמר ה' צדיק יבחן".
שהש"ר ב.ב.

נפש הומיה לו לחקלאי; האם ירדו גשמי בעתם. האם לא יבוא ארבה בגבולו. האם היבול יהיה מבורך והאם לא יבוזו זרים יגיעו וכו' [ראיה יבמות סג,א]. ולא בכדי אמרו חז"ל כי נקרא סדר

זרעים "אמונות", משום "שמאמין בחו הולמים וזרען" [מדרש תהילים יט.יד. וראה בתוספות ברכות לא,א]. ויובהר על פי מה שפרש רבינו יונה באבות פ"ב מ"ה: "הוא היה אומר אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד - הבור הוא ריק, אין בו לא תורה ולא מצות ולא דרך ארץ ומדות טובות, אף ירא חטא איננו, כי מתקן הרוקות שבו גם מן העבריות לא ידע להשמר. אבל עם הארץ מעורב עם הבריות במדות החשובות, ויש בו מkickצת דעתות ישרות, יודע להשמר, וישמור נפשו מן הפשעים, יוכל להיות צדיק, ולעשות ולקאים بما שנצטויה, אך אל מעלה החסידות לא יוכל להשיג כי אם גדול בתורה. שהיא מידה שצרכיה טהרת הלב וזכות הנפש, ואין זה בידו חכמה להטותו מן הקו האמצעי אל הקצה האחרון שיעשה לפנים משורת הדין. ועל זה נקרא עם הארץ - מפני שהוא עמהם בדרך הארץ. ולפי שרוב בני העולם כמוותו". [וראה גם בפירוש רש"י שם, שלמעשה הוא הבסיס לפירוש ר' יונה].

הרי שמנגיד רביינו יונה את רוב העולם כעמי הארץ, כלומר אדם ממוצע [=עמ רוב הארץ]. ואדם זה יכול להיות ירא חטא, כיון שעוסק ביישוב העולם, להבדיל מאדם שהוא מוגדר כ"בואר". ולפי זה שפיר נקרא אדם שהוא עוסק בזורייה "איש אמונה", כי אדם שעוסק בזורייה כדת וכדין, ומפריש תרומות ומעשרות ומתנות עניים וכו' מיבולו, ללא ספק איש אמונה וירא חטא גדול הוא. ועוד יתרה מזו אדם שמוביל את שדהו בשביית כדת וכדין, בغال אמוניתו בחו הולמים, נקרא "గבור כה" [תנומה ריש ויקרא]. גבור כה זה הוא לא משומש שמכונן לשבול ולהפסיד, אלא משומש שגיבור הכח האמתי הוא "הכובש את צרו" [אבות ד,א]. ולא ספק שמיירת שמייטה היא זמן של נסיוון קשה לבעל השدة אם יחזיק באמונתו בה' שהבטיח למצוות לארץ ברכה, או יתפתחה לפנותו בדרך עקלתון. ולפי ש"אין הקב"ה מנסה את הרשעים, לפי שאיןם יכולים לעמוד שנאמר" וכו'. ודאי שני שמי שעומדים בנסיון הזה הוא צדיק. ונתבונן לוגל בדברי חז"ל המופלאים בגדרו של אדם רשע, כדי להבין מה באמת רצון ה' במצוות "ושבחה הארץ":

" אמר הכתוב והרשעים כים נגרש וגוי (ישעה נז כ), מה הימ הזה הגלים שבתוכו מתגאיין וועלין, כיון שככל אחד ואחד מהם מגיע לחול הוא נשבר וחוזר, וחייב רואה אותו, אף הוא שנשבר ומתגאה ועולה, ואני חזר בו, כך הם הרשעים, רואים אלו את אלו והם מתגאים, לפיכך נמשלו כים, שנאמר והרשעים כים נגרש וגוי. כל הדורות דורו של אנווש דור המבול ודור הפלגה לא למדו אלו אלא מתגאים, לפיכך והרשעים כים נגרש. רשעים אין להם נייה בעולם, אבל הצדיקים יש להם השקט, שנאמר ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מהריד". תנומה (מהדר' ר"ש בובר) ויקרא י"ג.

א"כ אדם רשע הוא מי שאינו לומד ממה שעוני רואות, וכਮובן אומר שהכל מקרה. ובBOR שאין זאת אלא משומש מרוב מרדף מתמיד אחר הבל' העולם עד ש"כים נגרש", אינו מאמין בהשגת

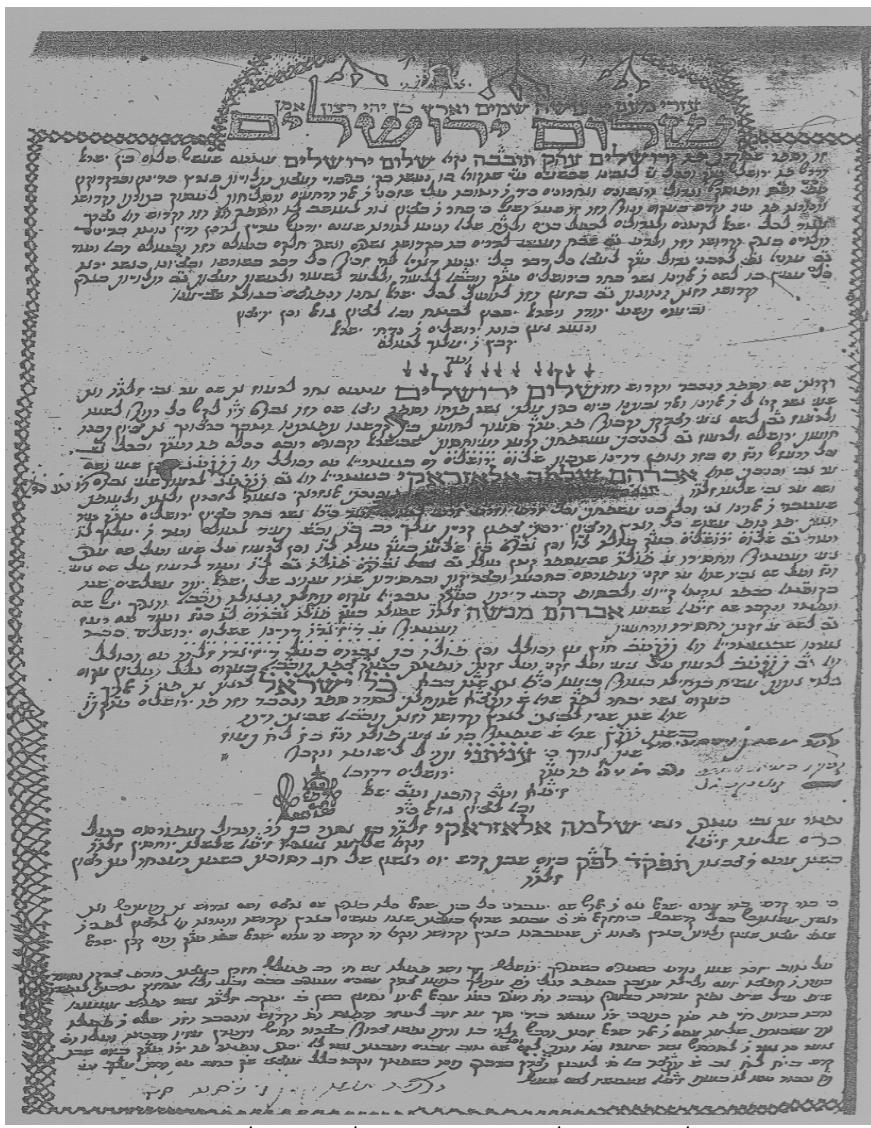
הברוא, ש"את הכל יביא האלים במשפט על כל חי נעלם". ו"אין מקרה בעולם כלל". ועל כן אדם זה רחוק הוא מנוחת הנפש, נתון בקביעות לפגעי הזמן, ותמיד "יגרשו מימי רפש וטיט". וربים הם המצוות שנתנו לעם ישראל, שכתחבה הتورה בפירוש שטעם המצווה הוא כדי לשרש מדחה רעה זו של רכושנות וחמדנות, שהיא מוששי הרע שבאדם שהרגל בה מנעורוו; "ואהבתם את הגר כי גרים הייתם"; על מצות יום השבת אומר הכתוב: "זוכרת כי עבד היה... וויצויך... על כן צוק ה' אלהיך לעשות את יום השבת"; וראה מ"ש הטור או"ח סי' תרכ"ה על כך שבטעם הרבה המצוות הכתוב: "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים". ובפרט בארץ ישראל שאומר הכתוב בפירוש: "והארץ לא תמכר לצמיות, כי לי כל הארץ, כי גרים ותושבים אתם עmedi"; וכן בטעם מצות השmittה אמרו חז"ל: "אמר הקדוש ברוך הוא לישראל זרעוSSH והשמינו שבע, כדי שתידעו שהארץ שלוי היא". סנהדרין לט.א. וכיו"ב כותב הרמב"ן ז"ל שמות לד,כא: "בחיריש ובקציר תשבות - הזכיר חריש וקציר, שביהם עיקר חי' adam. והזכיר השבת באמצעות הרגלים, כי סמך אותו להג המצאות ולקדוש הבכורות, בעבר שכולם זכר למעשה בראשית, כי ביציאת מצרים אותן ומופת בו". והגם שפרש הרמב"ן פסוק זה על שבת בראשית, הרי נחלקו בדבר רבי עקיבא ורבי ישמעאל [משנה שביעית א,ד]. ולא ספק יפים הדברים גם לשבעית. וכאמור. וא"כ כמה נפלאה וחוובה מצוה זו, וכמה מן ההנאה והדרך הנכונה יש למודר ממנה.

גליון מס' 33 - 32 עוסק:

- חוורת זו אנו מוצאים לאור בגלيون כפול [כמוותית] עקב מספר קשיים טכניים כאשר לא היה אפשרותינו להוציא את גליון מס' 32 בזמןנו, עם המנוונים הסליחה.
- א. אנו שמחים לפתח את החוורת בהלכות ארץ ישראל מתוך ספר "שלום ירושלים" להגאון רבינו אברהם אלזרקי זלה"ה, שבו המוחלט נמצא בכת"י, וצotta רבני המכון עומל כוון להוציאו על כל פרקי ומועדותיו, כאשר החלק הראשון הוא העוסק בנושא שביעית.
 - ב. המשך ביאורים וחידושים על הרמב"ם הל' שמיטה ויובל למ"ר הג"ר שם"ע שליט"א מורה דרכו של המכון.
 - ג. לקראת הופעתلوح זמנים לשנה השביעית שהויל ע"י המכון, מפרסם י"ר המכון את הביאורים וההנחיות שעל פיהם הופק הלוח.
 - ד. המשך פרויקט "אוצר התשובות" על הל' שביעית מהרב דוד אביטן – חבר המכון.
 - ה. חלק נוסף ממאמרו של ידידנו הרב אהרון בוארון בנושא תרומות ומעשרות.
 - ו. מדור תגובות, והפעם תגובה על הנקתת בגלيون 3 בדין קריעה על הרי יהודה.

מדור גנזי ארץ ישראל

**ספר "שלום ירושלים" על ענייני ארץ ישראל ומצוותיה
מאת הגאון רבי אברהם אלازראק זלה"ה**

דברי מבוא על הגאון ר' אברהם אלאזרקי זלה"ה

נמצא בידינו עותק של ספר "שלום ירושלים" לרבי אברהם אלאזרקי זלה"ה. הכלול ב' חלקים, ויכולו עוסק בענייני ארץ ישראל בהלכה ובאגודה [סקירה מקיפה יותר של תוכן כל הכ"י ניתן שתבוא מאוחר יותר בס"ד]. הספר כולל כתוב בכתב יד ספורי [חצ'י קולמוס]. משער הספר ניתן ללמידה מספר פרטימן על זהותו של הרוב המחבר כדלהלן. שם אביו של רבי אברהם הוא רבי שלמה אלאזרקי ושם אימו של רבי שלמה היה אסתר והיא הייתה ביתו של הרוב המפורסם רבי שלמה אמרליו, בעל שו"ת כרם שלמה [שלוניקי תע"ט]. רבי אברהם עצמו עלה לירושלים בשנת עניתניי [תק"צ]. השער לחלק א' של הספר נכתב בשנת אוזך כי עניתניי [תק"צ], ולחلك ב' בשנת כל ישראל [תקצ"א].

הרוב המחבר מזכיר הרבה בזיכרונותיו אליו מהר"א מניא אב"ד חברון, שהיה בידו ספר זכו לארהם (מהר"א אלקלעי) עם הגהות רבות בכתב ידו של ר"א אלאזרקי, ומזכירו לפעמים בשם מלא, ולפעמים אא"א [=אמר אברהם אלאזרקי]. ראה זיכרונותיו אליו או"ח מע' ה' אותן ב' ומע' מ' אותן י"ב. [וממנו הוזכר בין איש חי שנה א' פקדוי אותן י"ב ויביע אומר וכח].

ספר שלום ירושלים היה בידי ר' יצחק ברדהב, אף הדפיס מתוכו את ההלכות שביעית [ירושלים תרנ"ה]. בשער לא הוזכר שם המחבר אלא שם המדפיס, וכן יש שטעו וסבירו שהחיבור הוא של ר' יצחק ברדהב. אבל כבר מודפס בהקדמת המול' ובהסכמות הרוב ישא ברוכה [בן דורו של המו"יל], ניתן ללמידה מהחיבור הוא רבי אברהם אלאזרקי. וכן הדפס ר"י ברדהב גם ספר "תוספות שביעית" [ירושלים תרנ"ז], שתוכנו הוא שבחין ציון וירושלים. [ונדפס מאוחר בזהב, בשם "עיר של זהב" [ירושלים תרנ"ז], שתוכנו הוא שבחין ציון וירושלים]. וננדפס מאוחר יותר בשנת תרפ"ז בשנית, בשם "פרדס היירושלמי". ולא ברור לי למה שינו את שמו.]

ואכן זכינו בס"ד לאחר את ספרו כמעט בשלמות ירושלים בכתב ידו של ר"א אלאזרקי. ומהמעט שהספקתי לעבור עליו ראיתי כי מכיל בקרבו הלכות ותשובות בענייני חדש. תרו"מ. חלה. ערלה. כלאים. בכורות הארץ. גבולות ירושלים. דיני ירושלים ושבחי ארץ ישראל. ועוד. כל דיני שביעית, פרט לדף אחד שנקרא דבר השמייה [שאת צילומו אנו מציגים כאן] חסרים בכתב יד, וניתן לשער שכשהודפס חלק זה הפריד אותו המדפיס מהכתב יד כדי להדפיסו, וכך נשאר חלק

זה נפרד אי שם, אם בכלל. כתוב יד זה שירק כיום להרב פרוי מאיר בניהו הי"ג, שהוואיל בטובו להרשות לנו לצלמו ולפרנסמו, וע"כ תודתינו נתונה לו. ואנו תפלת שנזכה להתחילה ולסיטם מלאכה כבירה זו לתועלת כלל ישראל. אמן.

דוד אביטן

צילום השער דפוס ראשון
[על שם המחבר המופיע בשער, ראה מבוא]

שנת השמיטה שורש עניין זה לידע שנת השמיטה ולקים מצות התלויות בה שלא לח:right שולץ ולו זמור ולזרוע, וכור' כדנברא בע"ה. יעוץ בהרמב"ם בפרק י"ד דשניתה ויובל, לאחר שכח סברתו, כח Abel הגאנטס אמרו שמסורת היא בידם איש מפי איש, וכור' ומפורשת אצלם ואנשי ארץ ישראל וכלם לא מנו אלא לשנות החורבן משליכים אותו זו זו, וכור' ועל זה אנו סומכין ומוריין לעניין מעשרות ושביעית והשמיטה כספים, שהקבלה והמעשה عمודים גדולים בהוראה וכו'. ועיין בספר הקדוש ספר החדרדים, דף נ"ה, דפוס ויניציא, שהביא הרבה כמה מחלוקת היו בין הרבניים להבין לשון הרמב"ם על בוריין, ונאספו הרבניים המופלגים שבירושלם עיה"ק, ושלחו לרבני וגאנוני צפת עיה"ק וגם לרבני וגדולי קושטאנטינופולי וסילאניק{י}, שהיו שם אנשי גדולים אנשי השם, וכלם הסכימופה אחד לדעת הרבניים הקודמים, ונתפשט המנהג כאשר הורה גבר' הגאון מוהר"ר יוסף קארו בש"ע י"ד, שנת חמשת אלףים וש"ג לבריאות העולם היה שנת שמיטה. עכ"ד. וא"כ השנה הזאת שהיא שנת חמשת אלףים וחמש מאות ותשעים ושלשה, היא שנת שמיטה, צא וחשוב וחשבון זה עולה לסתורת ר' יהודה שנת היבול עולה לכאן ולכאן.

וראיתיה להרב כ"מ שפירש כל זה, כאמור בהלכה ה', אבל כל הגאנטס וכו'. ובסוף כתב, זוז"ל, ומדקאמר ונשקל ממה תורי ונשר הפריטי, וכור' דהיאנו שתים של יובל, משמע בהדייא שלא מנו אלא שמיטה בלבד ולא יובל, וכור' יאודה, וכור' ואחר זה כח ולפי חשבון זה וכו'. כלומר מאחר שנתבאר שהחבורן היה בשנת השמיטה, וכור' נמצא לפי זה שנתה ה' אלפיים ושכ"ז היה שנת שמיטה, וכן המנהג הפשטוט וכו'. ויעוץ שם למלחה מזה מה שביאר והכריח שמה שאמרו שנתה שנחרב הבית מוצאי ז' הייתה, אינה פשוטה, אלא האמת שנתה ז' הייתה, וקרויה מוצאי שביעית, יعن שהוא מונה שנה מיום החורבן עד י"ב חדש, שככל מה שארע באותה שנה מקרי שארע בשנת החורבן וכו'. פירוש לפירושו, ד"מ [=דרך משלן ט' באב נחרב הבית, ומתחייב השנה מיום ט' באב, אחר אולול של אותה שנה מתחילה תשי' שנת מוצאי ז', נמצא שעדיין בתחום י"ב חדש מהחבורן נקרא גם כן מוצאי ז', אף' שנחרב בז' עצמה, כנ"ל.

[השגה על דברי הרב אורט ותומם בחשבון שנת היבול]
וראיתיה להגאון בעל אוורים ותומם שכח בסי' ס"ז אות ב', עם"ש מר"ן ומדברי סופרים שתהא שמיטה כספים נהגת בזמן הזה וכו'. כתוב הוא זוז"ל, והוא דלא תקנו גם כן יובל, שייהיה נהוג לזכור היבול, כחבו התוס' דא"כ בשנת מ"ט ושות חמישים לא היו יכולם לעבוד האדמה, והנש שהיה נעשה לד' שנים לא היה, כי איינו מן התורה, ולכך לא קבעו. זה התירוץ איינו מספיק למן דפסק הכר' יאודה דשנת חמישים עולה לכאן ולכאן, א"כ לא קורה שייהיה היבול ושמיטה זה אחר זה תכופים ורצופים, כי אם בחמשים שנה וראשונים שהיא בשנת מ"ט ויובל אחריו בשנתה זו, אבל מכאן ואילך לא קורה כמעט כלל שיבואו רצופים צא וחשוב, וכור' עכ"ל.

ואחר נשיקת עפרות רגליו נוראות נפלאי מדבריו, שהרי מבואר בגדירם דף ס"א, המחלוקת של רבנן ור' יהודה, וכן בר'יה דף ט', וכן בערכין דף י"ב, דסברות ר' יהודה היא דשנת היובל מונין לכאן ולכאן. {ו} פירושו: לאן, שנת חמשים נחשבת ל' שמייטין, ובסוף מונין יובל, שהוא שנת חמשים, באופן שמספרו חמשים מצורף ומהוחר לסופו השמייטה אחר מ"ט שנים. זה פירוש לכאן. ופירוש ולכאן, שנת היובל עצמו, אף שהוא מהוחר לחשבון סוף השמייטין, ונקרא שנת חמשים, כמו כן נקרא אחד לחשבון השמייטה הבאות, וליובל, ומתחילהן למנות היובל הבא אחריו - שנותיו - משנת היובל שעבר עצמו. דרך משל מיום שנברא אדם הראשון עד מ"ט שנים, ועד בכלל, נשלם ז' שמייטין, ובשנת חמשים יובל, אח"כ היובל עצמו שמנינו חמישים מניין מס' אחד, וששה שנים אחרים נעשו שמייטה, וכן וכיו' עד מס' מ"ח שנים ועד בכלל, נשלם ז' שמייטין מס' ט, כיוון שמנינו שנת היובל עצמו לחשבון אחד ב' וג' וכיו' עד מ"ח. באופן שבשנת צ"ח לאדם הראשון היה סוף שמייטה, ובשנת צ"ט היה יובל, והוא מס' חמישים, כיוון שהתחלנו החשבון משנה חמישים עצמו שעבר. אח"כ מוניין שנת צ"ט עצמו שנה אחת, ק' שנה ב', וכיו' באופן שני קמ"ז נשלם ז' שמייטין, ובשנת קמ"ח הוא יובל. אח"כ שנה קמ"ח עצמו אחד, עד שנת קצ"ו הוא סוף שמייטין, ובשנת קצ"ז הוא יובל. וכן על זה הדרך עד לעולם, באופן שנת השמייטה שאסור להרוש ולזרע יבוא לעולם מצורף ומהוחר לכל יובלות שבעוולם.

נדרך לאסור עבודה קרקע שתי שנים רצופות לכל יובל שבעוולם, כיוון שיבא אחר שנת שמייטה, כאמור. בין לר' יודה בין לרבען. לרבען יבא שנת יובל לעולם שנת חמישים, דהיינו מיום בריאת אדם הראשון עד {שנה} מ"ט נשלם ז' שמייטין, שנת ז' יובל. אח"כ שנת נ"א אחד, שנת נ"ב ב' וכיו' שנת צ"ט שמייטה, שנה ק' יובל. אח"כ שנה ק"א ב' וכיו'. שנת קמ"ט שמייטה, שנה ק' יובל. אח"כ שנה קנ"א אחד, שנה קמ"ט שמייטה, שנת ק"ז יובל. באופן {ד} בין לר' יודה בין לרבען, אחר מניין ז' שמייטין הוא יובל, שהוא שנת חמישים משנה מתחילהן לעבוד. ולעולם יבא ב' שנים רצופות איסור עבודה קרקע, אלא שחלקין מאייזה שנה מתחילהן למנות היובל הבהא, לרבען מתחילהן משנה נ"א, ולר' יודה משנה ז' עצמו, שנת היובל עולה לכאן ולכאן. ואני יכול להאריך, שהוא פשוט, וקצר המצע להשתרעה. ועל זה כתבו התוס' בגיטין דף ל"ו, שלא תקנו גם כן {יובל} לזכרון, וכיו' שאין רוב הציבור וכיו' לאסור שתיהן רצופות וכו'. ופשוט דברי התוס' יבא {ו} בין לרבען בין לר' יודה. וא"כ פלא בעיני איך קאמר התומם שלר' יודה "לא יבואו ב' שנים רצופות כלל אלא שנים ראשונים וכיו' צא וחשוב", ומחלוקת הגadol, דסביר בפי ר' יודה דאחר מ"ט שנים של אדם הראשון ד"מ [=דרך משל] היה יובל שנה ז', ומתחילהן החשבון של השמייטה הבהא מיום שנה ז' עצמו כאמור, ונשלם השמייטין לשנה צ"ח, ונשאר השנה צ"ט بلا שם [כלומר. לא שמייטה ולא יובל]. ובשנה ק' יובל כאמור, ומתחילהן לסיפור השמייטה עצמה משנהה זו, וכיו' ועל פי יסוד זה לא יצא לו ב' שנים רצופות בל' עבודה וכיו' אלא בשנים ראשונים. וזה לומר כן. ומה פירוש כתיבת לכאן שאמר ר' יודה. והוא אמר כי הפק הפסוק, שאמר, "וספרת לך" שצורך להיות יובל אחר מ"ט שנה, ולפירושו היובל יהיה שנה נ"א מן התחלת המספר מן היובל עצמו שעבר. וצ"ע דבריו.

הגאון רבי שלמה משה עמאר שליט"א
אב"ד פ"ת וחבר מועצת הרה"ר לישראלי

ביאורים וחידושים בהלכות שמיטה ויובל להרמב"ם

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פ"א

ד. כיצד החורש או החופר לצורך הקרקע או המסקל או המזבל וכיוצא בהן משאר עבודת הארץ וכן המבריך או המרכיב או הנוטע וכיוצא בהן מעבודת האילנות מכין אותו מכת מרדות מדבריהם:

איסור חירישה אם הוא מן התורה באיסור עשה

ידעו דנהליך הראשונים כי חירישה אסורה מן התורה אם לאו. וראיתי בכרכם ציון (פ"ז) שכתו שדעת רשי זיל בריה (ב' ע"א) ד"ה ולשמיינין, שהחירישה אסורה בשכיעית מן התורה, ושכן הוא דעת התוס' בסנהדרין (כ"ו) ד"ה משרבו. ועוד מקומות רבים. ושכן דעת ריש (פ"ב דשביעית מ"ב) ובריש סיריליאו שם, וע"ש שכתו דגם לפוסקים דס"ל שאיסור חירישה בשכיעית DAOORIYTAA, מודים הם דאין לוין על זה, משום דאין הלאו מפורש. וכבר הזכרתי לעיל שמהר"י קורוקוס זיל (ה"א) מפרש גם בדעת הרמב"ם זיל דחרישה אסורה מן התורה רק דאין לוינה עליה.

ומיהו דעת הרמב"ן זיל דחרישה אסורה רק מדרבנן, וכתו בכרכם ציון שם שכן משמעות לשונו של הרמב"ם זיל שמנה חורש עם שאר מלאכות דרבנן. וכתו שכן פירושו התוספות יום טוב, והרב פאת השולחן (סימן כ' אות כ"ד) בדברי הרמב"ם זיל. וע"ש עוד בזה.

והנה ובינו הר"י קורוקוס זיל עמד על דברוק לשון רבינו שמנת החירישה עם שאר מלאכות דרבנן בהלכה ד'. (ומאידך כבר דקדק מדבריו בהלכה א' דס"ל דחרישה אסורה מן התורה והאריך שם לחזק את זה. וככ"ל¹). ודקדק עוד שבהלכה ד' כתוב החורש או החופר לצורך הקרקע. ובאייר דכונת הרמב"ם זיל לומר דשני מני חרישות הנ', החורש לצורך האילנות כדי שיגדלו, וזה חירישה האסורה מן התורה, אבל החורש לצורך הקרקע שאינו לצורך האילנות, אלא שהקרקע לא יפסד ולא יתקלקל, אינה אסורה מן התורה, אלא הוא כחופר בעלמא או מסקל שאינן אסורות מן התורה. וע"ש. וככ' גם הרדב"ז ח"ה בלשונות הרמב"ם (סימן אלף תק"ט) (קצ"ו).

¹. נדפס בתנובות שדה גליון 30, עמוד 14.

ולכארה יש להוכחה מהגמר דמ"ק (ג' ע"א) דאסור חರישה דאוריתא, שלא נחלקו רבינו יוחנן ור' אלעזר התם אלא אי לקי אי לא לקי על חರישה בשבייעית, ומשמע דאיסורה מיהא איכא לכו"ע מן התורה. וקשה על המפרשים בשיטת הרמב"ם דאיסור חרישה בשבייעית דרבנן.

ומיהו לפי מ"ש בוגמ' שם במאי פלגי וכו', דכו"ע לית להו דר' אבין א"ר אליעא, מ"ד לוקה שפיר ומ"ד אינו לוקה, אמר לך מכדי זמירה בכלל זרעה ובצירה בכלל קצירה למאי הלכתא כתביינהו רחמנא, למימר דאהני מיחייב אתולדת אהרינה לא מחייב, וכבר כתבתי לעיל² משם הנובי' (מהדו"ת חז"ח סימן ל"א) דפשיטה ליה דהמייעוט דעתינו רחמנא לשאר התולדות ושאר האבות, לממרי מעטינחו, ואפי' איסור דאוריתא אין בהם. [וע"ש מ"ש על דבריו ז"ל]. והוכחתינו כן בפשיטות מהה שחקשו על רבא [זהו מרא בא Hai שמעתה לדלמוד מה שפירטה תורה לאוthon תולדות אמר'] אהני דמפורשים בתורה הוא דחייב אבל אחרים לא], מהבריתא דאסורה כל מלאכות שדה וכרכם מקרא בשדר לא כרמך לא. ותירץ דכלוחו דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, ואי איתא דיש בהם איסור דאוריתא, לא היה אומר שהם מדרבנן, ודיו לומר אסמכתא בעלמא. דהינו שהדרשה دقורך לא, דבא לרבות הני מלאכות לאו, הוא אסמכתא בעלמא ונשארים אסורים מן התורה בעשה, ומזה שאמר דרבנן, ש"מ בדוקא קאמר, וככ"ל.

וכ"ג מפשיטות הגמ' במק' (ב' ע"ב) דהקשו בין למ"ד משקה מושם חורש ובין למ"ד משום זורע איך התירו בשבייעית, ואבי תירץ דמתני' ורבי היא דס"ל שביעית בזה זו דרבנן, ורבא תירץ דין חייב על שאר תולדות ובפשתות משמע שבא ליישב ולומר דברין למ"ד שהוא מושם חורש ובין למ"ד משום זורע שרי בשבייעית, כי איסורים אלו לא נכתבו בפי' בתורה. (ולא כמ"ש הנובי' שם, וע"ש מה שכתבתה בזה). ואין לומר דרך אתולדת בחורש הוא דאמר דאינו אסור מן התורה, וכמו שאמר נמי אתולדת דזורע, ולעתום חורש שהוא אבל מלאכה, אסור מן התורה דזורע דבודאי שהוא דאוריתא. דהא במוק' (ג' ע"א) אמרו דמ"ד שלא לקי על חורש סובר כרבא דמעט שאר איסורים שלא נכתבו בתורה בפי'ו, וממעט גם שאר אבות ולא רק תולדות, וכמ"ש מהרי' קורוקוס ז"ל בפי'ו בהלכה ד' ד"ה וכן המבריך. ע"ש. וכן מבואר בלשון הרמב"ם ז"ל שם ה"ג, ז"ל, זומרה בכלל שרעיה וכו' ולמה פירטן הכתוב לומר לך על שתי תולדות אלו בלבד הוא שחיב, ועל שאר תולדות שבעבדות הארץ עם שאר האבות שלא נתפרשו בענין זה אינו לוקה עלייהן אבל מכין אותו מכת מרודות. עכ"ל. (ולשון אינו לוקה דנקט כבר ביארתיי לעיל).

ובאמת זה נלמד במפורש ממ"ש כאן בוגמ' דמ"ד דעת חרישה לא לקי סובר כרבא דמעט שאר תולדות, ועכ"ל לא לקי אחרישה. ואי ס"ד דרך תולדות הוא דמעט רבא, אבל אבות לא נתמעטו ואפילו אם לא נתפרשו בפסוק חייב עליהם, א"כ לא תירץ כלום דלמה לא לקי אחרישה והוא אבל

². נדפס בתנובות שדה גליון 31.

מלאכה ובע"כ דגם האבות שלא נתפרשו נחטטו. ומאהר שגム חರישה היא בכלל המיעוט דממעט הפסוק לרבע דק"י"ל כתיה, א"כ גם חריש נחטעת למגמי גם מלא תעשה וגם מעשה, ואין בו איסור תורה רק/draben. והנראה דגם האוסרים חריש מן התורה עיקרו הוא מהלכה למשה מסני וכחהי דכתב מהר"י קורוקס ז"ל (בhalcha א') שלא יתכן שהלמ"מ תאסור חריש בתוס' שביעית, אי לאו דבשיעורית עצמה אסורה, ומ"ש הרמב"ם בה"א, ונאמר בחריש ובקציר תשובה. עיין לעיל מ"ש בזה באורך.

דין החורש לחפות/zורעים את הזורעים

ומה שדקדרקו מהר"י קורוקס והרב"ז ז"ל החורש והחופר לצורך הקרקע, ראיתי בכרכם ציון (פ"יו) בגאון צבי שם (אות א') שכח שהגרא"י קוק ז"ל העיר למה כתוב הרמב"ם, "לצורך הקרקע". והרב מהומל אמר לו דכהונה עפ"י רשי ז"ל (בפסחים מ"ז ע"א) אהא דחנן במכות (כ"א ע"ב) יש חורש תלם א' וחיב עליו משום שמונה לאוין, וא' מהם משום שביעית ופירש"י ז"ל (שם ע"ב) דאיירוי בחורש לכסתות/zורעים והוא תולדה דזורע. ע"ש. ולזה כתוב הרמב"ם ז"ל לצורך הקרקע, כלומר זהה הו חורש, ולאפוקי החורש לחפות על/zורעים, דהוי זורע, ולוקה מן התורה. ע"ש. ומ"ש לוקה מן התורה, במחילה כבוד תורתו לא מובן לכאהורה, שלאuki אלא על זרעה זומירה, אבל החורש לחפות/zורעים הו תולדה דזורע ועל תולדות (ואבות) שלא נתפרשו בכתב לאuki, וכמ"ש לעיל. ומ"מ יש בזה כדי לישב מה שכח הרמב"ם ז"ל לצורך הקרקע, דכאן בא לתאר דין חריש ולא דין זרעה, וע"כ כתוב פירוש לצורך הקרקע, ואע"פ שנייהם מדרבנן, מ"מ מפרש מה היא חריש.

ואם נכונים הדברים דגם חורש לחפות/zורעים אינו מן התורה, דאינו מהתולדות המפורשות בתורה, לכאהורה קשה על פירוש"י דפסחים הנז' דפי לההיא דחווחו תלם אחד דחיב גם משום שביעית, דהינו במחפה את/zורעים, ושם אמרו וחיבין עליה משום שמונה לאוין, ואחד מהם הוא שביעית. ולפי האמור שאין זה זורע ממש רק תולדה דזורע, ולרבא אינו חיב אלא על מה שנכתב בתורה בפירוש. וגם התוספות שם ד"ה ושביעית, כתבו דלמד חורש לאuki מוקי חד הכא בחורש ומחפה, דמחפה חייב משום זורע עכ"ל. וגם לפירושו קשה כהנ"ל, דגם הוא כי כרשותך.

ושו"ר שכבר עמד על זה הגאון מוה"ר יוסף צבי הלוי ז"ל אב"ד יפו ת"א, בספרו תורה ציון (פ"א ה"ד עמוד י"ט, ד"ה אך אכתி קשה) ז"ל, הא מאן דס"ל דחווש בשביעית אינו לוקה ס"ל כרבא דאמר אתולדות אחרניתא לא מיחיב, א"כ מחפה אינו אלא תולדה דזורע והו' כמו שאר תולדות דפטור, ומה מרוחח בפירושו דחווש לכסתות/zורעים. וע"ש שכח דלפי האוקימתא הראשונה דגמ' (מ"ק ג' ע"א) שאמרו דרי יוחנן ור"א דפליגי אם חורשuki או לאו, פליגי בדר'abin א"ר אילעא כל מקום שנאמר כלל בעשה ופרט בל"ת אין דין אותו בכלל ופרט וכלל,

ולפ"ז חורש לחפות הזרעים לכ"ע לוקה דהו"ל זורע [פירוש לפירושו, שבסלקא דעתין סבורה הגמ' דשניהם לא ס"ל כרבא דמעט שאר תולדות רק אח"כ אמרה הגמ' ומ"ד אינו לוקה ממעט שאר תולדות כרבא) ומהלוקתם היא אי דרשין בכח"ג כלל ופרט וכלל או לאו, והנ"מ בינהם היא אי מר宾ן חורש דהוא כעין הפרט או לא מר宾ן ליה, אבל מהפה הזרעים הוא תולדה זורע זורע מפורש בתורה, ותולדתו כיווצה בו דבש"ד לא נתמעטו התולדות. הכותב]. ע"ש שכחוב דלמסקנא דגמ' דכו"ע לית להו דר' אבין ומ"ד אינו לוקה ס"ל כרבא קשייא. וע"ש שר"ל דרש"י מפרש להחיא דפסחים דסבירי כמו הסלקא דעתין דגמ' דמ"ק דבדרכו אבין פלגי. ובאמת הוא דוחק גדול מאד. עוד כתב שם בתורת ציון, אך עדין קשה למ"ד אינו לוקה אחרישה, לפי מסקנתה הגמ' דמ"ק (דס"ל כרבא א"כ) גם לכחות הזרעים פטור, (ר"ל אפי' הוא תולדה זורע, סו"ס כל מה שלא מפורש בתורה פטור). איך יפרשו מ"ש במסנה דשביעית הנ"ל, אכן חל חיוב מלוקת על חירישה בשבעית. וככתב דא"ל שהגמ' דמ"ק אזלא כר' ישמעאל דקי"יל כתיה, דדריש קרא דבחריש ובקציר תשבות לקצירת העומר. והמשנה דמכות הנ"ל אליבא דר"עDDRיש קרא לעניין תוספת שביעית, והזכיר הגמ' דמ"ק (ג' ע"ב) כי אתה רב דימי אמר יכול ילקה על התוספת ונסיב לה תלמודא לפטורה ולא ידענא מי תלמודא ומאי תוספת, ר"א אמר הר"ק יכול ילקה על חירישה דאתיא מכלל ופרט וכלל, ונסיב לה תלמודא לפטורה דא"כ כל הני פרטיו למה לי. ור' יוחנן אמר ימים שהוסיפו חכמים לפני ר"ה דאתיא מבחריש ובקציר תשבות. [זהוא לקמן ד' ע"א, דאמרו מה כדברי' למומר קמן. ופייש"י זגמרו שבת שבתון משבת בראשית. זהוא לקמן ד' ע"א, דאמרו מה לשבת היא אסורה, לפניה ולאחריה מותרים, גם כאן וכו']. וכי הרוב תורה ציון דר"ע לא ילפינן משבת בראשית וא"כ לר"ע לוקין על חירישה גם בתוס' שביעית וכ"ש בשבעית עצמה, ועפ"ז כתב שם דמתני' דיש חורש תלם א' וכר' אליבא דר"ע היא, ולידיה אפי' לאוקימתא בתורתא, (במחלוקת אי לקי על חירישה) לדידיה חירישה כתובה בתורה והוא"ל אב. וע"ש שהאריך עוד בזה.

[והתוס' שם ד"ה יכול הקשו אי לקה על תוספת דגם לר"ע אין בו אלא עשה דבחריש ובקציר תשבות ותירצzo דמהפסוק למדנו שיש תוספת שביעית וכל דין שביעית יהיה בששית, דהכי אמר רחמנא דשביעית מתחילה מששית (זמן התוס' וא"כ הוא כשביעית. עכ"ל].

והנה כל התירוץ של הרוב תורה ציון הוא דוחק להעמיד כלה הסוגיא דידן רק אליבא דר' ישמעאל והמשנה ההיא שנאמרה בסתומ העמידה כר"ע, ויש הרבה לשאת ולתת בדבר.

ואילו דמסתפינא חשבתי לפירוש דמ"ש רש"י ותוס' בפסחים (מ"ז ע"ב) דלמ"ד חורש בשבעית לא לקי מוקי להחיא דיש חורש תלם אחד וכו' בחורש ומהפה הזרעים, כוונתם בהזה דהוי זורע ממש ולא תולדה זורע, אפשר שהיא דרך זרעה בכך והוא זורע ממש ולא תולדה זורע, וע"כ חיב עלה זורע מפורש בתורה, דעיקר הזרעה אינה נתינה הזרעים אלא חיפויים בעפר דבזה

מתבצעת הזרעה בפועל ממש, וא"כ זה שנותן זרעים ואח"כ ממחפה אותם במחרישה הו"ל זורע ממש בפועלה זו.

ושוב זיכני ה' וرأיתי שכן פירש הרש"ש ז"ל בפסחים שם, ע"ד רשי"ד ד"ה ושביעית וכ"ר וז"ל ק"ל למ"ד במ"ק (ג' ע"א) מכדי זמורה וכ"ר דאהני חיב אחרניתא לא מיחייב, ומפיק מזה גם חרישה ע"ש, איך יפרנס המשנה הללו דמחייב אחריטה בשבעית, ולפי מ"ש (ביב"ב י"ט) דדרין היה להניח זרעים בכורך המחרישה והיא נקובה ובשעה שחזורש נופלים הזרעים אחד אחד במקום החרישה, י"ל דבצד מيري מתני' דהוי זורע ממש, (וע"ש עוד מ"ש בזה). עכ"ל. והוא קרוב למ"ש בעוני, דהוי זורע ממש וע"כ חיב עלה. אלא דקשה מלשון רשי"ז ז"ל שם, שכח וחווש תולדה זורע כgon חורש לכסתה הזרעה. עכ"ל. והרי כתוב "תולדה זורע" והדרא קושיא לדוכתה. והתוס' שם כתבו, דמחפה חיב ממש זורע. ועודין צ"ע.

וזוכרני שראיתי לא' האחرونים שדן במכונת זרעה שהיא כעגלה שנמשכת אחר בהמה, ותו"ך כדי הילוכה מטילה זרעים באדמה, ואח"כ מכסים אותם בעפר ע"י טרקטור או מחרישה. אי חשיב זורע ממש מן התורה להתחייב על זה. ולפי מ"ש נראה דברה כו"ע יודו דהו זורע ממש וחיב.

והלמ' רأיתי לרבינו המאירי ז"ל בחידושיו למס' מ"ק פ"א (ג' ע"א) שכח ז"ל, אע"פ שביארנו שחרישה איננו לוקה עליה מן התורה בשבעית, מ"מ איסור עשה מן התורה יש בה כדכתייב בחירש ובקציר תשבות, ואע"פ שהוא נאמר בשבת, בסוגיא זו פירשנוו על השבעית. ויש צדין שהוא לוקה על החרישה והוא אם חרש לחפות זריעותיו בחרישתו, ולא משומח הירישה אלא משומח זריעה שהחיפוי בכלל זרעה הוא, כמו שביארנו בכלאים (זהו לעיל דף ב' ע"ב ד"ה הzuורע את הכלאים. וע"ש). א"כ מ"ש במכות (כ"א ע"ב) יש חורש תלם אחד וחיב עלייו ח' לאוין וכ"ר, ונמצא שלוקה על חירשת שביעית וכן על חירשת כלאים, וכך אמרנו בשניהם שאיננו לוקה על החרישה, אתה צריך לפרש במחפה את זריעותיו והוא תולדה זרעה, עכ"ל. והרי דבריו ז"ל בדברי רשי"י הנ"ל, ובפירוש קאמר דהו תולדה של זורע. ואיך היה ניחאליה דлокה עליה. ואולי מ"ש תולדה זורע לא דוקא, אלא לאפוקה מחרישה קאמר, ולעתום חסיבה זרעה ממש וע"כ חיב עליה. וכמ"ש לעיל. רק באו לומר דעת"ג בפועלה זו נראה לעין כל בחרישה דהא לוקה מחרישה עם השור וחורש, עכ"ז התכלית שלה היא זרעה ולא הירישה, וזה תולדה זורע. ותחלות לא-ל-יתברך מצאת דבר זה מבואר ומפורש בדברי מrown החזון איש ע"ה. והוא לו נדפסה על שביעית (סימן י"ח סוף אות ב') ז"ל, ולמ"ד ממחפה ממש זורע חיב עלייו בשבעית לכ"ע גם למ"ד שאין לוקה על התולדות, ממחפה בכלל מה שאמרו תורה שרך לא תזרע, דהוי ממחפה בכלל. וזה מוכחadam לא כן לא משכחת לה חורש בשבעית שלקה. והאחרונים ז"ל דקדקו בלשון רשי"י פסחים (מ"ז ע"ב) שכח דמחפה תולדה זורע. (וכאמור גם המאירי הנז' כתוב כן). ונראה כוונת רשי"י על המציגות דעת"ג דהרי חורש הוא, מ"מ יש בו תועלת צמיחה זרעה בתולדהו, ובאמת מפני תולדהו הוא בכלל הכתוב שרך לא תזרע. עכ"ל. ונחת שמחה בלביו שנטכונתי לדעתו הגדולה והרחבה. ובזה יבא הכל על מקומו בשלום.

והלט ראיתי בכרם ציון היל', שביעית סוף פ"ג ה"ח, שכתו י"א שהחומר לחפות זרעים חיבר משום זורע. וצינו למאירי וחזו"א הנ"ל (ולא ידעתו מה הטעמו מרשי' ותוס' ועוד שכתו כן). והוסיף דהמנחת חינוך (מצווה שכ"ז) מסתפק דאיינו חיבר. עכ"ד.

ודיברתי בזה עם ידינו הadol הגרא"מ מАЗוז שלייט"א ראש ישיבת כסא רחמים, בשמחה של מצואה, ולמחמת שירטט וכותב לי בזה"ל: י"ב סיון התש"ס. ידינו ויקירנו וכו' כמה ר' שלמה עמר שליט"א. שלום וברכה. עינתי בקושתו ע"ד הרש"ש, בפסחים (דף מז ע"ב) מלשון רש"י שכותב וחורש "תולדה" זורע. ולענ"ד כוונת הרש"ש פשוטה, דרש"י מפרש CABBI בМО"ק דחייב על החירשה בשבייעית, אבל לדין אליבא דברא יש להרץ כמ"ש הרש"ש, דהורש דמתניתין הו זורע ממש, ולא תולדה זורע. וזה מודוקדק בלשונו שכותב קשה לי למ"ד וכו', איך יפרנס המשנה הללו וכו'. ולפמש"כ בב"ח וכו', יש לומר דבכזה איררי מתני זורע ממש. ע"ש. ומציין בכמה מקומות דרש"י מפרש שלא אליבא דהכלכתה. ואcum"ל. עכ"ל.

והנה אם נפרש בדבריו נמצא דהתוס' חולקים בזה על רש"י, דהתוספות שם כתבו, דلم"ד חורש לא לקי, מוקי הר דהכא בחורש ומהפה חיבר משום זורע. עכ"ל. ובפשוטו נראה דלי"פ בזה, אלא גם רש"י וגם התוס' הוקשה להן, אין נפרש הר מותני למ"ד חורש לא לקי, ושניהם העמידו בחורש ומהפה את הזורעים, ואני חיבר על זה משום חורש אלא משום זורע. וגם מהתוס' משמע דהוא תולדה זורע וכמבווא ברש"י זיל, ובע"כ צריכים לפרש כמ"ש לעיל, וכאמור כן פירושה החזו"א להדייא.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פ"א

ה. אין גוטעין בשבייעית אפילו אילן סרק. ולא יחתוך היבולות מן האילנות. ולא יפרק העלים והבדים היבשים. ולא יאבך את צמרתו באבק. ולא יעשן תחתיו כדי שתמותה התולעת. ולא יסוך את הנטיעות בדבר שיש לו זההמה כדי שלא יאכל אותו העוף כשהוא רך. ולא יסוד את הפגין ולא ינקוב אותן. ולא יכרוך את הנטיעות ולא יקטום אותן. ולא יפסג את האילנות. וכן שאר כל עבודות האילן. ואם עשה אחת מכלו בשבייעית מכין אותו מכת מרדות.

אייז זミרה אסורה מן התורה, ואם יש לחלק בין גפן לשאר אילנות הרמב"ם פ"א ה"ה אין גוטעין וכו', ולא יפרק העلين והבדין יבשים. וצריכים להבין למה זה לא כולל בכלל זМИרה, והרמב"ם זיל מונה את זה בין המלאכות דרבנן.

במסכת שביעית (פ"ב מ"ג) תנן, מקריםין מזרדין ומפסלין עד ראש השנה. ופירש הרמב"ם ז"ל שם מקריםין לכורות השיבולות ביד ולהניהם התחבן והוא כמו מקריםין. מזרדין לכורות הענפים המתפשטין מן האילן, וזרדים שם הענפים הכרוחים בעת הזמור, ומפסלין לכורות מה שיבש מן הענפים שהוא נפסד, גוזר מן פסולת. עכ"ל. והר"ב ז"ל פ"י מקריםין כמו מקריםין, כלומר חותכים וכורתם הענפים היבשים מן האילן, מזרדין הענפים הלחים כשהן מרובין וגילם לקוץין ומניחין קצת מהן וזהו זירוד, מפסلين שנוטל הפסולת, וי"מ מלשון פסול לך שחותכיין כל הענפים שבאיין כדי שיתעבה, עכ"ל.

והנה להר"מ מפסلين היינו כורית הענפים היבשים, והר"ב ז"ל מפרש כן במרקםין, ולשניהם מותר לחותך הענפים היבשים עד ר"ה. וידוע דלא התירו עד ר"ה, אלא דברים שוגם בשבייעתגופא איןן אסורים אלא מדרבנן, וכמ"ש הר"ב שם (פ"ב מ"ב) דבכה"ג לא גוזר בתוספת שביעית (דכיון שבשביעית עצמה הוא דרבנן הר"ל גזירה לגזירה). וזהו שפסק הר"מ דכrichtת ענפים יבשים בשבייעת אסורה מדרבנן.

והנה בתפארת ישראל שם (אות י"ט) פ"י מקריםים כורת הענפים היבשים, והוסיף דהינן צימור בגפן מלשון זמורות, וכותב שם (אות כ"ב) דכל אלו בשבייעת גופא מדרבנן הן ועכ"ה התירום עד ר"ה. וזה בודאי קשהadam הוא צימור בגפן אמי אינו אסור מהתויה בשבייעת, ולמה לא אסור לעשותה בתוספת שביעית.

והנה כן מפורש בפי הר"ש ז"ל והובא במלאתו שלמה שם, דמרקםין היינו זמור, אלא שלשון קירסום באילן וזמור בכרם, מלשון זמורות שכורתיין ענפים של גפן, עכ"ל. ולכאורה מחויבים אנו לומר דבר"ש ז"ל סובר שלאASAORA תורה זמורה אלא בכרם בלבד, וא"כ זמירת שאר אילנות אינה אסורה אלא מדרבנן, וא"כ התירו לזרום שאר אילנות עד ר"ה, דבשביעית גופא הוא מדרבנן וכנ"ל. וכנראה כך סובר גם התפאה" ויתישב בזה מה שתמה בתוס' אנשי שם שם בשם הרש"ש ז"ל בהגחותיו, שתמה על הר"ש ז"ל, דא"כ אסור בשבייעת מן התורה זחייב וכרכיך לא חזמור, והוא כתוב לעיל מ"ב דכל הני דשתי עד ר"ה, הוא מטעם דאפי' בשבייעת עצמה, אסור רק מדרבנן. וביתור תמה דברי ר' יהושע (במשנה שם) דמתיר אפי' בשבייעת עצמה. ולפמ"ש דאפי' בקירסום פלייגי, וצ"ע עכ"ל. ולפי מ"ש אחוי שפיר שלא אסור תורה זמורה אלא בכרם בלבד, דמ"ש וכרכיך לא חזמור כרם דוקא ולא בשאר אילנות, ועכ"ה התירו זמירת שאר אילנות עד ר"ה, ולא גוזרו בזה בתוספת שביעית, משום דבשביעית גופא הוא מדרבנן.

ואולי גם ברמב"ם ז"ל יש לפרש כן. דס"ל נמי דלא אסור זמירת שאר אילנות מן התורה אלא מדרבנן, ואשר עכ"כ כתוב הוא ז"ל להא דלא יפרק עליין ובדים יבשין, בთוך המלאכות מדרבנן. אלא דפשטות לשונו שם (הלכה ב') לא נראה כן, שכח, איינו לוקה מן התורה אלא על הזרעה או על

הזミירה, ועל הקצירה או על הבצירה, ואחד הכרם ואחר שאיר האילנות, עכ"ל. הרי מבואר דאיין וכולם אחד הוא לגבי המלאכות שאסורה תורה בשביעית, ומאחר זמיירה אסור בכל מיני אילנות, הדרא קושיא לדוכתא דאם זמיירה אסורה מדאוריתא בכל האילנות, איך מנה פרק עלים ובדים יבשים בין המלאכות דרבנן. ובאמת כן מבואר בתוספות יומן טוב בשביעית (פ"ד מ"ד) וז"ל: המدل, פירוש הר"ב כדי שיגדל ויתעבה וכן פי' הר"ש. וצריך לחלק בין מدل לזרור ופיסול דפ"ב מ"ג שלא שירין אלא עד ר"ה, ואין טעםיפה לחלק כיוון דזימור וכrichtה האילן מדאוריתא בין בכולם בין בשאר אילנות, כמו"ש הרמב"ם בריש הלכות שמיטה (בודאי כונתו למ"ש לעיל - הכותב). וכנראה מדובר הר"ב במשנה דלקמן, (כונתו לדברי הר"ב שם מ"ה ד"ה כדרכה), ומה לישומר וכורת קצת מהailן כדי שיגדל הוא או שכורת ailן אחד כדי שיגדל השני, הלכך נר' כפי" הרמב"ם שהמד' שכח שהמיד הוא שכורתם להיות עצים לאש וכו', עכ"ל.

הרי מפורש בדבריו ז"ל דפשיטה ליה בדעת הרמב"ם ז"ל זמיירה אסורה מן התורה גם בשאר אילנות, ולמד כן ממ"ש הר"מ ז"ל א' הכרם וא' שאר אילנות וכן".

אלא שראיתי למין החzon איש ע"ה בספרו לשבעית (סימן כ"א סקט"ו) דמ"ש הרמ' (פ"א ה"ב) אחד כרם וא' שאר אילנות לכוארה ר"ל דחייב מלוקות בזימור שאר אילנות, וזה תימא וכמ"ש בסימן י"ז סק"ב. אמנם נראה כוונת רבינו כאן לשולול שלא נאמר דין שביעית בשאר אילנות אלא בכולם וכדכתיב כרמן ל"ת ואת ענבי ניזרך לא תבצור, ובשאר אילנות מותר לבצור כדרכ הבוצרים ומותר לנטווע ולהבריך ולהרכיב, (שהאיסור נתעשה נלמד מאיסור זימור ובצירה, ונטעיה שאר אילנות בכלל איסור עבודת אילנות).

עו"כ החזו"א שם דמ"ש במ"ק (ג' ע"א) אין לי אלא זימור מניין שאין מرسמין ואין מזרדין, וכו' וכתב דלפריש"י זימור דשאר אילנות הינו מרסמין, וזרוד הינו ענפים לחים וגם בגפן הוא תולדה. זימור הוא ביבשים, ואפשר זימור דגן כולל בין יבשים ובין לחים. אלא דבשאר אילנות קירוסום ביבשים וזרוד בלחים. והר"מ (פ"ב מ"ג) בשביעית מפרש זימור הוא זימור [וכמ"ש לעיל הכותב]. וע"כ כוונתו בשאר אילנות, דבגמ' אמרו אין לי אלא זימור זירוד מניין, וכן בפ"ב מ"ב לא בא להתייר זימור עד ר"ה.

עו"כ שם דמ"ש במ"ק כל מלאכה שבכרמן, בא לרבות שאר עבודות זולת הזימור ולפי שעבודות משתנות בשינויו קל כגון חרישה אב וחפירה ועидור תולדה, כמו"כ הזימור של שאר אילנות חליק מזימור הגוף מצד טיב עבודתו. ולזה מרובה שאר עבודות. עו"כ בהמשך דמה שדיימו שאר אילנות לכולם הוא לגבי בצירה ונטעה שגם אילנות הוא דאוריתא וכמ"ש בגיטין (נ"ג ע"ב), אבל חתיכת ענפים דרבנן, וסתם רבינו בהלכה ב' (שכתב בסתם א' הכרם וכו'), שסמן על מה שהוסיף

אח"כ שאין חיבורן אלא על שתי תולדות זミרה ובצירה, וממילא אמעט זירוד, וכבר הזכיר זירוד בפ"ג ה"ט דמותר עד ר"ה, ולא התיר זמור עד ר"ה, וכיו' עכ"ל.

הא קמן דהגן ע"ה עמד על מ"ש הר"מ א' כרם וא' שאר אילנות, ודחק לפרש שלא קאי על כל המלאכות הנזכרות שם שהן המלאכות המפורשות בתורה גבי שביעית, אלא קאי על כל המלאכות מלבד זמיRNA דלא שייכת אלא בכרם בלבד, ומישיב בזה מ"ש בהלכה ה' מפרק בדים יבשים, זה זמור דשר אר אילנות שאינו כלל בזמיRNA הכתובה בתורה. ועוד הוסיף לבאר את העניין לפי שיטתו, דהר' סמך על מ"ש דלא אסורה תורה אלא ב' תולדות שהן ב齐ירה וזמיRNA, אבל זמיRNA שאר אילנות היא תולדה אחרה ונקרה שמה זירוד, וזרוד לא אסורה תורה, והיינו טעם בא ההצעודות משתנות בקלות, כגון חרישה אב, וחפירה ועידור תולדה, כן זמור שאר האילנות שהוא שונה מזמור הغان מצד טוב בעבודתו, וע"כ נחשב תולדה אחרת למורי, וזה שכח שלא אסורה תורה אלא ב' תולדות, אבל זמור דשר אר אילנו' לא מיקרי זמור אלא זירוד samo, ולא כלל באיתן תולדות שאסורה תורה. ואע"פ שהדברים יצאו מפי גדור וקדוש כמוותו, נראה דחקק לומר הרמב"ם ז"ל שהזוכר כל ארבע מלאכות שאסורה תורה בשבעית, וחתם אותם בהאי כלל אחד כרם ואחד שאר אילנות, מבלי לרמז על כל חילוק שהוא, ונאמר שלא קאי איזMRIה ונוציה מכללא. וק"ז לשיטת החזו"א דס"ל שגם נתיחה אסורה מן התורה, אע"ג דהוא שונה מזורייה גם בשם ו גם בטעמא, דמעשה הנתיחה שונה ומודבל מהזרעה בכמה עניינים, כתוב הרב ז"ל דנלמד בק"ז מזMRIה, (וע"כ לא לוקין עליו דין עונשין מן הדין), וק"ז בן בנו של ק"ז דיש לאסור מן התורה זמיRNA שאר אילנות.

ומ"ש הרוב ז"ל דהמלאכות המשתנות בשינוי קל, וכו'. י"ל דיש חילוק בין זמור לזרוד ולקייטסום ופיסול, ולא הרי זה כהרי זה, כמו שיש חילוק בין חורש ובין חופר ועודר, ואין כאן חילוק בין כרם ובין שאר אילנות, אלא בין סוגים המלאכות, ולא שנא' אילן ולא שנא כרם זמור דאוריתא, וזרוד וכו' דרבנן.

וכשנדרדק בלשון הרמב"ם ז"ל בפי המשנה (פ"ב מ"ג) נראה דדקדק הרבה בלשונו, דמוזדרדים פ"י שכורת הענפים המתפשטין מן האילן. וידוע זמיRNA אינה רק במתפשטין מן האילן דוקא, ובכח"ג משתנה המלאכה מזMRIה לזרוד, וגם בכרם אפשר דזרוד הוא דרבנן. ובמפסלין פ"י, לכרות מה שיבש מן הענפים שהוא נפסד. וגם זה שונות מהותו מן הזMRIה, דשם כורת הכל, וכך מورد רק הפסולת שנפסדה ויבשה וע"כ נראה שהוא מפסק מלשון פסולת וכמש"ש. וגם בזאה אפשר שגם בכרם אינו אלא דרבנן. אבל זMRIה רגילה לעולם י"ל דגם בשאר אילנות אסורה מן התורה, וכפשתות דברי הר"מ בהלכה ב' הנז'. ובאמת שינויים אלו הם יותר גדולים מהשינויים שבין חורש ובין חופר ועודר. וע"כ ראוי לומר שמשנים הם את מלאכת זמור גם בכרם גופיה.

ובזה יובן היטב הוא דכתיב מפרק עליים ובדים יבשים בין מלאכות דרבנן, בהלכה ה' שם, וכן מ"ש בפ"ג ה"ט דזירוד מותר עד ר"ה, דכל שבשביעית גופא אינו אלא מדרבן לא אסרוهو בתוספת שביעית וכמ"ש לעיל, ובשניהם לא חילק בין כרם ובין שאר אילנות, ואם איתא הויל לבאר להדייא דדין אלם בשאר אילנות דוקא.

וכבר כתבתי לעיל שכן מבואר ומפורש בתו"ט (פ"ד מ"ד) דזימור וכrichtה אילן מדאוריתא בין בכרם בין בשאר אילנות, ולמד כן ממ"ש הרמב"ם ז"ל בהלכה ב' הנז', אחד כרם וכו'. וכן הוכיה גם הר"ב בכיאתו למשנה ה' שם. וכן ניל. ובע"כ צ"ל לדברי התו"ט דשאני מפרק מוזמר, ויש לחלק בין מלאכת זמורה לשאר מלאכות דזירוד וכו', ולא בין כרם לאילן.

ולדברי החזו"א ע"ה דמחלק בין כרם ובין שאר אילנות, אפשר דגם זירוד ופרק אסורים מן התורה בכרם. ובאמת כתוב כן בסוף דבריו שם (ס"י כ"א סקט"ו) דאפשר דבגפן הכל בכלל זימור וצ"ע בזה. ע"ש. ולא זכיתי להבין דבריך דכתיב דהמלאכות משתנות בשינוי קל וכו', וא"כ היה לו לחלק בין המלאכות לסוגיהן, והוא ז"ל חילק בין כרם לשאר אילנות, ואע"ג דיש הבדלים בין זמורה כרם לשאר אילנות, מ"מ יש הבדל גדול בין זמורה וזירוד גם הגפן גופיה. ואולי משום זה נשאר בצד.

והנה האגלי טל במלאת זורע (סק"ד) הובא בספר המפתח שם, כתוב דקציצת ענף חי כדי שיתחזק האילן מיקרי זומר, אבל סילוק ענף יבש קירוסום, ובזה אתי שפיר דזומר שיין גם בשאר אילנות, ומ"ש הרמב"ם ז"ל בהלכה ה' דפרק בדין ועלין יבשים הוא דרבנן, משום שאין זה זומר. והדברים שכחתי לעיל הם בדברי האגלי טל ע"ה. ובודאי שכן יפרש התו"ט דפשיטה ליה בדעת הר"מ והר"ב ז"ל דגם בשאר אילנות הזמורה מדאוריתא, ובודאי דיחלקו בין זמורה, ובין פירוק ענפים יבשים שהם מדרבנן.

והנה מレン החזו"א בשבעית (סימן כ"ו סק"א) הביא דברי האגלי טל הנז', וכותב שעיין בדבריו ולא נתישבו דברי הרמב"ם ז"ל בדבריו. ע"ש שכותב שלא קשה על הר"מ מקיירוסום, לא שייך באילן אלא בתבואה (כמבוא בדבריו פ"ב מ"ג) [והבאתיו לעיל]. אבל הקושיא היא מזירוד דחשיב ליה במ"ק (ג' ע"א) תולדה, זירוד הוא כrichtה ענפים להצמיה ולא כrichtה יבשים, וכמבואר בר"מ בפי המשנה שם, (ובשבת ק"ג ע"א), וקשה אי כל האילנות בכלל זימור, מהו זירוד דהוי תולדת. ע"ש. והנה אי משום הא לא קשיא, דכבר כתבתי לעיל, דהרמ' אמן מפרש בזירוד דהוי בענפים לחיים אך דקדך וכותב, שכורת הענפים המתפשטים מן האילן, ובזה שונא זמורה, דשם כורת לא רק המתפשטים מן האילן. ובשינוי קל משתנים המלאכות כתויה לשונו של החזו"א שם. ובאמת מצאנו להר"מ בפי המשנה שביעית (פ"ד מ"ה) דתנן אין קווצין בתולת שקמה בשבעית מפני שהיא עבודה. וכותב הר"מ ז"ל שם כורתין האילן במקום ידוע ממנו, כדי

שיתחזק כוחו ויתן פריו בעתו לרוב, כמו הזמיר לכרכמים, עכ"ל, והוא סיוע גדול למה שכתחתי דזמרה היא מינוחת ובמקום ידוע, ואילו זירוד הוא בענפים המתחפשטים, ואפשר דין עיקרו לחיזוק האילן אלא כדי שייהו האילנות מסודרים ואפשר לעבור ולעבור מסביבם באין מפריע. ומן החזו"א ע"ה הרגיש בדברי הר"מ הללו, וכותב דהוא תיאור כלל ל Zimmerman של חועלת הצמיה דרך דקדוק מקום כפי מפקד טבע האילן.

ואולם החזו"א שם הוסיף דבריו דבלשון הר"מ בשבת שם מבואר דזירוד בשאר אילנות הוא זימור בוגנים, ולא הועילו דברי הא"ט כלום. זה קשה, דזה קלשון הר"ש זיל בשבייעת שם שהזכיר לעיל ממש המלאכת שלמה, דזה נראה דמחלוקת בין כרם לשאר אילנות.

ועיניתי בדברי הר"מ במשנה דשבת הנז' (פי"ב מ"ב) שכabb דمزירד הוא הכרות ענפי אילנות ומקרים כורת מהירקות מה שעלה מעל פני הארץ, וכותב דשתי מלאכות אלו כשותפין לתועלתו بما שכרת הוא מאבות מלאכות קוצר. ואם נתכוין לתקן הצמח כדי שירבו ויגדלו כאשר יעשו בזרורות הגפנים הוא זורע, עכ"ל. והנה אם היה כותב את זה גבי שביבעת היה מקום לדיקק כמ"ש החזו"א, אך בשבת שאני דשם כל התולדות אסורות מהתורה כאבות עצם, ועכ"ג גם כל צורות כריתת ענפים באופן שמעוני להצמיח העץ ע"פ שתיהה שונה לגמרי המלאכת הזמורה, מ"מ היא ג"כ תולדות זורע וחיבין עליה בשבת דעת כל התולדות חיבין. וזה שכabb הרומ' זיל שם ואם נתכוין לתקן הצמח וכו' הוא זורע, כלומר תולדות זורע, אבל שביבעת שאן אסור מה"ת אלא אותם ב' אבות ושתי תולדות בלבד, אבל שאר התולדות כולם אין דאוריתא אלא דרבנן, ואפיינו נוטע דדמי לזורע יותר מזומר, לא נאסר מן התורה להרבה פוסקים, וגם החזו"א סובר שנוטע אסור מה"ת, מודה שאין לוקים עליו משום שלא כלל בהם מלאכות, ורק נלמד בק"ז מזומר, ואין עונשין מן הדין, וק"ז שאין בזירוד וקרסום וכל מפרק אישור תורה, דהיינו שמדוברים והן תולדת זורע, כמו שזמורה תולדת זורע, מ"מ זימור אסורה תורה וזירוד ומפרק לא אסורה תורה שביבעת. ולא זכתי להבין ראיית מרן ע"ה משבת שביבעת. ובע"ג דכונתו להוכיה שהן דומים זיל"ז ורק השמות מוחלפים מכram לשאר אילנות, אבל באותה מלאכה עסקין, מ"מ לא לזה התכוין הר"מ זיל, אלא בא לומר דआע"פ שהיה תולדה אחרת מ"מ כל שהתקוין לתקן הצמח שירבה ויתגדל הוא מאבות זורע, דומיא לזומר בגפן שגם הוא תולדת זורע. תדע שכן הוא, שהרי אמר את זה על זירוד וגם על קירסום, ובחדא מהחנייהו, ועל שניהם אמר שאם מתכוין להגדיל הצמח הוא זורע. והרי בקירסום פירש שם בזה"ל, מקרים הוא הקוטע ירקות וכורת מהם מה שעלה על פני הארץ, עכ"ל. ואח"כ כתוב זהה המקרים והמזירד שהוא מתכוין וכו', והאם יעלה בדעת לומר שמקרים בהז הוא זימור של כרם. ועם כל זה אמר שאם לגדל הצמח הוא מכון, כאשר יעשה בזרעות הגפנים הוא זורע. ובע"ג דכונתו לומר, שגם זה הוא תולדת כמו שזומר הוא תולדת, ולא רצה לומר שזימור הוא הזומר שבכרם וזה נלע"ד ברור בעיה". וממילא יצדקו דברי התווי"ט וכן דברי האגלי טל.

עו"כ בחזו"א שם אבל כל זה גורם לאחוריונו ז"ל מפני שפירשו דהר"מ בא לאשמעין דזימור של שאר אילנות הוא נמי זימור, אבל הוא תמהה שהרי כל דברי הר"מ יש להם מקור בדברי חז"ל, ודבריו אחד בכרכם ואחד שאור האילנות הוא ממכילה הנשנה ע"ד שאמרו (ב"מ פ"ז ע"ב) אשכחן כרם וכו', והן דברי הר"מ, מצד מייעוט כרם אין כל מיליל לא, אתרבי כל אילנות, לשם (על) כל דיני שביעית לח'יב נוטע ובצער כדרך הבוצרים, אבל זימור בשאר אילנות ליכא אלא זירוד, ונצולו דברי הר"מ שלא יוסתרו מן הגם', ושלא יהיו סותרים דברי זימור החthicת זמורות הגפנים ור"ל דבשאר אילנות איינו עיקר הזימור, עכ"ל החזו"א.

והנה כל זה הוא לשיטתו ז"ל, אכן זימור בשאר אילנות כי אם זירוד בלבד, אך לפי מ"ש דיש זימור באילנות, ויש גם זירוד בכרכם, א"כ א' כרם וא' שאר אילנות, פירושו פשוטו, דעת כל אותם מלאכות קאי, כולל זימור שישנו גם בשאר אילנות. וגם בהם אסור הזימור מן התורה. ומ"ש בגמ' בקירותם וזירוד הם מדרבנן לא קאי רק על שאר אילנות בלבד, אלא גם בכרכם איינו אסור מן התורה אלא זימור, אבל זירוד וכל שאר פרקון אפי' מכוין להצמיח ולהגדיל האילן או הכרם, ובאמת הוא תולדה של זורע, ובשבט חיב על כל אלה בין בכרכם ובין שאר אילנות, מ"מ בשבייעת פטור בכל אלה, וגם מותר מן התורה,داع"ג דהם תולדות, מ"מ אין לך אלא אותם מלאכות שאסורה תורה בפירושו ותו לא מיידי.

ומצאנו דוגמא לזה מהא דין קוצץין בתולת השקמה בשביעית (במשנה שביעית פ"ד מ"ה) ור"י אומר בדרך אסורה אלא או מגביה וכו'. וכ"פ הromeב"ם ז"ל (פ"א ה"כ"א) בדרך אסורה וכליא שדראה מותר. ופירש הרב ז"ל בדרך אסורה שהיא מתגדלת ומתעבה בכך והוא עיין זומר בגפנים, עכ"ל. הרי דאפשרו שבדרכה הוא דומה לזומר בגפנים ואסורה בשביעית, מ"מ כמשנה מותר. והדבר יותר מבואר בפי הר"מ ז"ל שם ז"ל, והשקמה מין מן החאנים, כורותים האילן במקומות ידוע ממנה כדי שיתחזק כוחו וייתן פריו בעתו לרוב, כמו הזמור לכרכמים. א"ר יהודה אסורה לכרות מקום ידוע, ומותר לכרות על פני הארץ אפי' למללה מעשרה, מפני שדראה להקוץ תוך עשרה, והלכה כר' יהודה. עכ"ל.

הנה מבואר ומפורש דגם בשקמה ש"יך איסור זימור והוא כריתתו במקום הידוע לזה, עכ"ז כשמשנה מדרך הזימור וכורתה למללה מעשרה, או למטה ע"פ הארץ מותר. נמצא דעתו השינוי מדרך הזמירה משתנה שמו ומשתנה גם הדין, דמתה לא נקרא שמו זומר ומותר הוא, וاع"ג דגם עתה הוא תולדת זורע, מ"מ לא אסורה תורה אלא התולדות המפורשות בתורה, וזאת לא מפורשת שם. אלא דקשה למה התיירו לגמרי בשביעית, והרי כל התולדות שלא פורשו בתורה אסורה חכמוני ז"ל, וכדשנו בבריתא דבמ"ק (ג' ע"א).

ואולם הרמב"ם ז"ל בלשונו הזהב יישב לנו גם קושיא זו בצורה נפלאה, שכחਬ שם (פ"א ה'כ"א) אין קוצץ בთوة שקמה בשביעית בדרך שקוצץ בשאר שנים, שקציצה עבדת אילן, שבקציצה זו תגדל וחוסיף. ואם צריך לעציה, קוצץ אותה שלא בדרך עבדתה, עכ"ל. נמצא גם שלא בדרך עבדתה לא התירו אלא כשהוא צריך לעציה דוקא, אבל אם אין צריך לעציה ע"פ שינוי מדרך עבדתה אסור, וה"ט הדוחה כשר חולדות דאסורות מדרבנן.

וע"ש ב Maheriy קורוקס ז"ל שכ', ורבי פ"י במשנה כדי שיתחזק ויתן פריו לרוב כמו הזמור לגפניהם. וע"ש שכחබ עוד דשלא בדרך לא מקרי עבדה.

ואם כנים דברים אלו יוצא דיסור קציצה בדרך ולצורך האילן, הוא מן התורה והל' יתרבור שמו שכאשר דימיתי מצאתי ראיתי לכמה גdots עולם, והובאו בספר המפתח שם, והם המשנה ראשונה (שביעית פ"ד מה), ופתת השלחן בית RIDB"Z (סס"י א') וכתו ועין פ"י המשנה.

וע"ש עוד שכחבו שם החזו"א בשביעית (סימן י"ט סקי"ד ד"ה ויש) שכחბ דקציצה בתולעת שקמה هوiT תולדת ואסורה מדרבנן, ועוד כשיתכוון לעצים מותר מה"ת, עכ"ל. והוא פשוט וברור לפ"י דרכו הנ"ל. אך כאמור יש לפרש כמ"ש בעניותי, וננתתי שמחה בלב עלי חסד ה' עלי. שלפי זה, יש לנו מזה סיוע לכל האמור לעיל.

וז"ל המשנה ראשונה שם מפני שהיא עבודה, וגם לא ייחפה בעפר דרישא לא תני הכוי, דהתם תיקון עפר איןוא לא מדרבנן, והכא מפני שהיא עבודה, מדאוריתא, דהוiT צימור בגפניהם כמ"ש הרמב"ם, עכ"ל. ומלביד מה שנסתיעתי ממנו כאמור, עוד מצאנו עוד חבר להתו"ט והגא"ט דלהרמב"ם ז"ל זימור דשר ארילנות נמי מדאוריתא הוא.

והמלאת שלמה הביא דברי רש"ם ז"ל בב"ב (פ"י ע"ב ד"ה הלכך) ע"ש דמשמע ממנו שאיסור מן התורה. ועוד נשוב לזה בעה"ת.

עוד נראה להוכיח כן מהמשנה בשביעית (פ"ד מ"ו) דתנן, המזונב בגפניהם והקוצץ קנים ר' יוסי אמר וכו', ר"ע אומר קוצץ בדרך בקרודם וכו'. ופסק הרמב"ם ז"ל קר"ע (פ"א ה'כ) ע"ש. והר"מ שם פירש המזונב, לכורות קצת מן הענפים, עכ"ל. ונראה דלא בכך כתוב לשון זה, אלא ר"ל זהה כורת רק מעט ולא זומר הוא. ע"כ שם בסוף ד"ה ירחיק, ז"ל והעוני שאין צריך שינוי בכרתו וזה כשלא נתכוין לזרום עכ"ל. ונמצא לפ"ז דעת"י שניי כל שהוא יצא מכלל זומר, והויאל ולא מכין לזרום, אלא צריך לעצים, וגם שונה שכורת רק קצת מן הענפים, ע"כ מותר בשביעית. ונראה שיש דרך לזרום שמכויחה שאין זומו, דרך הזומו ודרך המזונב שונים באופן ביצוע העבודה, ואולי גם כלי העבודה מתחלפים, וע"כ אמר ר"ע קוצץ בדרך בקרודם או במגל

ובמגירה ובכל מה שירצחה. ושו"ר שגם הר"ש ז"ל שם כתב בשם העורך דהמזנכ, קוץץ מקצת הענפים מלו ויזנוב, ע"ש. והנה כאן מיררי בಗפנים דלית מאן דפליג דזמירתן היא איסור תורה. ועכ"ז כיוון שימושה בדרך העבודה כבר אין בהם איסור תורה ומכיון שגם לא מכוין לזרום וכמ"ש הר"מ ז"ל, התירו לגמרי וכני"ל.

והנה הרא"ש ז"ל שם (או' ח') פי' המזנכ, שהחותכים זנבות הגפנים כדי שייעלה הגוז ויגביר וכו'. וכע"ז כתב בפי' מהר"י בן מלכי צדק ז"ל שם, ע"ש. ואפשר דלמדו שע"י חיתוך הזנבות הוא שניוי גמור ממלאכת הזמירה, ועכ"ז אין בזה איסור דאוריתא, ואפי' שזה מגביר את הצמחתו והויה תולדה דזורע, מ"מ לא אסורה תורה אלא התולדות המפורשות ועדין צ"ל לדבריו למה לא אסרו את זה מדרבנן כאשר התולדות, ובשלמה להר"מ לא קשה דכתב, שלא מתחווין לזרום, אבל להרא"ש והר"י במ"צ ז"ל שכתחבו, כדי שייעלה הגוז ויגביר וכו', למה לא אסרו מדרבנן, וצ"ע בזה.

והרב ז"ל בפירושו נתה בזה מפי' הר"מ ז"ל ופי' כהרא"ש ז"ל הנז'. ואולם התו"ט שם כתב וז"ל ופי' הרמב"ם בדברי ר"ע כשלא נתחווין לזרום וכו'. עכ"ל, ובמלאת שלמה הביא דברי הר"ב ז"ל וכותב דרבנן יהוסף ז"ל כתוב עלייו, פירוש זה אינו נראה דזה ודאי אסור, אלא ה"פ שמזנכ הגפנים כדי לשודוף או לדבר אחר ע"כ.

עוד רأיתי בתפארת ישראל (יכין אותן לי) שכותב, נ"ל דמזנכ אינו כמו מזמר, דעתה היכי שרי ר"ע, הגם שכוכונתו לעצים, עכ"פ אכן משומ מראית העין, ועוד הרי דבר שאינו מתחווין אם הוא פסוק רישא אסור לכ"ע (כשבת דק"ג ע"א) והרי ע"כ ישביבה הגפן ע"י מלאכה דאוריתא, ולא דמי למסקל שהוא מד"ס. אלא זומר הוא שחותך ראש הגוז, ומזנכ קוץץ הענפים מהצד, לע齊ם שצרייך, עכ"ל. ושמחתי שת"ל הוא תחא דמסיען בכל מ"ש בזה.

עוד רأיתי במשנה ראשונה שם שגם הוא הביא פ' הר"ב וכותב שכ"כ הרא"ש, והקשה עליהם דהינו זומר אסור מדאוריתא והיכי שרי ר"ע, והרי אסור לקוץץ בתולת שכמה אף' מתחווין לע齊ים דמ"מ מתיקן הווי וכותב בהאי לישנא, ואילולי דבריהם נראה דמזנכ לאו הינו זומר, דזומר הינו שקוץץ כל הזמורות, והכא אינו אלא מזנכ שחותך קצה הזמורות, וככ"כ העורך והרמב"ם [צ"ע אם הוא גורס בדבריהם קצה במקום קצר, או שט"ס נפלת נפלת בדבריו וצריך לגרוס בדבריו קצר במקום קצר. הכותב.] ובזה אינו מתיקן האילן אלא מיקל עליו שלא יתיבש מתוך כובד ורבי הזמורות, והרי דמיון דסיפה אילן שנפשה וכו' לא שייעלה אלא שלא יוסיף. והיינו דתני לה בהדי קוץץ קנים, דקנים לאו אילן נינהו ולא שייך בהו זמירה. אלא דר"י הגלילי מחמיר דמי לזרירה ואייכא משומ מראית העין, ומצריך הרוחקת טפה להיכרא, ור"ע לא חייש דמזנכ לא דמי כלל לזרום, זה נ"ל ברור, ודברי הרא"ש והר"ב צ"ע, עכ"ל. וע"כ בתוס' אנשי שם בזה.

והנה אנו רואים דכל שינוי באופן החיתוך של הזמורות, או שינוי בנסיבות שהוחותך כל הזמורות או רק קצתן, משנים את הדין אם לאיסור תורה וחיבת חטא, או לאיסור דרבנן בלבד, או להתיירן למגרי מצד שהוא אוקומי אילנא, או מפני סיבות אחרות, וכן ראיינו שם התפא"י וגם המשנה ראשונה מפשט פשיטה להו דין חילוק בין כרם ובין שאר אילנות לעניין זמירה, וכמ"ש התוי"ט והא"ט וכן".

וע"כ גם מ"ש הרמב"ם בהלכה ה' דפרק בדים ועלים יבשים הוא מדרבנן, נראה שמדובר גם בכרם דו מלאכה אחרת, ואע"פ שגם הוא תולדה דזורע, מ"מ לא נאסרו כל התולדות, אלא ורק אלה המפורשות בתורה בלבד, ונשארים דבריו הרמב"ם ז"ל ברורים פשוטים במ"ש בהלכה ב', א' הכרם וא' שאר אילנות דקאי על כל הארבע מלאכות ד collo הווים בכל אילנות בלא חילוק, וגם דבריו שבhalbכה ה', מכונים על כל סוג אילנות וכרכם, שאל"כ נצטרך לิดח ביזור ולומר דמ"ש בהלכה ה' לפני דין המפרק, שלא יאבק ולא יעשן ג"כ שייכים בין כרם ובין בשאר אילנות, ומהפרק עליים ובדים יבשים שעומדת בתווך נוציא מהכל ונאמר דזה הוילך ורק על שאר אילנות בלבד, אבל בכרם איןנו רק מדרבנן אלא הוא ממש זומר ואסור מן התורה, והוא דבר שקשה להולמו בדבריו הרמב"ם ז"ל, אבל לפי מ"ש כל דבריו הרמב"ם ז"ל, שווים ושהולמים גם בהלכה ב' וגם בה"ה, ובכלל מדובר בין בכרם ובין בשאר אילנות בלא יוצאה מן הכלל. ובאמת שגם מrown החזו"א גופיה כך הבין בדבריו הרמב"ם ז"ל דאיינו מחלק בין כרם לשאר אילנות בעניין זומר, וכמ"ש בדבריו בשביעית סימן י"ט סקייד ד"ה ויש, שכותב זו"ל ואף לדעת הר"ם דכל אילנות אסורי בזימור מה"ת, מ"מ נראה דקצת בתולת שקמה תולדה, ועוד דבאינו מתכוון אלא לע齊ים מותר מה"ת למש"כ לעיל, עכ"ל.

הנה כאן כתוב בפשיטות דלהר"ם ז"ל כל אילנות אסורה בזימור מן התורה. ומיהו כבר כתבי לעיל שማירוש הר"ש ז"ל בשביעית (פ"ב מ"ג) והובא במלאת שלמה שם, נראה דמדוברים לפרש בדברי החזו"א, דפירוש שם דמרקסטין היינו זמור, אלא שלשון קירוטם באילן וזמור בכרם. וכי"ש. ובע"כ צ"ל שלא אסורה תורה זמור אלא בכרם בלבד, אבל בשאר אילנות איסורי דרבנן, וכ"ג מהתפא"י שם (או י"ט) וכמ"ש. (זה דלא כמ"ש שם התפא"י בפ"ד מ"ו (אות ל"ז) וצריך להתיישב בדבריו ז"ל).

ולכאורה כן נראה גם מפירושי ז"ל במועד קטן (ג' ע"א) שכותב بد"ה זמור, מהחך ענפים יבשים של גפן, עכ"ל. ע"כ שם بد"ה מקריםין היינו זמור, אלא שקירוטם שייך באילנות: מזרדיין, מהחך ענפים יבשים ולהים, לפי שיש לאילן יותר מדאי. עכ"ל. ומרקסטין היא אחת מתולדות הנלמדות בברייתא שם, מדרשת דשדק לא כרמן לא. שע"ז אמר רבא שם, collo דרבנן וקרא אסמכתא בعلמא, ואם מקריםין הוא הזימור לשאר אילנות ואיןו אלא מדרבנן. הרוי מפורש כאן בדברי מrown החזו"א ע"ה, דלא נאסר הזימור לשאר אילנות ואיןו אלא מדרבנן. הרוי מפורש כאן

בדברי מרכז החזו"א ע"ה, דלא נאסר הזימור מן התורה אלא בכרם לבדו. ועיי"ל במ"ש מהחزو"א סימן כ"א ס"ק ט"ו, שעל זה בזה יסוד דבריו ז"ל. וראיתי בתורת השבעית להגראי"צ הלווי ז"ל (עמ' מ' ד"ה והבדים) שהאריך בדברי רשי"ה הנ"ל ובמ"ש בשבת, יע"ש.

עוד כ' בתורת השבעית שם (עמוד מ"ב ד"ה ראייתי באה"ד) להוכיח דזימור בשאר אילנות אינו אלא מדרבנן, ממ"ר בע"ז (נ' ע"ב) ולא זיהום אגוזים קשיא מ"ש זיהום דשרי, ומ"ש גיזום דאסור, ורש"י שם (ד"ה כאן וככאן) פ"י דגיזום, שקטוף את הענף כדי שיוציא נופות הרבה סביבות הגיזום, וכן מפרש ר"ח שם, ולפ"ז הו"ל זימור, ואם זימור גם בשאר אילנות הוא מן התורה, אי"כ מי פריך מגיזום אסור מה"ת על זיהום דרבנן, עכ"ה. ולא ידעתני למה הביא ממරחק לחמו, ולא הוכיח מרשי"י דמו"ק הנז' שכחט שמקרטם הוא זימור בשאר אילנות, והוא מאותם מלאכות המנוירות בברייתא שכולם דרבנן, וכג"ל. ואדרבא מרשי"י דמו"ק מוכחה שפיר דפי' להדייא שקייטום הוא זימור בשאר אילנות, אבל מההיא דע"ז יש מקום לדוחות, ולומר דעת"פ' שפי' שמדובר הוא שקטוף את הענף וכו', מ"מ אפ"ל דיש הבדל בין זה ובין זומר באופן החיתוך וכן בנסיבות וכו', והן ב' סוג מלאכות, ואע"פ שוגם זה תולדה דזרוע, מ"מ אין לנו שייתה אסורה מן התורה אלא רק המלאכות המפורשות בתורה בלבד. יצ"ע.

עוד ראייתי לו שם שהביא דברי רשב"ם ז"ל בב"ב (פ' ע"ב) ד"ה מפני שימושו ממנו שוגם בשאר אילנות הזימור אסור מה"ת, וכן הביא דברי התו"ט בשבעית (פ"ד מ"ד) הנ"ל, וכחט עליון בזואה"ל, מה שהביא ראייה ממה"ש רבינו (הרמב"ם) בראש הל' שמיטה בין בכרם בין בשאר אילנות, אינו ראייה לפמ"ש לעיל כוונתו בזואה"ש. עכ"ל.

וחזרתי לעיין בדבריו על דברי הרמב"ם בהל' ב' אחד הכרם וא' שאר אילנות, והוא בעמוד ט"ז או' ג', וראיתי שהאריך בזואה וכחט שהרודה"ז ז"ל שם הביא מקור לדברי רבינו ממגילתה. ע"ש. ולהלן כ' שהרודה"ז משמע דס"ל דמלוא דבריו ליפין לכל שאר לאוין דאחד כרם ואחד שאר האילנות משמעו, וכן ס"ל החיי אדם דהבין דמ"ש רבינו א' הכרם וא' שאר אילנות, לעניין העשה דשביתה וכל הלאין, שכחט בשער מצות הארץ (פט"ו או' ג') אין חילוק בין כרם לשאר אילנות. וע"ש עוד שהאריך בזואה. ולהלן כתוב שכן הבין גם התו"ט פ"ד מ"ד, דאחד כרם וכו' קאי גם על זmirah דאסורה מה"ת גם בשאר אילנות. וכחט דמרשי"ז ז"ל בשבת (ע"ג ע"ב) משמע דזומר שייך רק בכרם, וע"ש שהוכיחה כן גם מרשי"י דמו"ק (ג' ע"א) וכמ"ש לעיל. (אלא שכחט דמו"ק מוכחה טפי מאשר מרשי"י דע"ז, ואותו דבר ייל גם ארש"י ז"ל בשבת הנז'). וע"ש ששוב הביא דברי רשב"ם ז"ל בב"ב (פ' ע"ב), וסיים בזואה"ל אלמא דס"ל (לרשב"ם ז"ל) דזmirah אסורה מן התורה בכל אילן, עכ"ל, וקשה לעמוד על דעתו בזואה, אם הכריע הדין בזואה אם לאו.

וחזות קשה הוגד לי שיש שרוצים לחדר בפרי הקיווי שזמירתו דומה לזרמת הגפן, שייהיה דיןנו כדין הגפן, ותהיא זmirתו אסורה מן התורה, גם לשיטת מרן החזו"א ע"ה. ובודאי סמכו ע"ד החזו"א שכחਬ שיש חילוק בין זmirת הגפן לזרמת שאר האילנות, וכחוב עוד דכל שינוי כל באופן עשיית המלאכה, מביא לשינוי בהלכה וכמ"ש לעיל ממשו. ור"ל דלפי זה תהיה זmirת הקיווי אסורה מן התורה, הוαι זmirתו דומה מאד לזרמת הגפן. ובמחלוקת כבוד תורותם איןנו כן, דהחו"א כתוב דבריהם אלו כדי לפרש שזרמת שאר האילנות לא מיקרייא זmirה אלא זירוד או מפרק וכי"ב, ואין זו תולדת זומר דכתיבא באורייתא להדריא, ומכוון זה מסיק דהא דכתבה תורה כרמן לא תזמו, כרמן דוקא ולא שאר אילנות. ואע"ג דהרבמ"ס ז"ל (בפ"א ה"ב) כתוב ואחד הכרם ואחד שאר האילנות, וכחוב כן על כל המלאכות המפורשות בתורה, כתוב הוא ז"ל דבעל כrhoחינו צריכים לומר שלא קאי אלא אשר מלאכות, ולא על הזmirה, דהא כתוב בפירוש בהלכה ג' שם, דאין אסור מה"ת זימור דשאר אילנות דהוא נקרא בשם אחר, ולא פורש בתורה לאסורה. ונמצא דעתך המיעוט הוא משומם דמפשט פשיטה ליה מרן החזו"א ע"ה דכרמן דוקא ולא שאר האילנות, וחילוק המלאכות הוא כדי להסביר דברי הרbam"ס ע"ה, וכן"ל. אבל יסוד העניין הוא משומם דכתיב כרמן, ואיך נוכל לומר שזרמת הקיווי תהיה מדאוריתא, וכי משומם שמלאכת זmirתו דומה לכרכם יצא מכלל שאר האילנות ונהייה לכרכם, או האם יש לנו כאן כלל ופרט וכלל לרבות כעין הפרט, והרי בתורה כתבה כרמן, ולא ריבטה שום דבר אחר וגם אם הוא דומה לו, אין בכך כלום, וזה נראה ברור בעיהית"ש. אך לפי מ"ש בדעת הרbam"ס בודאי שגם זmirות הקיווי דאוריתא דלא גרע משאר אילנות.

הרבי שנייר ז. רוח שליט"א
רב איזורי במ.א. גוז ויור' המכון

ביאור ללוח זמנים לשנה השביעית בהוצאה המכוון

חשיבות מרובה יש להוצאה לווח זמנים הכלול בתחוםו זמן חלות קדושות שביעית, זמן תחילת איסור ספיחין, זמן היתר ספיחין בשמינית וזמן הביעור בכל מין ומין בפרי, ירק וקטנית.

השימוש והתועלת בלוח זה הוא אף לציבור עמק ישראל הרוכשים את כלל התוצרת אך ורק בחניות שמייטה, וזאת כיון שגם להם חשוב לידע מאיימי יש להזהר ולא לרכוש תוצרת מסוימת אלא בכשרות, כמו כן מאיימי בשנה השמינית יכולם לרכוש את התוצרת בכל חנות ולעשות התוצרת בכיתה. ובודאי שזמן הביעור תאריך חשוב ומעשי בפרט לוכשי תוצרת בחניות שמייטה, כאשר תוצרת זו קדושה בקדושת שביעית.

בלוח זה נקבעו לפי מספר כלים הלכתיים כפי שביארתם בארכוה בס"ד בספרי שביתת השדה על הלוות שביעית, כאמור זה אנקוט הדברים בקיצור הלכה למעשה ואצין למקור בספריהם.

הנתונים המказיעים ללוח נקבעו מיעוץ המכון לעניין גד"ש וירקות מר יהודה חיוון נר"ו. וממור דבר טל, חנן בזק לעניין הפירות. ועוד אנשי מקצוע הבקאים בתחוםים ספציפיים.

להלן הנחיות ההלכתיות שעליהן התבססנו בכתיבת הלוח:

ראש השנה לשמשה הוא א' בתשרי אף לפירות האילן.

א. קדשות שביעית:

כל היבולים הגדלים אצל היהודי בארץ ישראל [בהגלה של הגבולות ע"פ ההלכה - עי' שביתת השדה פ"ב], קדושים בקדשות שביעית. יבולים הגדלים אצל נקרים בארץ ישראל, אינם קדושים בקדשות שביעית, וכן מנהג ארץ ישראל מדור דור [עי' שביתת השדה פ"ג ה"א]. וכן אין קדושה בגדל בערבה הדרומית [מצומת נהר חריף לכיוון אילית, הנחשה כחויל – שם פ"ב ס"ו], ובגDEL במצעים מנוטקים בתוך מבנים [שם פרק ח ס"ג-ט].

ב. זמן חלות קדשות שביעית:

בירקות - כל שהתחילה לגודל קודם השמייטה, ונלקטו בשמייטה, הרי הם קדושים בקדשות שביעית, ואפילו נגמר בישולם בשישיית. [לדעת רבינו הרמב"ם יש בהם אף איסור ספיחין כל שנלקט שבשביעית, אמן העיקר להלכה כדעת שאור הראשונים שאין בזה איסור ספיחין כי אם קדשות שביעית, עי' שביתת השדה פל"ז סי"ג].

בתבואה וקטניות - כל שהגיעו לשיליש ביישול קודם השמייטה, ונאספו בשמייטה, הרי הם קדושים בקדשות שביעית. [ואסורים אף באיסור ספיחין. עי' שם סע"י י"ב].

בפירות האילן - כל שהחנט [הגיע לשיליש ביישול] לאחר א' בתשרי של שנת השמייטה, הרי הוא קדוש בקדשות שביעית. [שם פ"י סי"ז].

באתרוג - מספק מחמירים גם אחר לקיטה וגם אחר חנטה, ולכן הנלקט לאחר ר"ה נהוג בו שביעית, וכן החונט לאחר ר"ה של שביעית, אף אם נלקט בשמינית נהוג בו

קדושת שביעית. אתרוג שחנתנו ונלקט בשביעית, נהוג בו שביעית מעיקר הדין. שאר פירות הדר דין כשאר פירות האילן לעניין שמיטה. [בדין האתרוג כן העיקר להלכה אליבא דעת רביינו הרמב"ם וכ"ה דעת מրן השו"ע והארכתי בזה בשביתת השדה פ"י ס"ח. ולענין שאר פירות הדר עי' מה שכתבתבי בזה בשוו"ת חלkat השדה ח"ב חלק תrho"מ סי' כג].

תבלינים - עשבי תבלין דין כירקות וכימור. עצי תבלין [כגון השיבא, הרוזמרין, עלי דפנה ו עוד], דין כאילנות, ויש לנו קדושת שביעית בכל העלים שחנתנו [יש להחמיר החל מיציאת הعلים] לאחר ראש השנה של שמיטה. [לענין הסימנים להגדת עז עי' מה שכתבתבי בזה בשוו"ת חלkat השדה ח"א ערלה סימנים י – יג, וע"ע שביתת השדה פ"י ס"י].

פרחים - פרחי נוי אף שיש בהם ריח אינם קדושים בקדושת שביעית [פרחים אלו מהווים את רוב רובם של הפרחים, ואנמנם הגם שאין בהם קדושה ולא אישור ספריהין, מכל מקום יש לknوت פרחים רק בהקשר, על מנת לא לסייע בידי עוברי עבריה שזרעו ועבדו במלאות האסורות בשביעית]. פרחים העומדים רק לריח רבו המחייבים לנווג בהם קדושת שביעית. [עי' שביתת השדה פ"ט סי' ד – טו].

ג. הגבלותביבולים הקדושים בקדושת שביעית:

מלבד האיסורים וההגבלות באופן הגידול והקטיף, יש איסור לophobic בפירות שביעית, אסור ליתנם לנכרי, אסור להוציאם לח"ל, אסור לנווג בהם מנהג ביזוי, אסור להפסידם, אסור להשתמש בהם בדרך שונה מהרגיל. שיורי האוכל, הקליפות והגרעינים, אין לזרוקם באשפה, אלא לשומרם במקום מיוחד עד שירקבו מאליהם. [ופירות הדינים ראה בשביתת השדה פרק יא]. כיון שהבעלים הפקייר את שדהו, היבלים פטורים מתורומות ומעשרות [ומכאן שם לא הפקרים חייב לעשר אותם בשביעית - מעשר עני].

בשנת השמיטה יש להמנע מלקנות תוכרת הקדשה בקדושת שביעית בשוקים, ובשעת הדחק כל שהתוכרת אינה אסורה באיסור ספריהין, אפשר לknותה בשוקים באופן שאין בו סחרורה [כגון בהבלעה], ואך אם הבעלים לא הפקייר את שדהו ועשה מלאכות האסורות בשמיטה, אין פירותיו נאסרם באכילה. תוכרת שיש בה איסור ספריהין אסורה באכילה.

ד. איסור ספריהין:

ירקות שתחילה גידולם בשמיטה, ותבואה וקטניות שהגינו לשיליש בישולם בשנת השמיטה, אסורים באכילה והוא הנקרא "ספריהין". פירות האילן, וכן שיחים רבים שנתים [אף המוגדרים כירק לעניין ערלה, כשנזרעו לפני שמיטה, בין כשותנותם פריים בתוך שנותם כגון הפאפיה, ובין שנותונם את פירותיהם לאחר שנה מזמן הזרעה כגון הבננה והאננס], אין בהם איסור ספריהין. [די' זה נתבאר בשביתת השדה פט"ז סי' א]. כמו כן בגידולים ובמקומות שהגדל שם אינו קדוש בקדושת שביעית, אין איסור ספריהין.

ה. היתר ספריהין בשנה השמנית:

יבולים האסורים באיסור ספריהין שנקטפו בשביעית נשארים באיסורים לעולם [מצוי בקפואים וכבושים]. יבול שיצא משימוש בשבינית [אף שנזרע באיסור], ממשך עליו גזירת ספריהין מגזרת חכמים [אף שקדשו פוקעת מיד בתום השנה השבעית], והותרה אכלתו רק לאחר שיעשה כיווץ בו - עד שבמקום המקדים ביותר בארץ יספיקו לגדל גידולים חדשים, כיווץ בהן, ואז הותרו באכילה כל הירקות שנקטפו

בשמינית. מחנוכה של השנה השמינית ואילך התרו כל סוגי הירקות באכילה, מלבד הירקות המאוחסנים [כגון הדלעת וכי"ב] שזמן יותר מאוחר עד שיועשה כיוצא בו. [динים אלו נתבארו בשביית השדה פ"ט].

ו. מצות ביעור:

ציוויה התורה, שכל היבולים הקדושים בקדושת שביעית, בהגיע הזמן שבו כל היבול המסומים [בכל המינים הדומים שאינם כלאים זה בזה] לחיה מן השדה, בכל חלק הארץ [=והוא עד שיכלה אותו היבול מן השדות הכללים גם אם הם שדות נקרים, או אף שדות ישראל שאינם שמורי שביעית – מנה"ש ח"א, נא, טו. שביתת השדה פ"ז סכ"ה] יש לכלות - לבער את היבול הזה מן הבית. מנהג ארץ ישראל שההגי' זמן הביעור, מפקיר את היבול לפני שלשה אנשיים אף אם הם אוהבי [אך לא מאנשי ביתו הסמכים על שולחנו - ושנים מהשלשה צרייכים להיות כשרים לעדות עבورو]. לאחר שהפקיר, יכול לשוב ולזכות בו בחזרה. יבול שמנית אינו מצל את יבול שביעית מחובת הביעור.

חשיבות הביעור חלה על כל יבול הקדוש בקדושת שביעית, וכן על כל מה שהופק מיבולים אלו והוא קדוש בקדושת שביעית. מכאן שאין חובת ביעור על יבול הגדל אצל נקרים בקרקע שלו, יבול הגדל בערבה הדרומית [מצומת נוה חריף לכיוון אילת, הנחשבת כחו"ל], הגדל במצועים מנוטקים בתחום מבנים ותוורת ח'ל. כמו כן יבולים הקדושים בקדושת שביעית, ובזמן הביעור היו מופקרים וכגון אותם הנמצאים בזמן הביעור בידי "敖וצר בית דין" אין עליהם חובת ביעור, והלווקח את הפירות מהם לאחר הביעור אינו חייב להפקירם. אמנם מי שלקה מהם קודם זמן הביעור, חייב להפקירם בהגיע זמן הביעור. כל שחייב לבער, עבר ולא בעיר בziej, נאסרו הפירות באכילה לבעל הפירות.

הערות כלליות:

- ❖ בלוח מזcurים תאריכים שונים לפירות וירקות שונים, ראוי לציין שהכוונה היא ליבולים טריים, אך בהחלתו מצויים גם יבולים מאוחסנים, ויש לקחת זאת בחשבון, וכגון: גזר זמן קדושת שביעית צוין בתשורי, מכל מקום יש גזר רב באיחסון מגידול שניות שאין בו קדושת שביעית. וכן דלעת ועוד, ופעמים רבות ניתן הדבר להבחנה, וכן בתום זמן קדושת שביעית בפירות יש לקחת בחשבון שהכוונה לטריים אך מצוי מאי קירור של פירות מסוימים, וכן עיבוד לתעשיית המשקאות והמזון. [פעמים שנitin גם להבחן לפי התאריך המופיע על האריזות, וכן בשימורים ניתן להבחן על פי הקוד המודפס - הסירה הימנית מסמנת את השנה, כגון: 9=1999. והספרה השמאלית את היום, כגון: 100 = היום המאה מתחילה השנה].
- ❖ התאריכים המופיעים בלוח הם על פי ההערכה תוך שימושים לדיק כל האפשר. כיוון שבמציאות יתכנו שינויים בתאריכים, במידה וCKER, נפרסם זאת בלאן בפרסומי המכון. כשבכתב מועד מסוים [כגון חנוכה לביעור וספיחין וכי"כ], הכוונה לתחילה אותו מועד.
- ❖ זמני הביעור ש奏ינו בלוח, חלקם הם תאריכים שקבעו לנו חז"ל, ונוהגים גם ביום. וחלקם אחר הוא לפי המזויות ביום, אמנם כיוון שאי אפשר לדיק ממש, שכן הזמן המצוין הוא זמן שמתפקידו להסתפק שהוא הוא הזמן, ובזמן זה יפקיר את היבולים כדין ובאמת, ולאחר מכן יודיע לפניו אותן שהפקיר בפניהם שאמנים הוא מכניס את היבולים לביתו, אך איןנו מתכוון לזכות זהה, אלא נהנה מההפקר, ולא ישוב לזכות עד אשר יתמו ימי הספק.

- ❖ ביעור בירקות הוא דבר שכמעט לא מצוי ביום, כיוון שרוב הכל התוצרת אינה חיה בתביון, שכן רובם מצויים כל השנה [וכאמור אף יבולם הגדלים באיסור פוטרים מחובת ביעור כיוון שבפועל טרם כלה לחייה]. ירקות שכלים מן השדה בתוך השנה השמנית, זמן ביעורם מיד במושאי שביעית. [שביתת השדה פ"ד ס"ט].
- ❖ הפירות הבאים מופעים בראשית הירקות, שכן העיקר להלכה שדין כירק והם: אננס, בננה, פפיה, פסיפורה.

לוח זמינים לירקות, תבלינים וקוטניות - שמייה תשס"א

שם הירק	קדושות שביעית מה:	ספיקין מ:	זמן הביעור	אין איסור ספיקין בתרש"ב	העדות
אבטיה	ג תשרי	כ אדר	ראאה"ש/ס"ב	חנוכה	יש מדרום העובה מ' החון
אורוז	אין קדושה	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	יבוא
איוב מצוי	ג תשרי	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	רב שנתי
אננס	ג תשרי	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	מניב פרי ל אחר שנה משתילה
אספרוגוס	ג תשרי	אין איסור	ראאה"ש/ס"ב	חנוכה	רב שני
אפונה [תרמיל]	ג תשרי	טו כסלו	אטבת/ס"א		
אפונה [גרגירים]	אין קדושה	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	יבוא
ארטישוק	טו תשרי	אין איסור	סיוון/ס"א	אין איסור	רב שני
בזיליקום	ג תשרי	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	רב שני
בטטה	ג תשרי	כ סיון	חנוכה		
בטנים	כ אלול	כ אלול/ס"א			
במיה	אין קדושה	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	יבוא
בננה	ה תשרי ³	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	רב שני
בצל	א כסלו	א טבת	אין ביעור	א טבת	
בצלירוק	ג תשרי	א כסלו	אין ביעור	ג כסלו	
ברוקולי	ג' תשרי	טו טבת	טו אויר	טו טבת	
גזר	ג תשרי	כ טבת	אלול ס"א	אלול ס"א	קיים איסום
גמבה	ג תשרי	טו שבט	אין ביעור	אין ביעור	חנוכה
גרעיני אבטיה	תמוז	א تمוז			
גרעיני דלעת	אין קדושה	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	יבוא
גרעיני חמניות	אב	אב	כ אב		
דלורית	ג תשרי	א تمוז	ר"ה/ס"ב	ר"ה/ס"ב	מרבית הבול נאף קודם ר'ה
דלעת	ג תשרי	טו תמוז	ר"ה / ס"ב	טו תמוז	מרבית הבול נאף קודם ר'ה
הל	אין קדושה	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	יבוא
זנגייל	אין קדושה	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	יבוא
חומוס	א סיון	א סיון			
חוורת	ג תשרי	א ניסן	אין ביעור	חנוכה	
חוויג'	אין קדושה	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	יבוא

³ אפונה שנאכלת בחרמיל יינה כירק ולא כתנית – עי' שביתת השדה פ"י ס"ה.

⁴ נלקח בחשבון וכן ההבילה הנוצרך לאחר הקטיף.

⁵ הכל הבהיר "ירבסיד", ורבים נאף קודם שמיטה, וגם גונקים כלל מן הקrukע, אלא "יבשו עוקציהם" למורי, ועל כן גם אם בפועל יוציאו אותם מן הקrukע בשביעית, דין כיבולי שישית.

יבוא	אין אישור	אין ביעור	אין אישור	אין קדשה	אין קדשה	חיטה
רוב יבוא	סיכון	טו חשותן	אין ביעור	סיכון	סיכון	halbaba
	חנוכה	אין ביעור	אין אישור	א כסלו	ג תשרי	חסה
יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	ג תשרי	חציל
	חנוכה	יבוא	יבוא	יבוא	אין קדשה	חרצל [טחון]
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	ג תשרי	טרגון
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	ג תשרי	cosa beraha
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	אין קדשה	כוסמת
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	אין קדשה	קורוכום
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	אין קדשה	כמיהין
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	אין קדשה	כמן
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	אין קדשה	כרוב אdots
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	יבובת	כרוב לבן
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	א שבת	כרוב סיני
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	יבובית	כרובית
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	יבובת	כרפס [סלרי]
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	כבטבת	כרפס [שורש]
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	ג תשרי	כדרתי [לוף]
יעז - רב שניתי	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	יד תשרי	לאיזאה ^o
יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	אין קדשה	לביא
רב שניתי	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	ג תשרי	לימוניות
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	כחישון	לפת
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	ג תשרי	מלון
רב שניתי	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	טוחשותן	מליטה
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	ג תשרי	מלפפון
רב שניתי	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	אין אישור	מרווה
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	אין קדשה	نبטים
גיזולי מים	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	אין אישור	נענען
רב שניתי	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	ג תשרי	סועה
יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	אין קדשה	סלק אdots
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	טוחשותן	סלק עלים
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	יבובת	עגבניה
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	ג תשרי	עדשים
גיזולי מים / יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	אין קדשה	עלול
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	ג תשרי	עירית
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	אין קדשה	עלי דפנה
רב שניתי	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	תמזוז/ס"א	פאפיה'
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	אין אישור	פול [בתרמליל]
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	אין אישור	פול [גורגרים-יבש]
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	אין אישור	ופוקרון
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	תמזוז/ס"ב	פטרזיליה
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	אין אישור	פטרזיליה[שורש].
כצמחה	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	כטבת	פטריות
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	אין אישור	פלפל
	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	א שבת	פלפל חריף
לבוע	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	אין אישור	פלפל שחורה/לבן
מספק מר'ה/ ס'ב	יבוא	יבוא	יבוא	יבוא	טוחשותן / סב	פפריקה

⁶ דיןנו כעץ והולכים בו אחר חננת העלים.

⁷ נידון בירק ראה שביתת השדה ח"א ערלה סי' יד.

פרג	ג' יבוא	אין איסור	אין ביעור	חנוכה	א אין איסור	א אין קדושה	ג תשרי	א אין איסור	חנוכה	אין איסור	אין ביעור	חנוכה
צ'ויטה	יבוא	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	אין איסור	אין קדושה	אין קדושה	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	אין ביעור	אין איסור
ציפרין	רוב מייבוא	אין איסור	אין ביעור	כסלו/ס"ב	אין איסור	אין קדושה	א סיוון	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	אין ביעור	אין איסור
צלף												
צנון												
צנונית												
קולורובי												
קינמון												
קישוא												
רוזמין ⁸	יע/רב שנתי	אין איסור	אין ביעור	יין חשוון	אין איסור	אין קדושה	ג תשרי	אין איסור	ה חשוון	אין איסור	אין ביעור	ה חשוון
שבולת שועל	יבוא	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	אין איסור	אין קדושה	ג תשרי	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	אין ביעור	יין חשוון
שומם												
שומשות	יבוא ומעט נכרי	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	אין איסור	אין קדושה	ג תשרי	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	אין ביעור	אין איסור
שומר												
שמיר												
שעוניות ⁹	רב שנתי	אין איסור	אין ביעור	ר"ה/ס"ב	אין איסור	אין קדושה	ג תשרי	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	אין ביעור	יין חשוון
שעועית [תרמילי]	יבוא	אין איסור	אין ביעור	א סיוון / ס"א	אין איסור	אין קדושה	ג תשרי	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	אין ביעור	יין חשוון
שעועית [יבשה]	רוב יבוא	אין איסור	אין ביעור	א סיוון / ס"ב	אין איסור	אין קדושה	א סיוון	אין איסור	אין ביעור	אין איסור	אין ביעור	יין חשוון
שוערה												
תות שדה												
תירס												
תפוח אדמה												
תרד												

לוח זמנים לפירות האילן - שמיטה תשס"א

הערות	זמן הביעור	קדושת שביעית עד חודש [ס"ב]	קדושת שביעית מ: [ס"א]	שם הפרי
אבוקדו	אב/ס"ב	אב	אב	אבוקדו
אגוז אילסר	אין ביעור	אין קדושה	אין קדושה	אגוז אילסר
אגוז לוֹז	אין ביעור	אין קדושה	אין קדושה	אגוז לוֹז
אגוז מלך	אין ביעור	אין קדושה	אין קדושה	אגוז מלך
אגוז מקדמיה	אד"ס"ב	אב	אב	אגוז מקדמיה
אגוז – פיסטוק	אין ביעור	אין קדושה	אין קדושה	אגוז – פיסטוק
אגוז פקאן	אד"ר/ס"ב	תש"י/ס"ג	תש"י/ס"ב	אגוז פקאן
אגוז קשיו	אין ביעור	אין קדושה	אין קדושה	אגוז קשיו
אגס	סיוון	סיוון	סיוון	אגס
אורכמניות	טבת	טבת	טבת	אורכמניות
אנונה	תמוז	תמוז	תמוז	אנונה
אפרסמן	אלול	אלול	אלול	אפרסמן
אפרטיק	אד	אד	אד	אפרטיק
אשכוליות	אלול	אלול	אלול	אשכוליות
אטרוג	ג' תשרי	אייר/ס"ב	שבט/ס"ב	אטרוג
גודגן	אייר	אייר	אייר	גודגן

⁸ ראה הערכה.
⁹ נידון כרוק וראה שביתת השדה ח"א ערלה ס"י טז.
¹⁰ ראה לעיל הערכה 1

	טבת/ס"ב	אב	אב	גויי אבה
gebungה תיאלאנדית	אלול	אלול	אלול	gebungה תיאלאנדית
דובדבן	סיוון	סיוון	סיוון	דובדבן
זית מאכל	אב	אב	אב	זית שמן [שמן]
חבוש	אלול	אלול	אלול	חבוש
חרוב	تمוז	תמוז	תמוז	חרוב
לונגן	סיוון	סיוון	סיוון	לונגן
לייטשי	סיוון	סיוון	סיוון	לייטשי
לימה	תמוז	תמוז	תמוז	לימה
לימון	אייר	אייר	אייר	לימון
לימקוואט	אייר	אייר	אייר	לימקוואט
מנגו	סיוון	סיוון	סיוון	מנגו
מנדרינה	אלול	אלול	אלול	מנדרינה
משמש	אייר	אייר	אייר	משמש
נטרינה	אדר	אדר	אדר	נטרינה
ענבי יין [יין]	תמוז	תמוז	תמוז	ענבי יין [יין]
ענבי מאכל	ניסן	ניסן	ניסן	ענבי מאכל
ערמוניים	אין ביעור	אין קדושה	אין קדושה	ערמוניים
יבוא				
		ראאה לוח ירקות		פאפיה
	שבת/ס"ב	אלול	אלול	פייג'יה
	ניסן/ס"א	שבת	שבת	פיתאייה [צחחובת] ¹¹
	חשוון/ס"ב	חשון	חשון	פיתאייה [אדומה]
	חשון/ס"ב	תמוז	תמוז	צבר
	אדר/ס"ב	חשון/ס"ג	חשון/ס"ב	קומקוואט
	טבת/ס"ב	אלול	אלול	קיי
בן התאריך ביתר הקלייפים	אייר/ס"ב	אלול	אלול	קלמנטינה
	שבת/ס"ב	כסלו	כסלו	קרמבלוה
	טבת/ס"ב	אב	אב	רימון
	כסלו/ס"ב	אייר	אייר	שזיפים
	טבת/ס"ב	אב	אב	שזיף אירופי
	סיוון/ס"ב	שבט	שבט	שסק
				שעוננית פסיפלורה
		ראאה לוח ירקות		
	שבת/ס"ב	אלול	אלול	שקד
	חנוכה/ס"ב	אייר	אייר	תאגה
	תשורי/ס"ב	אייר	אייר	תנות עץ
	פורים/ס"ב	אב	אב	תמר
	תפוז	תשורי/ס"ג	תשורי/ס"ב	תפוז
	תפוחה מבכיר	אייר	אייר	תפוחה מבכיר
	תפוח	תמוז	תמוז	תפוחה

¹¹ הפיתאייה הוא מין קקטוס, והאדם והצחוב הם שני מינים על פי ההלכה, ואין אוכלים כלל בא ביעור בהסתמך אחד על משנהו. הפיתאייה הצחובה מבשילה מזמן הפרח כ- 90 ימים, ולכן כבוננו נהוג קדושת שביעית רק מ' טבת ועד סוף זמנה בישולה הוא חזון שרואה להאכל בשעת הדחק - עותת המשורות. ואילו האודם מפריחה עד הפתיר 30 ימים, ולכן כבוננו נהוג קדושה החלה מ' חשוון. אך לעניין בעורם יש להמתין עד תשס"ב, כיון שהאודם נתון גל פירות נוסף בשנה השביעית, עיי' ומב'ם שמ"י פ"ז ה"ה, ועי' שביתת השדה פ"יד ס"ג.

אוצר התשובות זרעים

הרב דוד אביטן שליט"א
המכון למצאות התרבות בארץ

הלכות שביעית

פרק א'

שביעית בזמן הזה אם נהגת מן התורה או מדרבן

רמזי העניינים המובאים בפרק זה - המשך מג'ליון 29

- כא. לסוברים שביעית בזיה"ז דרבנן האם ספיקה לקולא הכל ספק דרבנן.
- כב. צורף שיטת הסוברים שאין שביעית נהגת כלל בזיה"ז וסמייח עליהם בשעת הדחק ולצורך עניים.
- כג. שביעית בירושלים בזמן הזה.
- כד. ברכת התורה "ציויתי את ברכתך" וכו' בזמן הזה שביעית אינה אלא מדרבן.

אוצר התשובות

כא. להסוברים שביעית בזיה"ז דרבנן האם ספיקה לקולא
 בש"ת הרשב"ש (ס"י רנה): "נפקא לנ' מינהadam שביעית היא דרבנן אולין בה לקולא, וכדמ"ש בערבה משניות ובריותות בזמן הזה נהגו קולא בענין פירות שביעית, אותה שנינו בפ"ז דשביעית [מ"ג] אבל הוא ליקט ובנו מוכר על ידו, לך לעצמו והותיר מותר למוכר וכו'. וכן הוא דכובש שלוש כבשים בחבית אחת פ"ט [מ"ה]. בכולם יש קולא משום שביעית בזיה"ז דרבנן. וכן במלילה [משפטים פרשה כ]: "ואכלו אבינוי עמר וכו' מגיד שהוא פורץ בה פרצונות אלא שגדרו חכמים מפני תקון העולם". ואם היא [כלומר השביעית עצמה] מן התורה אין יבטלו חכמים דבר שהוא מן התורה.

וכיוון שביעית דרבנן והלכו בה לקולא בכמה דברים, משמע דכל שכן שבספק שביעית יש לילכת לקולא. וכן מדבריו מהר"י קווקוס הל' שמיטה ויובל (פ"א הי"א) שעיל מ"ש הראב"ד שם שאין להתייר משום ארנונה אלא בגבולות שלא כבשו עולי בכל שאין שביעית שם אלא מדבריהם, תמה מהrik"ז הרוי הראב"ד לאחר חזורה ס"ל שביעית בזיה"ז דרבנן, "וזאת דעתו לומר שכיוון שעיקר שביעית שם מן התורה ראוי להחמיר, זו מנין לו" מלבד לשלונו לא משמע כן. גם בש"ת המבי"ט (ח"א ס"י כא ד"ה ווראי) כתוב ז"ל: ואפשר שרפו ידיהם ... דשביעית בזיה"ז דרבנן והו

ספקא דרבנן באיזה שנה היא השביעית ולקולא, אבל כיון שעל הרמב"ם אנו סומכין ... סמכינו עליה". מבואר שמסכים הולך שספק שביעית ל科尔א, אלא שבמנין הנסים לדידן ליכא ספיקא כלל.

ואולם בשוו"ת בית הלוי (ח"ג סי' א ענף ז) כתוב שرك בדברים שתקנו חז"ל משום גדר וסיג בזזה אמרינן ספק דרבנן להקל, אבל שביעית שעיירה מן התורה אע"פ שבזמן זהה אינה נהגת אלא מדרבן עכ"פ כל חומר DAOРИיתא יש לה, כיון שהמצווה עצמה DAOРИיתא ורק מצד אחר [שהסר ביתא כוֹלְכֶם] נפטרו, א"כ כשהרבנן חייבו, שוב יש לה כל חומר DAOРИיתא, ורק rob למ"ר שהוא מצווה DAOРИיתא. והפסוק אומר באברהם "עקב אשר שמע אברהם בקולו וישמר מצותו וחוקתי ותורתני" ואמרו רוז"ל [קידושין פב,א] שקיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה ומשבחו הכתוב על זה, ק"יו' עכשיו שכבר ניתנה תורה בודאי לא גרע מקודם מתן תורה, ורצוין התורה הקדושה שישמרו אותה ישראל אע"פ שאין חיבור.

ובספר שבת הארץ (במבוא אות ח-ט) כתוב שכיוון שביעית בזזה"ז דרבנן אולין בספיקה ל科尔א כשאר איסורין דרבנן, ודלא כהבית הלוי. וגם דחה מ"ש המל"מ (בהל' תרומות פ"ז הי"ז) שאע"פ שתרומה בזזה"ז דרבנן עכ"פ ספיקה לחומרה כעין DAOРИתא. והעליה דלא אמרינן שביעית כל דתקון ובנן כעין DAOРИתא תקון, ע"ש. גם בספר תורה הארץ לגור"ם קלירס (ח"ב פ"א אות כז) כתוב שדברי הבית הלוי אינם ברורים, וכיון שמן התורה אין שביעית נהגת בזזה"ז, א"כ היא ככל מצות דרבנן. עוד הביא שם (אותיות כו-כח) מ"ש בספר חלה לחם (סי' א אות ג) שהגם שחלה בזזה"ז דרבנן, מכל מקום כיון שמפוש דינה בקבלה חמור דינה משאר דרבנן, אלא שנראה שדווקא בזמן המקדש הוא, אבל בזזה"ז hei הכל מצות דרבנן. וכותב על זה שלגביה שביעית נראת שgam בזזה"ז הוא בדברי קבלה, שהרי אין שביעית טובה לכל הגנים והלויים שנאמר שתקנו רק לזמן המקדש. ועוד דין דאפשר שכיוון שהיא דבר שבמנין צריך מנין אחר להתיירו, וכל זמן שלא התירוהו hei בדברי קבלה. ושוב הביא דברי ירושלמי שביעית (סוף פ"ט): "חד בר נש אמר חלה DAOРИתא שביעית מרבנן גמלייל וחבירו". והרמב"ן (פרק בהר כה,ח) כתוב שכיוון שהוחבר בירושלים, נראה שכז"ה הוא האמת. וכ"כ בספר ניר שם. א"כ מבואר שביעית היא גזירה חדשה שגורו רבנן גמלייל וחבירו אחר החרבן. [ומכאן גם ראייה דלא כהבית הלוי הנ"ל אות יט]. עוד כתוב שמREN בכס"מ הל' תרומות (פ"ז הי"ז) והמבי"ט בקרית ספר (הלי' ביכורים פ"כ) והרבד"ז שם ה"ט) ס"ל שgam חרומה בזזה"ז ספיקה ל科尔א, דלא כהמשנה למלך הנ"ל. וי"ל שס"ל שוגם בדבר שנוהג מדברי קבלה ספיקו ל科尔א, כמו"ש הגאנונים שהביא הר"ן בפרק ד מגילה לגבי ספק מוקפין. והאריך בכו"ז. [ועיין היטב במשנה למלך הל' מגילה פ"א הי"א].

ובשו"ת הסבא קדישא (ח"א סי' כב עמ' עא) השיב על דברי השבת הארץ הנ"ל, והוכיחה שתרומה בזזה"ז נקראת יש לה עיקר מן התורה, ושפיר אמרינן בזזה כל דתקון ובנן כעין DAOРИתא תקון.

וכ"כ הב"ח (בחו"מ סי' סז) לגבי שמיית כספים, דחשייב מתנה על מ"ש בתורה אע"פ ששמיית כספים בזה"ז דרבנן [וראה בזה בשוו"ת עוגת אליהו סי' טז]. וכן מהבהיר מדברי הריטב"א (בכתובות כה,א) שאע"פ שהלה בזה"ז דרבנן, חמירה משאר דרבנן, כיון שבזמן המקדש הייתה דאוריתא. וא"כ ודאי אמרין שבשביעית נמי כל דתוקן ורבנן כעין دائוריתא תקון. וכע"פ גם המשנה למלך גופיה (ביברות פ"ד) העלה שאיסור דרבנן אע"פ שעיקרו מן התורה ספיקו לקולא, וא"כ הגם שבשביעית עיקרה מן התורה עכ"פ יש לומר שספקה לקולא, אף שהמלך בהל' תרומות כתוב שבתרומה ספיקה להחמיר, אלא שאינו מוכחה, ומהרשד"ס (יו"ד סי' קצב) כתוב להדייא שספקה להקל. וכ"כ הט"ז ביר"ד (ס"י שלא ס"ק ג) בשם רשל. וכן משמע בש"ך שם. וכן משמע מדברי מרן בב"י יו"ד (ס"ו"ס שכח וס"ס שכד) ובכס"מ (הלו' מעשר פ"ג ה"כ). ועכ"פ רבים סוברים כהמשנה למלך, כמו"ש הרוב בני ח"י באו"ח (ס"י תרפט) ובראעא דרבנן (בהקדמת הספר). וכן משמע מדברי הרמב"ם (בהל' תרומות פ"ד ה"ו) שפסק שלא אמרין בתמורה חזקה שליח עושה שליחותו. וכן פסק מרן בשו"ע (ס"י שלא). וכן בשוו"ת עין משפט (ס"י ט) הוכיחה שבתרומה בזה"ז לא אמרין ספק דרבנן לקולא. ונראה דהו"ה לשבעית. ועוד דהא יש פוסקים שבשביעית בזה"ז دائוריתא. וא"כ יש כאן ספק ספיקא להחמיר, שמא הלכה כהסוברים שבשביעית בזה"ז دائוריתא. ואם תמצה לומר דאיתנה אלא דרבנן, עכ"פ הוא יש סוברים שבספקה אולין לחומרא. וא"כ בכ"ג אולין לחומרא מדינה. ראה שו"ת בעי ח"י (יו"ד סי' קז) שכ"ב בשם הרוב מקור בזוז (ס"י יד). ועיין פני משה ח"א (ס"י עה) וח"ב (ס"י ט) וזודע אמרת (יו"ד סי' מז) וחוזן נחום (מקוואות פ"ב) ושמחת יו"ט (ס"י יו"ט) (ס"י ח) ועוד.

גם בשוו"ת יביע אומר (ח"ו יו"ד סי' כח) דין בארכונה בדרכי המשנה למלך שכתחשב תרומה ספיקה לחומרא, והביא שהדבר שניי בחלוקת אחרים, והעליה שדעת מרן בכס"מ (הלו' מעשר פ"ג ה"כ) דלא כהמלך, אלא אף בתמורה אולין בספיקה לקולא. ולכן כיון שדעת מרן להקל וכן דעת רוב האחרונים, נראה שהעיקר לדינא דספק תרומה בזה"ז לקולא. ראה עוד ביב"א ח"ז יו"ד (ס"י יא אות ד). ואם תרומה חשיב יש לו עיקר מן התורה, ראה בשער המלך (מקוואות פ"י כלל א) ובעיר אונן (מע' ד אות לד) ובספר כבוד יו"ט (דף לו ע"א) ובתורת הארץ (ח"ב פ"א אותיות מה-מו) וביב"א ח"ז הניל ובתשובה הגרא"ש עמאר שליט"א בשוו"ת חלקת השדה לגרש"ז רוחה שליט"א (ח"ב סי' מ"ג).

כב. סמיכה על הסוברים שאין שביעית נהוגת כלל בשעת הדחק גדול. ודין שביעית בעניינים לעיל (אות ה) הבאנו את דברי הרמב"ן, שבארץ ישראל נהגו מקדמת דנא לשמר שמיית כדת למורות דוחקם ועוניים, ע"ש. ובמשנה בעדיות (פ"א משנהות ה-ו): "ולמה מזכירין דברי היחיד וכו' שאמ' יראה בית דין היחיד יסמרק עלייו וכו'. ואמר ר' יהודה למה מזכירין דברי היחיד בין המרובין, לבטלה, שאם יאמר אדם כך מקובל אני, יאמר לו בדברי איש פלוני שמעת". וכותב הר"ש סריליאו (שביעית פ"א ה"א) בשם רשי"י (כת"י) שר' יהודה חולק על ת"ק וסובר

שאין לסמוק על היחיד בשעת הדחק, ושכן משמע מהתוספה בעדיות. ע"ש. וראה בפרש הרاءב"ד שם. ועכ"פ בכמה סוגיות בוגם' מבואר שסומכין על ייחיד בשעת הדחק. ראה ברכות (ט,א) ונדה (ט,ב).

ובספר אוצרות יוסף לגר"י ענגיל (בקונטרס שביעית בזה"ז עמ' 93) כתוב שכיוון שאנו תופסים לדינה שביעית בזה"ז דרבנן, ובדרבן סומכין על ייחיד בשעת הדחק גם נגד פסק השו"ע כמו"ש בשוו"ת חכם צבי (ס"י ק), כמו שהואarthti בשוו"ת בן פורת (ח"ב סי' ח אות ג), א"כ גם כאן שנוגע לפרנסת אלף משפחות יש לסמוק על בעל המאור וכו'. וכותב בספר תורה השביעית לגרא"ה כהנאו (ס"י ט) שאין כוונת הגרא"י ענגיל להוראותך למשעה, שהרי כבר בזמנו נהגו למוכר את השdot להגוי, ולא התירו לישראל לעבד אלא במלואות דרבנן כשאי אפשר ע"י נכרי, וכו' וכוונת הרב רק לומר שיש עוד סניף. וגם לא הורה כן הלהה למשעה, ע"ש באורך].

גם בספר שבילי דוד לגר"ד זילברשטין יו"ד (בכללי חובת קרקע אותן יג) כתוב: עמא דבר שלא לנוהג שביעית בארץ בזמן זהה דմבואר בסנהדרין (כו,א) "מכריז ר' ינאי הווקו זרעו מושום ארנוןנה" ובתו"ש שם כתבו שההתר הוא משום שביעית בזה"ז דרבנן. ומכל שכן בזה"ז שחי נפש הוא, דמה יעשו הדברים בארץ ישראל שאין יכולם לא לצורך פירות וגם לא להביא מהו"ל, כי הדודים משובשות, ובימי האמוראים היה המשחד מצוי בידי ישראל. וקרוב להיות בכלל סכת נפשות וכו'. لكن אי אפשר לאסור. אבל סחרורה אין להתייר וכו'. והרוצה להחמיר אין מוחין בידו.

אולם בשוו"ת בית הלוי (ח"ג סי' א ענף ה) כתוב שראה ב"המלחין" חכם אחד וכו' לסמוק על הרוז"ה [הנ"ל] אותן ד בשעת הדחק. ודברים אלו אינם כדאיםafi להшиб עליהם, כי כל הראשונים חלקו על הרוז"ה, והטור ושו"ע (ביו"ד סי' שלא סע' ט) פסקו שביעית נהגת בזה"ז, ואין אפשר להוראות הפק השו"ע. ועל כי"ב נאמרafi אם יבא אליו ויאמר אין שומעין לו.

גם בשוו"ת משביך דבר בקונטרס השmittה (דף נז ע"ג) כתוב שאפי' נאמר שביעית בזה"ז דרבנן, אם נסמוק על יסוד המתירט מכח הא ד"mericz R' ינאי פוקו זרעו שבשביעית וכו', א"כ נפל כל יסוד דין שביעית בבריא. ולא מצינו בתלמוד שהתייר מושום אין לו מה יأكل אלא במלאה בחול המועד כמבואר במוק"ק (יג,ב), אבל בשבייה לא התירו אלא להש��ות שדה בית השלחין, אבל לא התירו כל דין שביעית מושום שאין לו מה יأكل. וגם משום הפסד ממון לא התירו אישור דרבנן, כדאיתא בביצה (כב) וכו', והדבר מסור לחכמים מהו הפסד מועט ומה הוא מרובה, ובשביעית לא התירו אלא השקיה. והא דהתיר ר' ינאי לזרוע מושום אהנוונה, שם היה אונס ולא הפסד. וגם למ"ש התוס' שההתר הוא משום שביעית בזה"ז דרבנן, עכ"פ היה הגוי אונס ומצער אותם, גם אם איינו סכת נפשות. וכן מוכח בירושלמי בסנהדרין (פ"ג ה"ה) ובשביעית (פ"ד ה"ב) שהך דר' ינאי אונס להנאת הגוי, ולכן לא הוכrhoו למסור עצם למותה, ע"ש. ובשו"ת מהרי"ט

(ח"ב סי' נב) כתוב להדייא שלא הותר הא דר' ינאاي למי שיש לו ממון וכי יכול לרצוח את הגוי בדיםם. והרמב"ם (היל' שמיטה פ"א הי"א) כתוב: "משרכו והטילו מלכים על ישראל לעשות מזונות וכו' התירו בשבייעית דברים שצרכיים להם עבדי המלך בלבד וכן מי שכפאו אنس לעשות בשבייעית בחנים ה"ז עושה". וכו'. נראה דברישא לא מيري במקום שיש סכתה נפשות, ויל' כמ"ש המג"א (ס"י תרנו) שਮותר לעبور על ל"ת מפני שלום מלכות, וראיה מדרציו להקריב את הקרבן שהביא בר קמצא ע"פ שהיה בו מום וכו'. עכ"פ יוצאת מההדר' ינאאי אין כל ראייה לנידון דין להטייר לצורך פרנסת בני ביתו, וכעין דלהלן בב"ב (מז,א) "שאני אונסא דעתPsiה מאונסא דאחרינה וכו' אונסא דעתPsiה לא מקרי אונס".

וכעין דברי המשיב דבר כתוב גם החזו"א (שביעית סי' ייח אות ד), ע"ש. ועוד הווסף (ב似מן כג אתיות ג-ד) שבמקום שהוכרעה הלכה או במקומות שהרבנים חולקים על היחיד אין לסמן כלל על היחיד גם בשעת הדחק. שלא כהש"ך (ס"י רמב') שכתב שסמכים על היחיד בשעת הדחק גם נגד רביהם, ונANTIיע מדברי הרשב"א (ח"א סי' רנג). ואינו כן, כי אריכות לשון הרשב"א, שפתח באין סומכין על היחיד וסימן בסומכיהם על היחיד, מורה שיש חסרון בדפוס, וכוונת הרשב"א שלא סומכין כלל על היחיד במקומות שהוכרעה הלכה. ודברי החכם צבי (ס"י ק) תמהוהים שכתב לסמור על היחיד בשעת הדחק גם נגד השלחן עורך וכו'. ומן האמור נלמד שאין להקל בשבייעית בזמן זהזה משום דעת הרוז"ה והרואב"ז, כיוון שככל הפסיקים חולקים עליהם וכחובו שאין הלכה כמותם.

ובכתבים לרבי אהרן יצחק זסלנסקי (ח"ב סי' לט) כתוב להשיג על המשיב דבר הנ"ל, דברשיי במו"ק (ב,ב ד"ה ורבי הילא) כתוב: "דאMORE דהו מדרבנן ומילתא דפסidea שרו רבנן". וכן בר"ש סריליאו (שביעית פ"ד): "דקימ"ל כרבי דאמר שביעית בזה"ז דרבנן וכי גוזר רבנן היכא דליך לא פסidea ולא אונסא, אבל היכא דאייכא פסidea לא גוזר". מבואר להדייא שפסidea ואונסא דין אחד להם, להקל באיסור דרבנן כהך דארונונה. גם על הבית הלווי [הנ"ל] יש להחפלה כן. ויש מקום רב ללמידה קולא דשביעית מקולא דחול המועד, כדיחסין בשורת נודע ביודה מהד"ק או"ח (ס"י יב) שלמד קולא לחול המועד משבייעית, ע"ש. וכן משמע בח"ר ריב"א ריש מו"ק שכתב: "והשקה [בשביעית] תולדת, וחכמים אסרו תולדות בדבר שאינו אבד, ועשהוה כעין חולו של מועד בדבר זה". גם בספר כלכלת שביעית (בק"א עמ' תקעט) כתוב לחומה על המשיב דבר מרשיי במו"ק הנ"ל, ושכנן מפורש בשורת מהר"ט (ס"י נב) דמהך סוגיא דמו"ק למד להטייר במקומות פסidea. ועוד האריך לדוחות דברי הנצי"ב מהך דארונונה, וכותב דיפה עשו המקיים בדבר שנוגע לאלפי משפחות וכו', דהו ממש כמו שאין לו מה יכול שהחירו לו לעבוד בחול המועד.

ובשורית שאירית יוסף לרגר"י ידיד הלווי (ח"ד עמ' צא - צח) האריך בנידון דין וכותב שאין לסמן כלל על הסוברים שאין שביעית נהוגת בזה"ז מכמה טעמיים, חדא דבשורית מהר"י מברונא (ס"י ריו) כתוב שלא סומכים על היחיד בשעת הדחק אלא בחלוקת תנאים השינויים במשנה ולא

בכרייתות ולא באמוראים, ע"ש. ולפי דבריו כל שכן בפסקים שאין לסמוק על היחיד נגד הרבים. ואפי' ימצא מי שחולק עליו, עכ"פ בפסקים נראה דלכו"ע אין לסמוק על היחיד. וכ"כ מהר"י אלגאי [בקהילת יעקב] (אות ש סי' רצג) בשם הרא"ם בתשו" (ח"א סי' סו) שאין לסמוק על היחיד בשעת הדחק אלא במקום שנאמר בתלמיד ובמקום דלא נפיק מיניה חורבא. והורד"ך (בית ב חד"ג) כתוב שאין לסמוק על יחיד במקומות שנאמר להדייא שהלכה כפלוני, ודוקא האמוראים היה כה בידיהם להכריע כייחד אבל אכן יתמי אין כה בידינו לפוסק כייחד אפילו במדוי דרבנן. גם הש"ך (יוז"ס רמב) שנראה שחולק וסביר שגם בפסקים אמר"י כדי הוא היחיד וכו', עכ"פ כתוב שצריך שיביא ראיות גמורות לדבריו, והוא חכם מומחה וכו'. ועוד כיוון שלא מצינו לשום פוסק שישפסק כהוז"ה אין לסמוק עליו כלל, דלא אשכחן שסמכים על פוסק יחיד בשעת הדחק אלא א"כ פסק כמותו אחד הפוסקים, אלא שבשו"ת מהר"מ אלאשקר (סי' כה) נראה להדייא שסובר שסמכים על יחיד בשעת הדחק גם אם לא הובא בפסקים, וכן מוכח מדברי הש"ך (בסי' רמב) הנ"ל, שאע"פ בדברי היחיד לא הזכוו כלל בדברי הפוסקים אכן אמרין הци לפוסק כמותו בשעת הדחק. ועיין גם בגט פשוט למהר"מ בן חביב (בכללים סי' ו) שכותב שבאישור דאוריתא אין לסמוק על יחיד, וכור' אבל באיסור דרבנן גם אכן יתמי דיתמי סמכין על יחיד בשעת הדחק. אלא שעם כל זה יש לומר דהינו דוקא כשלא נפסק הלכה להדייא בפירוש דברי הרבים. וכן מבואר בט"ז ביוז"ד (סי' רצג ס"ק ד) שככל היכא שלא נפסק הלכה להדייא בפירוש דברי הרבים, אלא שאנו פוסקים כמוותם מכח "יחיד וربים הכלם לרבים" סמכין על יחיד בשעת הדחק, ובפרט שלא כתוב כן אלא באיזה הלכה פרטית בזמן [זמנ] מסוים, אבל לעקו"ר מזו לגמרי בכל מקום משום שעת הדחק זה לא שמענו משום פוסק. ומה גם דבנידון דידן יש שסוברים ששביעית בזמן זהה דאוריתא. וכן כתוב מרז בקס"מ בכמה מקומות. וכן פסק מהר"ץ צהлон. ואע"פ שלhalca נקטין שביעית בזה"ז דרבנן, כיוון שיש סוברים שביעית בזה"ז דאוריתא, למיחש לדבריהם מיהא חישין, לדחות דעת הסוברים שאין שביעית נוהגת כלל בזמן זהה, ושלא לסמוק עליהם כלל,afi' בשעת הדחק. שיש לעשות ספק ספיקא להחמיר, דשما הלכה כהסוברים שביעית בזה"ז דאוריתא, ולפי דבריהם אין לסמוק כלל על יחיד בשעת הדחק, אף שהט"ז ביר"ד (סי' רצג) ובבאר הוללה שם, באיסור חדש, שהוא דהפסיקים פסקו כהיחיד, על כן בשעת הדחק סמכין על שחכמים שהם הרבנים ס"ל להקל, אלא דהפסיקים פסקו כהיחיד, על כן בשעת הדחק נידן נגד רביהם לא שמענו. ואם תמצא לומר שאין הלכה כהסוברים שביעית בזה"ז דאוריתא עם כל זה אולי הלכה כהרא"ם והורד"ך הנ"ל שכתו"ר שלא סמכים כלל על יחיד בשעת הדחק אלא היכא דאתמר הци בש"ס, והיכא דאתמר אחרת, ומכל שכן לדעת מהר"י מברונא הנ"ל. ומכל שכן שנראה שמן שקבלנו הוראותיו הци ס"ל שאין לסמוק על יחיד בסברא שאינה הלכהafi' בשעת הדחק, דבשו"ע או"ח (סי' תרמו סע' ג) פסק שהدس שאין לו שלשת עלייו זה כנגד זה אינו נקרא עבות, וכותב הרמ"א שאין להקלafi' בשעת הדחק, ויש חולקים וממשירין וכו'. משמע שלדעת מרז אין להקל כללafi' בשעת הדחק. ונראה דס"ל כהרא"ם והורד"ך הנ"ל. ויותר מזה משמע בשו"ע אה"ע (סי' קכז)

סע' ב) שסובר שגט מוקדם פסול, וי"א שנכתב ביום ונחתם בלילה כשר בשעת הדחק. משמע שתם מוקדם פסול בשעת הדחק. אע"פ שבש"ס אמרו כדי הוא ר"ש לסמוך עליו [ולהכשיר מוקדם] בשעת הדחק, מレン לא פסק כן. וכך"ש בבית יוסף שם להדייה בשם הר"ף והרמב"ם. וכל שכן לנו אין לעשות מדעתינו ולסמן על ייחד שדוחא אותו הפסיקים, ומכל שכן לע考ר מציה לגמרי מכל וכל וככ"ל.

ובספר שבת הארץ (במבוא אות י) כתוב לסמוך על דבריו הט"ז (בי"ד סי' רצג) הנ"ל, ואע"פ שהש"ך בנקודת הכסף שם השיג על הט"ז שאין לסמוך על יחיד במקומם ורביהם כנספק להדייה כהרבאים, איינו השגה, כי דוקא כשהישבו כולם יחד והכריעו ההלכה אז אין לסמוך על היחיד, אבל כשבאים בדור אחר איו' רוב מן התורה, וכבר החליטו הפסיקים חילוק זה. אולם בש"ת הסבא קדישא (ח"א יי"ד סי' כב עמי' עד) כתוב להציג על דבריו דרביהם ס"ל כהש"ך, עיין שו"ת רשב"ש (סי' רסן) ושו"ת מהר"ם אלאשקר (סוף סי' כו) ויכין ובעוזו (סי' ט) ומהר"ך (בית ג). וכן הוכיחו האחرونנים מעורבין (מו,א) כהש"ך ולא כהט"ז. ועיין בגט פשוט למהר"ם בולה (סי' כה אות ס). ומ"ש שכשבאים בדור אחר וכו' אין זה מה תורה, הא ליתא דעתך שכך מהר"א שנון והגת פשוט, היינו דוקא לעניין ממון, ומה שains הולכים בממון אחר הרוב, אבל להקל באיסור תורה לא. והאריך לציין בספרים רבים שענין זה, ע"ש. ועוד אפילו אם היה מחלוקת שקופה בדבר והיינו מחלוקת להלכה שביעית דרבנן, אין להקל כלל בשעת הדחק, כיון שהרבנים שהם מארוי דארעא דישראל פסקו שיש שביעית בזזה"ז, לא נשאר שום ספק אף אם היה להקל, כל שכן להחמיר, וכדכתבת הרדב"ז (סי' רכט) דבאמתרא דהרמב"ם הוא כאילו אין כלל מחלוקת. וכదרך שכתב החת"ס באה"ע (ח"א סי' לח), שאין לעשות ספק ספיקא נגד המנהג.

ובמעדני ארץ שביעית (סי' יב אות יד) כתוב: מטופקי אם בכוגן דא שייך hei כללא [של הט"ז], דהא בחלוקת מחוקק באה"ע (סי' יז ס"ק לא) כתוב שדוקא כשהיא המחלוקת בשעת הדחק אז סמכוין על היחיד בשעת הדחק, אבל שכשהמחלוקה היא בשעת הדחק לא אסמכין על היחיד אלא ההלכה בדברי המרובים. ואף שהט"ז וחב"ש לא סביר הכי, עיין בעצי ארוזים שם שכתב דמסתברא כהט"ז. וא"כ בנדון דין שעייר מצות שמיטה היא שעת הדחק גדול, ואפ"ה נמננו וגמרו שביעית נהג בזמן הזה, א"כ נמצא שעיקר ההכרעה הייתה על שעת הדחק.

גם בש"ת אור לציון שביעית (במבוא ענף ב) כתוב שאין מקום להקל בזמן הזה כי כשאנו באים לבדוק עניין שעת הדחק יש להתבונן על שלשה דברים. א. הצרכנים הצורכים את הפירות והירקות לאכילה. ב. בעלי השדות המשווקים. ג. קיום היישוב בארץ ישראל. והנה לצרכנים ודאי שאין לבוא כלל עם סברת שעת הדחק, שכן גם בזמן חז"ל מצינו שהיו תקופות של דוחק גדול [עד שלא היה כסף למינורת בית המקדש אלא משל עצ. מנתות כח, ב]. ואעפ"כ לא התירו שביעית אלא אדרבא גזרו ואסרו על כל הירקות מסוים ספיקיהם. וכן בעלי השדות חזין שלא הקפידה

תורה על הפסד והצרכיה אוטם להפקור וכו'. אע"פ שכל פרנסתו משדהו. אף שיש ברכתה "וציות" וכו', האידנא شبיעית בזה"ז דרבנן אין הבטחת "וצותית" [ראה להלן אות כג]. וא"כ כל מה שיש גדולים שכתבו לתחtier מסוים שעת הדחק הוא רק מסוים שהייתה סכנה גדולה לעצם קיום ההתיישבות בארץ ישראל, מסוים שהיא היישוב במספר מקומות קטן, ולא יכולו להתקיים. וגם היה חשש שיפקיעו מהם את שדותיהם, ודומה למ"ש בסנהדרין (כו,א) פוקו זרעו מסוים ארוננה. אם כן בזמנינו שאין סכנה כלל ליישוב אף אם יפקирו כל השדות, אין כאן היתר של שעת הדחק. וכן יש להוכיח ממשית כספים שנוהגת בזמן זהה, אע"פ שתיכן שהמלואה יתמוטט לغمורי. [ג.ב. הגם שחוזנן שתקנו פרובול, עכ"פ לא תקנוهو אלא מסוים שראו שנמנעו מלהלויות, ולא מסוים שנכסי המילה מהמוותים]. ואפילו אם נאמר שנחשב שעת הדחק, אין לסמך על הסוברים שאין شبיעית נהוגת כלל בזמן זהה, כיון שסבירא דחויה היא כדרוכה בנדיה (ט,א) שלא סמכינן על ר' אליעזר אלא מסוים שלא נפסקה הלכה כאשר אחד. ע"ש. וכן מוכחה בשו"ע חור"מ (ס"ז סע' לח) שהמודר לחבירו שטר חוב שעברה עליו شبיעית המקח בטל וצריך המוכר להחויה, לקונה את כספו, ואם איתא שישית הסובריםشبיעית אינה נהוגת כלל בזמן זהה אינה דחויה, א"כ מדויע לא יכול המוכר לטעון קים לי הסבירים שאין شبיעית נהוגת בזה"ז וכיול אתה לגבות בשט"ח זה, הרי קים לי טוענים אפי' כסבירת המיעוט. אלא ודאי שהסבירא شبיעית אינה נהוגת בזה"ז דחויה היא, וכיון שבממוןות דחויה היא כל שכן באיסורין. [ג.ב. בענ"ד צ"ע בדברי הרב זלה"ה דקים לי יכול לטעון ורק המוחזק עצמו, אבל בעל השטור אינו יכול לטעון קים לי, דקימ"ל שטר העומד להגבות לאו כגבוי. וככ"כ הינה ג' בכללי הק"יל מובה בברכ"י חור"מ (ס"י כה א'יט). ועוד נודע דמן אין התחשב כלל בקימים לי, וחיבור השו"ע עפ"י הריב"ף הרמב"ם והרא"ש, אף אין לא טועין קייל נגד ממן. ד.א.ס"ט]. וכן מוכחה מדברי הרמ"א שם (סע' ו') שכטב שמי שנשבע לשלם חובו, פטור מלשלם כל מה שהשביעית משפטה, שלא נשבע אלא כל זמן שהייב ממון. ואם נאמר שיש לחוש להסבירים ששמית אינה נהוגת בזמן זהה, יש לחוש לשלם מכח השבועה. אע"כ דלא חיישין כלל למ"ד אין شبיעית נהוגת בזה"ז. ועד כיוון שמן סובר شبיעית נהוגת בזה"ז, א"כ כמו שאין לומר קים לי נגד ממן, כך אין לסמך על דעתו שהוא נגד ממן.

ואולם ממן הגרא"ע יוסף שליט"א בתשובה שנדרפסה בקהל סיini ובספר השביעית והלכותיה (אות ד) דין באורך בנדון דידן, בנדיה (ט,א) מבואר שסמכים על יחיד בשעת הדחק. ובפסקין הרשב"ץ שם: "יחיד ורובים שנחקלו ולא נפסק בתלמיד אחד מהם, י"א שעושים בדברי היחיד בשעת הדחק, ואין נראה לומר כן בחלוקת תנאים ואמוראים, אלא רק בחלוקת הגאנונים ופוסקים, ובמילתא דרבנן". ובשו"ת הרשב"ש (ס"י תקידג) כתוב שמצו לר"ן בתשובה בדברי אביו הרשב"ץ, דודוקא בדרבנן סמכינן על יחיד בשעת הדחק, אבל הרשב"א בתשובה נראה מדבריו שאף בדאוריתא אמרין הכא. והרא"מ במאים עמוקים (ס"י ה) ובט"ז י"ז (ס"י רצג ס"ק ד) סוברים שגם בדאוריתא סמכים על יחיד בשעת הדחק. אמן הש"ך בנקודות הכספי שם השיג על הט"ז דודוקא בדרבנן אמרין הכא, ולשיטתו הולך דברכלוי או"ה (ס"י רמב) כתוב להציג על הב"ח

שסובר כהט"ז הנ"ל, משום שייחיד ורבים הלכה כרבים מדרוריתא דכתיב "אחרי רבים להטוט" וככו', ע"ש. ויש לדוחות דכיוון שלא נחלקו פנים בפנים לא אמרין זהה אחורי רבים להטוט כמ"ש מהר"מ בן חביב בגט פשוט בכללים (כל' א) וככ"מ מהר"א ששון (ס"ו"ס רז), ודלא כהרבב"ז (ס"ק טו). וכן יישב דברי הבה"ח בשוו"ת משפטים ישראלים (ח"א סי' רלח). וכבר נתבאר לעיל שכן דעת הרשב"א כנ"ל. גם בספר דברי אמת (קונטרס ט סי' א דף פו ע"ב) הביא שרבים כתבו שוגם בדרורי סמכי על יחיד בשעת הדחק. ומעטה אפי' נחוש להסוברים שביעית זהה זו דאוריתא היה מקום לסמוק להקל על היחדים בשעת הדחק גדול שיישארו כל החקלאים ללא משען ומשענה, ואין לך הפסד מרובה ושעת הדחק גדול מזה ולכן יש לסמוק על הסוברים שאין שביעית נהוגת כלל בזמן זהה. ובפרט לכמ"ש בשוו"ת צמה צדק לאדם"ר מליבוביטש (י"ד סי' רטו"ב) דאפי' למאן דאמר שאין לסמוק על יחיד בשעת הדחק באיסור תורה, הינו דוקא יחיד ממש, משא"כ במיוט גנד הרוב, ע"ש. ובנדון דידן הרי מלבד הרaab"ד והרزو"ה יש לנו דעת בה"ג ורויי הנשיא ברצלוני ורויי בר יקר והעיטור והמאירי שסוברים שאין שביעית נהוגת כלל בזוה"ז אפי' מדרבנן [ראיה לעיל אותן ד]. ומכל שכן שכפי שענינו רואות רוב הראשונים ס"ל שביעית בזוה"ז דרבנן, ובודאי בכמה ג' סמכין על יחיד בשעת הדחק ונחוגת גדול זהה. ואם משום שנפסקה הלכה כהפסיקים שביעית נהוגת בזמן זהה, ובכמה ג' שכבר נפסקה הלכה אין לסמוק על יחיד בשעת הדחק כמ"ש בנידה (ט,א). והרי הרמב"ם פסק ששמיטה נהוגת בזוה"ז (הלו' שמיטה ויובל פ"י ה"ט) וכן מבואר בטדור ושו"ע (י"ד סי' שלא סע' יט) כתוב שפסק השו"ע בזוה"ז. וא"כ איך אפשר לסמוק על יחידים. הנה כבר בשוו"ת חכם צבי (ס"י ק) כתוב שפסק השו"ע לא דמי לפסק התלמוד, שהרי מצינו כו"כ פעמים שגדולי האחرونים חולקים על פסק השו"ע, וכך שפיר דמי לסמוק על המיקילן נגד השו"ע בשעת הדחק. ובשו"ת בניין עולם (או"ח סי' יד) כתוב שכשמצינו בהתלמוד הלכה פסוכה הוא כדי שלא נסמוק כלל על החלוקים אפי' בשעת הדחק, מה שאי אפשר לומר כן בדיון המבואר בשו"ע. והסבירים עמו מהר"ש קליגר וקלסיה שהוא אמת, ע"ש. וככ"מ בספר חדש רוזה (דף סט ע"א) ובספר נזירות משwon או"ח (ס"י יג). והלכה רווחת בידינו לעשותות ס"ס נגד השו"ע, כמ"ש מרן חד"א במחבר"ר יוא"ד (ס"י נב סק"ה) ובשו"ת דבר משה (ח"ג יוא"ד סי' י) ווחק"ל (יוא"ד ח"א סי' קפח) ומשנת אליעזר די טולדו (ח"ב יוא"ד סי' י) ועוד. וראה בשוו"ת נדיב לב (חו"מ סי' סג) שכטב שאין קבלת פסק השו"ע כאיסור ודאי אלא ספק, וכך שפיר עבדין ס"ס נגד מרן. וכך גם אמרין ספק ברכות להקל נגד מרן, כמ"ש מרן חד"א בברכ"י (ס"י ז ס"ק ג) ובחייבים שאל (ח"ב סי' טו) ועוד. מכל זה מוכחה שפסקין מרן אינם כפsek הלכה שבש"ס, ואם כן שפיר יש לסמוק על החלוקים בשעת הדחק, וכדברי החכם צבי והבניין עולם הנ"ל. וכך בנדור"ד שפיר יש לסמוק על הסוברים שאין שביעית נהוגת כלל בזמן זהה. וכן כתוב הגור"י ענגיל באוצרות יוסף (עמו דעת) לסמוק להתר עבודת קרקע שביעית בזמן זהה (אפי' בלי מכירה לגוי) על פי דברי החכ"ץ הנ"ל. והגם שבשו"ת בניין עולם (חיו"ד סי' נ) כתוב שאין לסמוק בשעת הדחק על סברא שהיא נגד השו"ע ולא דמי להא דעתה וככו' [וסותר למ"ש בחילך או"ח הנ"ל], וגם אין כל ענייני שעת הדחק שוים כמ"ש בחילכת מחוקק (ס"י יז ס"ק

לא). בנדון דידן יש לסמוך המקיים כמ"ש בספר שבילי דוד לגדוד"ל זילברשטיין (יו"ד דף כת ע"א). ועיין משפט כהן (ס"י סג). הן עתה ראייתי בשוו"ת הסבא קדישא שהרבה להסביר על השבת הארץ וכו', ואין דבריו מוכרים.

וגם לצורך עניים אין להתייר אישור שביעית אע"פ שמצוינו בדמאי שהענינים מותרים בו וכותב רש"י (ברכות מז,א) שהטעם הוא ממש שאינו אלא חומרא דרבנן. וכיו"ב כתב בפסחים (לה,ב) ובעורבון (יז,ב) ובסוכה (לה,ב), עכ"פ כתב בשוו"ת דבר יהושע לר"י אהרןברג (ח"ג סי'נו) שדווקא בדמאי הקילו, אבל לא בשאר אסורין דרבנן, וכדומוכח מדברי רש"י בשבת (קכז,ב) שכותב שהטעם שהקילו בדמאי טפי הוא ממש שהענינים צרייכים לחזור על פתחי עמו הארץ, لكن סמכו חז"ל על שרוב עמי הארץ מעשרין. וכעין זה כתב הרמב"ם בפיה"מ (דמאי רפ"ג) "וחותר לעניים דמאי כדי להקל מעליינו הצדקה". ואין כוונת רש"י כלל לומר שימוש שאינו אלא דרבנן בגין התIROHO לעניים. אכן המרדכי (בע"ז דף לח) כתוב בשם ר' שמרו להתר פת עכו"ם להולכים בדורך, וראיתו מדרתנן "מאכלין את הענינים דמאי ואת האכנסיה דמאי" אע"פ שיש בו אישור דרבנן. ובבית יוסף ביו"ד (ס"י קיב) בשם תשובה אשכנזית שהחדר הוא בפתח בעל הבית, שלא חמירא גזירת פת מדמאי. ולכאורה מזה נראה שככל אסורין דרבנן שרי לצורך עניים. ועיין בו בא בשוו"ת שואל ומשביב (מה"ה ח"ד סי' קכח). אולם זה אינו, דהמודדי הניל נראה שלא ס"ל טעם הרמב"ם הניל שכותב שדמאי הותר כדי להקל מעליינו הצדקה. שלא כהשואל ומשביב הניל. ואף להמודדי לא בכל אסורין הקילו. וממצוינו גם להחותו בע"ז (לה,א סוד"ה מכלל) שגזרת פת דומה לגזירות דמאי, ע"ש. וכך אין מקום למודד מזה כלל למקו"א. והטעם שדיםו פת עכו"ם לדמאי נראה שהוא ממש ששתיים הוא אישור גברא. ועכ"פ אין שום מקום וסביר להקל בעניים בעניין שביעית בזמן הזה, דאף על הענינים צוותה תורה לשבות, וכל דתكون רבנן כעין דאוריתא תקון, ובפרט שב匕יעית דאף העשירים בשמייטה ענים הם, וההבטחה שלו "וציוותי את ברכתיך" נאמרה בין לעניים בין לעשיים".

וראה בירושלים (תענית פ"ג ה"א) שר' זעירא סובר שמתירעין על הגשמיים בשבייעית מפני פרנסת החסודים, ואדם אחד שהיה עובד בשבייעית הובא לפני רבי אמר להם מה יעשה עלוב וזה שעשווה לכדי חייו, ע"ש. אמרם בתר ה כי מיתתי דורי בעה למשרי שביעית בזמן הזה וכו' ולא הסכימו עמו. ע"ש. וגם נראה שהబבלי (בתענית יט,ב) סובר שאין מתירעין מפני חסודים. ע"ש בראשונים. ושואר' למחרד"פ בחסדי דוד (בתענית פ"ב ד"ה כשם) שכותב כן, ע"ש. ומשמע עכ"פ שודאי נהגת שביעית גם בעניים.

כג. שביעית בירושלים בזמן הזה.

דיון זה נחלק לשתי קצויות, האם בכלל נהגת שמיטה בירושלים [בתוך החומות] ממש שירושלמים לא נמחלקה לשכטמים. ולהפוך, האם נהגת בירושלים מן התורה ממש שקדושת ירושלים קדשה לעתיד לבא.

בב"ק (פ"ב,ב): עשרה דברים נאמרו בירושלים אין הבית חלוט בה וכו', דכתיב וكم אשר לו הבית וכו' וקסבר לא נמחלקה ירושלים לשבטים. ובשווית שאלת דוד לגר"ד מקרלין (יו"ד ס"י ח בהגהה דף כו ע"א) נתקשה שמא לפ"ז גם אין שמיית קורענות נהוגה בירושלים, ובפרט לפ"ז מה שהירושלמי בערלה (פ"א ה) מדמה את ירושלים לחו"ל ושניהם אינם מתאים בגעים, והרמב"ם (היל' טומאת צרעת פ"י"ד הי"א) כתוב שהטעם זהה הוא משום שירושלים וחו"ל לא הווי ארץ אחותכם, ע"ש. והנינו בצע"ג. ובהערה שם כתוב ליישב דלענין יובל ושביעית לא נקראת ירושלים חו"ל, כיון שרוב הארץ נמחלקה לשבטים, ודוקא שבט שלם שלא נמחלק מעכבר חלות היובל, ולא מיעוט השבט. גם הגרב"ץ עוזיאל בתשובה כ"י [נדפסה בספר "הشمיטה היובל ומצוות הקהל" שעריך יידיerra ג ר' יהודה אדרי נר"ו, עמ' 60] דין בשאלת זו, וכותב שירושלים אינה כהפרק, אע"פ שלא נמחלקה לשבטים, עכ"פ בית דין מיוחדים הבתים לדירה וכיו"ב, א"כ נקראים הבתים והשדות מיוחדים אע"פ שהקנין הוא קניין של כל ישראל. גם בספר תורה הארץ (ח"א פ"ז וח"ב ריש פרק ב) כתוב דעתו"פ שמדובר בתורתה כהנים [ריש פר' בהר] שבב"ד שנה שכבשו וחלקו לא נהגו שביעית משום שלא היה לכל אחד שדה מיוחדת לו, עכ"פ אחר שנמחלקה הארץ ישראל חלה חובה שביעית על כל הארץ כיון שמתחלת נcabשה שלא על מנת להחלה, והמיועט נגרר אחר הרוב, וכמ"ש השאלה דוד בהערה. והביא כמה ראיות לכך שביעית נהוגת בירושלים.

ובספר "הشمיטה" לגר"ם טוקצינסקי (ח"א עמ' נו) כתוב שכיוון שירושלים נמסרה ליהודה ولבניים, אפילו אם נאמר שלא נמסרה להם לעולם עכ"פ לא גרע משדה חכורה שחיבת בשמיטה, ובמשנה במעשר שני (פ"ג מ"ז) ובמעשרות (פ"ב ה"ה) מוכח שפירות שגדלו בירושלים חייבים במעשרות, וא"כ מכל שכן שביעית שאפילו הקדר והפרק חייבים שביעית בעשה של "ושבתה הארץ". גם בשווית מנוחת שלמה ח"ג (ס"י קיט אותן ג) כתוב שאמנם הגרא"פ פראנק [ראה הר צבי זרעים ח"א סי' ייח] כתוב שגדולי ירוזלשיים פטורים מtar"מ ושביעית משום שלא נמחלקה לשבטים. אבל נעלם ממן שהרמב"ם (בHAL' תרומות פ"א הט"ו) כתוב בפירוש שחיב בירושלים מן התורה. עוד במנחת שלמה שם (ס"י קכח) משא ומתן עם הגרא"ע אלטשולר, וכותב (שם באות ה) דאין ספק שפירות שגדלו בירושלים חייבים בתרו"מ דלא גרע מהגדל בשדה הפרק דמפורש בשולחן ערוך יו"ד (ס"י שלא סעיף טז) שחיבים בתרו"מ. וראה גם בשווית ויאמר מאיר להגר"ם ועKENIN (ח"א סי' לג) שכותב לדוחות דברי הגר"ץ פראנק, לגבי תרו"מ בירושלים. ובוואוצר החשובות לסי' שלא נהגי הדברים בס"ד]. גם בשווית ציז אליעזר ח"ג (ס"י כב) וח"ה (ס"י לב) כתוב שנוהגת שביעית בירושלים. ע"ש. וראה גם בספר הר הקדש (עמ' קלז).

מצד שני כתוב מהר"ם מזרחי בשווית פרי הארץ (ח"ג יו"ד סי' ד) שיתכן שביעית נהוגת בירושלים מן התורה גם בזמן זהה אע"פ שהארץ ישראל אינה אלא מדרבנן, שהרי כתוב הרמב"ם בהל' בית הבחירה (פ"ו הט"ז) שקדושת ירושלים אינה כקדושת שאר הארץ,

שקדושת ירושלים לא בטלה ועד עתה בקדושתה היא עומדת, לפי שקדושתה קדושת שכינה ושכינה לא בטלה לעולם. ע"ש. וא"כ גם שביעית בירושלים היא מן התורה גם בזמן זהה. ובזה כתוב לישיב הסתירה בדברי מրן בס"מ הנ"ל (אות י) דמ"ש מرن שבשביעית בזה"ז מן התורה הינו בירושלים דווקא. גם בספר תורה הארץ (ח"ב פ"ב אותיות ג-ו) כתוב שיש להסתפק אם ירושלים הקדושה בזמן זהה, עדיפה משאר הארץ ישראל לעניין מצות התלויות בארץ, שנגגו בה מדורייתא. וככתוב שקצת משמע כן בס"מ (להלן תרומות פ"א ה"ה) שכותב בתוך דבריו: "ודע שכותב רכנו בהיל' בית הכהירה (ס"ו פ) שהמקדש וירושלים קדשה לעתיד לבא". ולאיזה צורך הזכיר זה כאן שמדובר על תרו"ם, ולא על קדושת ירושלים, אם לא שרי'ל שקדושת ירושלים לא בטלה גם לעניין תרו"ם. והביא שכבר במנחת חינוך (מצווה רפה אותן, ובஹוץ' מכון ים אותיות כב-כג) העיר בהה, ומסקנתו שrok הגדל בהר הבית הווי דורייתא אבל הגדל בירושלים אינו אלא דרבנן. אבל בשווית הרודב"ז (ס"י תשלא) ובישועות מלכו יוד"ד (ס"י ס"ז) ובחזו"א שביעית (ס"י ג) כתבו שדין ירושלים לעניין תרו"ם כדי שאר הארץ ישראלי, ובפרט לדעת הרמב"ם שהדבר תלוי בביאת כולם. וכן גם מסקנת הרב תורה הארץ שם. וראה גם במחזיק ברכה או"ח (ס"י קנא בקונטרס אחרון). ובעה"י באוצר התשובות תרומות נכתוב באורך.

גם הגרש"ז אוירבאך בمعدני ארץ שביעית (דף ע"א) דחיה דבריו הרוב פרי הארץ הנ"ל, שאין קדושת ירושלים קשורה כלל לקדושת המקדש, כדמותה מדברי הרודב"ז (ח"ב ס"י תשלא) שכותב שהגדל בהר הבית אינו חייב בתרו"ם אלא מדרבן, ועל כרחך משום שכשם שקדושת הארץ שבטלה לעניין תרו"ם, כך בטלה גם בירושלים. גם במנחת שלמה (ס"י נא אות א) השיב על הפרי הארץ, אלא שם כתוב שדברי הפרי הארץ יתכונו אליבא דספר התמורה שסובר שביעית בזה"ז דרבנן משום שבטלה קדושת הארץ, וא"כ קדושת ירושלים שלא בטלה נוהג בה שביעית מן התורה, משא"כ לדין דקימ"ל שקדושת עוזא לא בטלה ושביעית דרבנן משום שהסר ביאת כולם, אין זה קשור כלל לקדושת ירושלים. [ובمعدני ארץ דחיה סברא זו, ע"ש. ונראה שדבריו בمعدני ארץ נכתבו אחרי במנח"ש, אע"פ שנפס מאוחר יותר]. וראה עוד במנחת שלמה (ח"ג ס"י קכח אות ה). גם בספר הר הקדש (עמ' קלב) כתוב שדברי הרשב"ז (ח"ג ס"י רא) מבואר שקדושת הארץ ישראלי לעניין תרו"ם וכמו בטלה גם מירושלים. אמנם הר הבית עצמו שנתקנה על ידי דוד המלך ע"ה בכף מלא מרונה היבוסי, ולא בכיבוש, י"ל שקדושתו לא בטלה כלל. ועוד צידד בזה. ע"ש. וראה עוד בשווית מנהת יצחק (ח"י ס"י). [עי' במחבר הנ"ל].

כד. ברכת התורה "צוויתי את ברכתך" וכמו בזמן הזה ששביעית אינה אלא מדרבן. בפר' בהר (כח, כ-כא): "זוכי תאמרו מה אכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאוסף את התבאותנו. וצוויתי את ברכתך לכם בשנה השביעית ועשתי את התבואה לשלש השנהים". ובספרא שם: "לשלא השנינספ' לשישית ולשביעית ולמושאי שביעית. דבר אחר לשלא השנינס: לשבעית, ליובל ולמושאי יובל".

והנה המבי"טائع שכתב ששביעית בזמן זהה דרבנן עכ"פ כתוב (בח"ג סי' מה) שברכת "וצויה" את ברכת"י" שיכת בזמן זהה. ובסיום התשובה כתב שהברכה אינה שיכת אלא בתבואה מהמשת המינים שהוא עיקר המזון, ע"ש. משמע שפסות לו שעכ"פ שיכת גם בזמן זהה שהשביעית אינה אלא מדרבן. ואולם הסמ"ע בח"מ (ס"י ס"ק ב): "דוקא בזמן שהיתה שמיთה נהוגת מן התורה היה מקומות בהם הברכה לגדל בשנה ששית לשלש שנים". ואחריו כתבו כן בהגחות הייעב"ץ לגיטין (לו,ב) ובספר פאת השלחן (ס"י כת ס"ק ג). וב敖צתות יוסף (בקונטרס שביעית בזה"ז עמ' 102) האריך להתרעם על שם מעמידה רבנים שהחמייר [לאחרים] בשבעית על סמך הברכה, דהיינו בזמן זהה שביעית אינה אלא דרבנן אין לסמוך על הנס, ע"ש. [ובספר שבתות שנים עמ' יט בהערה הביא ראה להסמ"ע מדברי הריב"ש ס"י שה] בריבית דאוריתא ישנה הבטחת הפסוק [טהילים טו] "עושה אלה לא ימוות" שאם עובר נסיו מתמותtein [ב"מ עא,א] משא"כ בריבית דרבנן. וראה גם ברעך"א בהגחותיו למשנה ריש הענית]. גם בשו"ת ישועת מלכו (יור"ד סי' נג) כתב שביחוי ישראל על אדמות חיללה להקל למוכר לגוי כאשר הבטיח להם הייתה "וצויה", וכיו' לא כן בזמן זהה שמעט מן המעת יש להם נחלת שדה. [לכארה כוונתו שבזמן שיש באית כולכם או קיימת הברכה ממשום שאז שמיთה נהוגת מן התורה, אבל הרב ישראלי ועלף אב"ד בודפשט במכח נדפס במשנת יוסף (ח"א עמ' טו) כתב שהישועות מלכו ס"ל כהחז"א דלהלן]. גם באור לציון (שביעית במבוא ענף באות ג) כתב שאין לסמוך על הברכה של זציזות וכו' ממשום שלא נאמרה הברכה אלא על התבואה, כפשט הכתוב, ולא על שאור פירות. (ראה ברש"י שם. ומайдך הרמב"ן ובעל התוס' ועוד מפרשין סרטו המקורה דלא כרשי), ועוד שכיוון שביעית בזה"ז דרבנן אין הבטחת זציזות כמ"ש הסמ"ע מדברי התוס'.

אכן בחיי הרוי"מ מגור (גיטין לו,ב) כתב דמדכתבו התוספות שם שرك יובל לא נהוג בזמן זהה אבל שביעית נהוגת, ע"כ שישיך בזה"ז זציזות וכו', שאל"כ גם שביעית לא היו חז"ל מתקנים כלל. ואולם האדמו"ר ראי"מ מגור בעל אמרית במכחבי תורה (ס"י טו, מובא בפרדס יוסף פר' בהר) כתב לדוחות דבריו דייל דשנה אחת אפשר לעמוד, והתוס' דברו על יובל שהוא סמוך לשמיთה שהם ב' שנים וכו'.

גם בשו"ת התעוררות תשובה (ח"א סי' קצח, ובמסודר מחדש חוי"מ סי' יא) כתב שכיוון שהחיבטים מן התורה לשם לחכמים ומקיימים מצוות שמיთה למה לא יחברכו בשכרם, הללו אין מעצור לה' להושיע וכו', וכדמינו שהקב"ה משעבד את הטבע לדברי רוז"ל, כדאי' בירושלמי [נדירים פ"ו הי"ג] מובא בש"ך (יור"ד סי' קפט ס"ק יג) שבתוליה עד ג' שנים ויום אחד שנבעלה אין בתוליה חזורים, נמננו בי"ד ועברו את השנה בתוליה חזורים. גם שיש לחלק דשאנגי עבור שנה דקביעתה חז"ל היא מן התורה כדדרשין "אשר תקרוו אותן" משא"כ בנדון דידן. מכל מקום מסברא נראה דשפיר מתברכים. כגון חילוקו כתוב גם הגרא"ז זילברשטיין בספר שבילי דוד

בחו"מ (ס"י ס"ק א), והopsisף שرك את הטבע האנושי מנהיג הקב"ה על פי דברי חכמים, אבל וצוויתו וכו' אינו הנהגת טבע אלא הנהגת נס.

והחzon איש שביעית (ס"י י"ח אות ד) כתוב שצוויתו את ברכתו אין משמעתו שלא יוכל לידי פיקוח נפש מחתמת חסרון תבואה, אלא הבטחת ברכה בשבייל שמירת שביעית, שעל פי הטבע השביתה גורמת הפסד וחזי צער, וכךן הבטיח הקב"ה שיזווה את הברכה. והבטיחה זו אפשר שיגרום החטא לkapcha. וגם הברכה אינה אלא לכל ישראל אבל היחיד יוכל ללקות בשבייל חבירו וכו'. ומסתבר שהייתה ברכה גם בכיתה שני, וגם אחר החרבן בית דין שלמעלה עושין מה שגוזרים ביד של מטה. והברכה נאמרה אחר שעשו את ההשמדלות או במקום שנפטרו מהשמדלות. וראה עוד בתשובה למزن הגראע"י שליט"א בסוף ספר השביעית והלכותיה (אות יב) ובמשנה יוסף (ח"א עמ' טו - טז) ובמשנה כספ (ח"א עמ' מה - מט).

אוצר התשובות זרעים

הרב דוד אביטן שליט"א
המכון למצאות ה תלויות בארץ

הלכות שביעית

פרק ח על מה חלה קדושת שביעית.

רמזי העניינים המובאים בפרק זה

- א. מאכל ושיריו מאכל גרעיני וקליפות.
- ב. קדושת שביעית בעצים ובמנוי כבשים.
- ג. קדושת שביעית במניין צבעים.
- ד. קדושת שביעית במניין בשמות, בפרחים ובשרף העצים.
- ה. קדושת שביעית בדשא המשמש לנוי ולישיבה.
- ו. קדושת שביעית במניין מלוגמא (רפואה).
- ז. קדושת שביעית בלולב.
- ח. קדושת שביעית באבאהת המינים שנלקטו למצוה ובדיו לסת'ת.
- ט. קדושת שביעית בטבק סגירות ובטבק הרחה.
- י. קדושת שביעית בפשתן.
- יא. קדושת שביעית בכותנה.
- יב. מתי קדושת שביעית נקבעת לפי מחשבתו של אדם.
- יג. קדושת שביעית בדברים הנאכלים בשעת הדחק.
- יד. קדושת שביעית בפיירות שנפסדו ובפיירות אסורין.
- טו. קדושת שביעית בקור.
- טו'. קדושת שביעית בכמהין ופטריות.
- יג. קדושת שביעית בדבש דברים.
- ית. קדושת שביעית בזרעוני גינה הרואים לאכילה.
- יט. קדושת שביעית בפיירות שבשוק שוכבים אינם מפירות אחרים.
- כ. קדושת שביעית בפיירות שבשוק שוכבים אינם מפירות ארץ ישראל.
- כא. נספה. על מה חלה קדושת שביעית – ברור דברי הרמב"ם ז"ל.

א. שיריו מאכל, גרעיניין וקליפות

א. שימוש בגרעינים וקליפות להסקה

במשנה (פ"ז מ"א): "כלל גדול אמרו בשביעית כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממיין הצובען וכו' יש לו שביעית". וכן הוא ברמב"ם (פ"ז הי"ג). עוד מבואר שם (משנה ג) שגם על קליפי רימון והנץ שלו וכן קליפי אגוזים וגרעיני הפירות חלה קדושת שביעית. וכ"כ הרמב"ם (פ"ז הט"ו). וכתבו הר"ש והרא"ש ושאר הראשונים שם, שהטעם משומש שקליפין אלו ממשmisים הם לצביעה, וגרעני פירות כגון גרעיני זיתים ותמרים שרואים להסקה ולהמה, ע"ש. והריבמ"ץ כתב: "יש מקום שמצויאן מגרעני זיתים שמן ועוד אוכלין אותן בני אדם

ומוכרים אותם להסקה". אולם מהר"י קורוקוס על הרמב"ם שם כתוב שמדובר בגרעינים שראויים להסקה, ויש להם קדושת שביעית מכיוון שעיקר הפרי ראוי למאכל אדם, חלה קדושה גם על הקלי芬 והגרעינים. וכ"כ גם מrown בכס"מ שם והגר"א בשנו"א שם. אבל הרדב"ז על הרמב"ם שם כתוב שקליפי אגוזים אין חלה קדושה אלא על הקליפה החיצונה [הריכה] אבל הקליפה הפנימית הקשה, הרי היא עצים.

وابאמת שדברי מהר"י קורוקוס ומרן קשים מאד, שהרי בפירוש כתוב הרמב"ם (פ"ה ה'כ"א): "הקליפין והגרעינים שמוטרים בתורמה לזרים אין קדושת שביעית חלה עליהם והרי הם כעצים אלא אם כן ראויים לצביעה". מבואר להריא שאין קדושת שביעית בקליפות שראויות רק להסקה. וכבר הקשו כן רבים מהاخرونים. [כמובא במשנה יוסף].

ובספר ערוך השולחן (ס"י כח סע' ו) כתוב: "גרעינים וכו' הרואים למאכל בהמה יש בהם קדושת שביעית וכו' אבל ביעור אין להם משום שעיקרן להסקה, וכו' אבל קדושת שביעית יש להם מפני שבאיין מאוכל גמור וגם ראויים למאכל בהמה ולצביעה וכו' (כ"מ)". נראה שרצוננו לומר שאמנם עיקרים להסקה, אבל ראויים לבהמה ולצביעה, וכיון שבאים משיירி מאכל לא אזילין בת רוחשתו, ואע"פ שחושב עליהם להסקה, נהוג בהם קדושת שביעית. כך נלע"ד בכוונת הרוב עורך השולחן. והרוב משנת יוסף שליט"א פרש דבריו בעניין אחר. ע"ש. והבוחר יבחר.

ובספר הערות למעשה בענייני שטיה לגר"ח נאה (עמ' מה) הקשה על דברי הרמב"ץ הנ"ל שכותב בתוך דבריו "שמכרים אותם להסקה", אך מותר למוכרים להסקה, הרי כיון שהם אוכלי אדם אסור להסיק בהם. ואם נאמר שלא כתוב כן אלא על גרעיני תמרים ולא על גרעיני זיתים, עדין קשהadam איןם ראויים אלא להסקה איןם אוכל ופקעה קדושתם, וצ"ל שס"ל כהכס"מ דכיון שבאים משיירி אוכל ו ראויים להסקה לא פקעה קדושתם. אבל אפשר דס"ל שגרעינים אלו רובם להסקה עומדים ומיעוטם לאכיליה ולכך גם בשביעית מותר להסיק בהם, ואינו בכלל הפסד. ומ"ש הריש "דחוו לבהמה וחזו להסקה" כוונתו לומר, שאע"פ שעומדים להסקה כיון שעומדים גם לבהמה, יש בהם קדושת שביעית ולא דמי לעצים, דאמירין בגם' [ראה להלן אותן] שעומדים דמשחן אין בהם קדושת שביעית הויל ועומדים גם להסקה, דחכא לא הו סתמא להסקה אלא עומדים זהה ולזה בשווה. ומה שמתיר להסיק בהם, לפי מ"ש הכס"מ (פ"ה ה'כ') שモתר להסיק מרוחץ באוכלי בהמה לכתילה משום שהוא צרכי האדם, י"ל שגם הר"ש כוונתו דזוקא להסקת מרוחץ. אך י"ל דכיון שבכל הנסים עומדים גרעינים אלו מעיקרים זהה ולזה, אין לשנות את הסדר משאר שנים, והגמ' שחיברים בביורו וכו' כדי אוכלי בהמה, מותר להסיק בהם כדרכו בשאר הנסים. ולא דמו לthanן וקש שאין מסיקין בהם משום שעיקרים לבהמה. ובהמשך דבריו (עמ' סב) הקשה על מrown שאנו גרעינים דאמירין דפשטה קדושה בقولה אגב הפרי, הויל ו ראויים להסקה, ובקליפות הפרי לא אמרין ה כי, שהרי רק קליפות הרואיות לצביעה יש בהפ' קדושת

שביעית אבל ברואיות להסקה לא שמענו. ובודוק ייל שהגראעין קשור יותר לפרי כי ממן גידל הפרי. אבל צ"ע מן"ל לחלק בזה.

ובמשנת יוסף שם כתוב, שאין כוונת מהר"י קורוקוס ומן אלא על גראעינן שתוכנם ראוי לאכילה, כמ"ש בשו"ע או"ח (ס"י רב סע' ג) שעל גראעיני הפרות מביך בORA פרי העז. וקליפות הגראעין ראויים להסקה בלבד. ע"ש באורך. [נ.ב. ועדין קשה מה יענה הרוב שליט"א על קליפות הפירות שראויים רק להסקה, رغم עליהם כתוב מהר"י קורוקוס שכיוון שבאו משייר פרי נהוג בהם קדושת שביעית. וצ"ע. ד.א. ס"ט]

ובתוספתא (שביעית פ"ז ה"ב): "חומר בשבעית שאין במעשה שני וכו', שהשביעית עשה בה את המופקר כשמור, ופסולת אוכלין כאוכלין, ואוכלין אדם כאוכלין בהמה, וקלימי אגוזין וקלימי רימוניין כיוב", משא"כ במעשה שני". וכותב בחסדי דוד שם שהחומר במופקר, הווא, שנוהג בו קדושת שביעית, משא"כ במעשה שהפקר פטור מעשה, גם בפסולת אוכלין כגון קש ותבן [שראויים לבהמה] וכן קלימי אגוזין וכו' שראויים לצביעה.

אולם בחזון יחזקאל שם כתוב שלכאורה משמע מהתוספתא שקדושת שביעית חלה גם על شيء אוכלין שאינם לאכילה כלל. כדבורי מהר"י קורוקוס ומן הנ"ל, אלא שאי אפשר לומר כן אליבא דהרבנן (בפרק ה) הנ"ל, וצורך לומר שמדובר בפסולת אוכלין שראוייה לצביעה.

עוד בתוספתא (פ"ז ה"ח) וברמב"ם (פ"ה הי"ט): "אין מסיקין בתבן וקש של שביעית, מפני שהוא ראוי למאכל בהמה, אבל מסיקין בgefet ובזוגין של שביעית". וכותב בחסדי דוד שם, שגافت זוגין בטל מהם קדושת שביעית אחר שהוציאו מהם יין ושמנים. וכ"כ הגרא"ח נאה בספר "הערות למעשה בענייני שמיטה" (עמ' ל-לב). וראה דבריו להלן בסמוך. ובספר מקדרש דוד (ס"י נת אות ד) כתוב שיש בהם קדושת שביעית, משום שבאים משיר מאכל, כדבורי מן בכס"מ, ואע"פ שאין הנאתם וביעורם שווה, הרי כתוב מן בכס"מ (פ"ה ה"י) שאין צריך שהיה הנאותו וביעורו שווה אלא בעיקר הפרי. אולם בספר דרך אמונה (פ"ה הי"ט) כתוב שאין בזוגין בgefet קדושת שביעית, כדבורי הרוב חסדי דוד, ובבואר ההלכה שם דחה דברי המקדש דוד. ע"ש. וכ"כ בתוספתא כפושטה (עמ' 563) ובכלכלת שביעית (עמ' תמה- תמו). ע"ש. וראה להלן (אות ב) בדברי הרוב משנה ייעץ מ"ש ליישב דברי מן. ע"ש.

ב. באלו גראענים יש קדושת שביעית

הבאנו לעיל דברי הראשונים שכתו שגרעינים שראויים להוציא מהם שמן מאכל או ראויים למאכל בהמה יש בהם קדושת שביעית. והרמב"ם הל' שמיטה ויובל (פ"ה ה"א) כתוב: "הקליפין והגראעינין שמוטרים בתורומה לזרים אין קדושת שביעית חלה עליהם והרי הם כעיצים אלא א"כ ראויים לצביעה". ובהל' תרומות (פרק יא הל' יא) פרט הרמב"ם דין הגראעינים מותרים

ואסורים בתרומה, זו"ל: "גרעיני אתרוג מותרים. גרעיני זיתים ותמרים וחרובין א"פ שלא כנסן הכהן הרי אלו אסורין לזרום. ושאר הגרעינים בזמן שכנסן ויש בהם לחולחת למצוץ אותן אסורות לזרום ואם השילcin מותרות". ומקורו של הרמב"ם בזה להשווות שביעית לתרומה נעלם. והרבב"ז כתב שהו מקל וחומר אם בתרומה שבמיתה הותרו גרעינים ק"ש שביעית שאין בו מיתה [ולכאורה ק"ו פריכה הוא לדמה לתרומה שכן אוכל בהמה פטורים תאמיר בשבייעית. ובכלל קשה איך השווה הרמב"ם שביעית לתרומה, הרי יש גרעינים שרואויים לבהמה ואינם ראויים לאדם שפטורים מתרומה. רצ"ע. ד.א. ס"ט].

והעולה מדברי הרמב"ם בהל' תרומות ומהר"י קוורקוס שם, כתוב בשורית משנה יוסף (ח"א סי' לח). א. גרעיני זיתים לעולם חיבים משומש נדבק בהם שיירי מאכל. וכן כל כי"ב. ב. גרעין שבתוכם יש אוכל כגרעיני שזיפים ואפקסקים חיבים כמו"ש בספר השמייה (פ"ז עמי' לא). ג. גרעיני תמרים לחיים ביותר חיבים, אף' שבני אדם משליכים אותם בשאר שנים. ד. גרעיני חרובים לחיים ביותר חיבים משיים שבשׂ זב מהם. ה. שאר גרעינים שיש בהם לחולחת שאפשר לאכליה או למצוץ אותה, כגון גרעיני אגסים וקורוטטמלין וחבושים וגרעיני תמרים (רגילים), תלוי באדם אם מכנים חיבים, ועל משליכן פטורים. ו. גרעיני שאינם ראויים לאכליה, כגון גרעיני תמרי ארמייתא, שהם רכים ונאכלים עם הפרי. וכ"כ החזון איש מעשרות (אלא) לגבי גרעיני תפוזים. ז. גרעינים שלפעמים נאכלים עם הפרי כמו"ש הרוי"ץ (שבת ס"ז כא) והערוץ (עדין ארכ) על גרעיני כדוגמת מה שקרו אבטיח בלי גרעינים, שגרעינו לא בשלים ונאכלים אגב אבטיח. לכוארה כיוון שאין בהם טעם עצמי, ונאכלים רק אגב הפרי, אין בהם קדושה. אולם להתוספות בברכות (לו,א) שכתחבו שעל גרעינים של דוגדנות, אפרסקים ותפוחים, יש לברך בורא פרי העץ. נראה דגם כשהם בפני עצם יש להם חשיבות. אמנם נראה שדווקא גרעינים אלו שנלעטים יחד עם הפרי ממש, והוא כפרי. אבל גרעינים שרק בולעים אותם לפעמים, כמו גרעיני קלמנטינה וכו', אבל לא לועסים אותם אגב הפרי כלל, מסתבר שאין בהם קדושה.

עוד כתוב במשנת יוסף שם שמדובר החסדי דוד (תרומות פ"י ה"א) עליה שגד גרעיני זיתים אם משליכן מותרים, ולא אסורים אלא בסתם, ודקדק כן בלשון התוספה. וגם הרמב"ם לא אסרים אלא בסתם, [כלומר שלא כנסן ולא השיליכן אלא גמר אכילהו והניחם והלך לו], אבל אם משליכן לכוי' לא היו כפרי, ע"ש. ולפי"ז יש לנו קולא גדולה בגרעינים כיוום. אולם המשנה יוסף דוחה דבריו ודיוקנו. ע"ש [ודוק במאשחתה]. וכותב עוד במשנת יוסף שם שאסיפה גרעינים למטרת משחק ילדים וכדו' לא נקרא אסיפה לגבי אכילה ומותרים.

עוד כתוב במשנת יוסף שם שמ"ש הר"ש והרעד"ב הנ"ל שגרעיני תمرة חיבים בשבייעית, משומש שרואויים הם לבהמה כמו"ש בשבת (כט,א). איןנו מוסכם, כי במלחמות (שבת ס"ז נוטל) משמע

שאינם מأكل בהמה גמור ועיקר לಹסקה. ע"ש. ומשמע שאין לחייבם בשבייעת משום אוכל' בהמה. וכך"פ בגרעינים שבפני עצם אין מأكل בהמה, גם אם נאכלים לבהמה על ידי שמצרפים אותם למאכליה, אין בהם קדושת שביעית, כיוון שבפני עצם אין נאכלים לבהמה.

וגרעינים שעומדים רק לזרעה כתוב החזון איש (ס"י יג אות יא) שאין בהם קדושת שביעית. וכותב בספר שבתות שנים (פרק יב העלה 41) שטעמו או משום שזרעה הנאותו אחר ביערו. או משום שאין בהם שימוש של קדושה, כיוון שرك בשנה השמנית יהיה אפשר לזרעם. ע"ש. ובענין גרעיני כוותה ראה להלן (אות יא).

ג. קליפות ושiryי מאכל האם יש בהם קדושה
בירושלמי (פ"ז ה"ב): "קניבטה דירקא מסקין לה לאיגרא והיא יבשא מן גרמה". וכותב הרש"ס: "קניבטה היא פסולת הירק, אותן עליים שאין רואים כל כך, לא ידרוס עליהם ברוגלו, דוכלי בהמה נינהו, אלא מעלה אותן לגג והם יבשים מעצם ולא חזן לאדם ולבהמה". גם בפ"ט ה"ח בראש"ס ד"ה ולענין אכילתן: "קניבטה ירק כיון דחזי לבהמה אין דורסין אותו ואין מפסידין אותו, שכדרכ' שהוזהרנו על אוכלי אדם שלא להפסידן כך הוזהרנו על אוכלי בהמה" וכו'.

ומבוואר מדברי הרש"ס שמأكل אדם שנפסל מאכילת אדם וראי לבהמה יש בו קדושת שביעית. ובבביה רידב"ז (ס"י ה ס"ק ז) כתוב, שגם לאחר נתיביש הירק למורי ואינו ראוי עוד לבהמה, אלא להסקה, כיוון שבא מאוכלי אדם מותר למכורו ולקנות בו אוכלי בהמה, אבל יש עליו עדין חומרת אוכלי אדם ואסור לעשות ממנו מלוגמא. ע"ש. והגר"ח נאה, מובה להלן בסמוך, דחה דבריו. ורשען ראה להלן (פרק ט אות ו?).

וכותב ברמב"ם הל' תרומות (פי"א ה"ה): כדרך שמרקדין הקמח בחולין כך נהוג כהן בתמורה... הרוי שרצת לעשות סולת מנופה... ולא ישליך את השאר מפני שהוא ראוי לאכילה אלא יניחנו במקום מוצנע". [וכידוע גדרי קדושת שביעית ושימוש המותר בפרותיה נלמדים מתרומה, כמו"ש הרמב"ם בהל' שמיטה פ"ה ה"ג וה"כ. וכן תרומה נלמדת משבייעת, וכמ"ש המל"מ הל' תרומות פי"א ה"ו]. ופסקו כן בספר שער צדק (שער מצות הארץ פרק יי סע' י) ופתח השלחן (ס"י כד [ה] סע' ז) לענין שביעית.

וכותב הגרא"ח נאה זצ"ל בספר "הערות למעשה בעניין שמיטה" (עמ' ל), שהמורسن בעודו בקמה ראוי הוא לאכילה, כמו"ש בשבת (עו,ב) שעני אוכל פיתוח בעיסה בלוסה. אבל כsharpesh מהקמה אינו ראוי לאכילה, כמו"ש בשור"ע יו"ד (שבד סע' ג) לענין חלה. וא"כ לענין שביעית, אין בו קדושה ומותר להשליכו. וכן כתוב שגם חרצנים וזוגין של ענבים, שאינם רואים בפני עצם לאכילה, כמו"ש בשבועות (כב,ב), אין בהם קדושת שביעית, ומותר להשליכם. ולהזכיר שגם הר"ש

סירליאו הנ"ל, שכחן שאוכל' אָדָם שראויים לבהמה יְשַׁ בֵּהֶם קְדוֹשָׁה, מִזְדָּחָה בְּנֶדוֹן דִּידָּן, אֲלָא שסוכר שקניית יְרָק מַעֲיקָרָה הִיא מַאֲכָל בְּהַמָּה, כִּיּוֹן שְׁבָרוֹ שְׁהַעֲלִים הַחִיצְׂנוּיִם בַּרוּר שְׁאַינְתָּם רָאוּיִם לְאָדָם אֶלָּא לְבַהֲמָה, וְלֹכֶן גַּם הַנּוּבָּל אֶחָר לְקִיטָּה הָוִי בְּכָלְלָא אָוָלִי בְּהַמָּה. גַּם פַּת שְׁעִיפָּה וְתְּבָשֵׁיל שְׁעַבְּרָ צָוְרוֹתוֹ, שְׁמַבּוֹאָר בִּירוּשָׁלָמִי (פ"ח ח"ב) וּבַרְמָבָ"ט (פ"ח ח"ג) שְׁאַינוּ חִיבָּ לְאָוָלִוּ, מִשְׁמָעַ שְׁמוֹתָר לְהַשְׁלִיכָוּ, אַעֲפָ שְׁרָאוֹי לְבַהֲמָה אָוּ לְעוֹף, שְׁכַּן אָם מַדּוּבָּר בְּפַת וְתְּבָשֵׁיל שְׁנַפְּסָדוֹ לְגִמְרִי שְׁאַינְתָּם וְרָאוּיִם לְאֲכִילָה כָּלָל, מָה צְרִיךְ לְאַשְׁמּוּעַן שְׁאַינוּ צְרִיךְ לְאָוָלִוּ, הַרִּי מִפּוֹרֵשׁ בְּכֶרֶכְוֹת (מ,ב) שְׁתְּבָשֵׁיל שְׁנַפְּסָדוֹ בְּרַכְתָּוּ שְׁהַכָּל, וְכַתְּבָבָיְתִּי יוֹסֵף אָוּחָ (ס"י ר"ד) שְׁאָם נַפְּסָדוֹ פְּרִכּוֹת שְׁבִיעִית, וְאַפְּלִיו פַת נְקִיהָ אַינוּ חִיבָּ לְאָכָל, עַל כִּרְחַךְ דָּאתָא לְאַשְׁמּוּעַן שְׁפַת שְׁעִיפָּה אֲפִי" קָצָת, פְּקֻעָה קְדוֹשָׁת שְׁבִיעִית מִמְּנָה, וְאַיִנָּה בְּכָלְלָא "לְאָוָלָה", וְמוֹתָר לְהַשְׁלִיכָה. וּמִמְּשָׁרְבָּמָ"ט שְׁאַינוּ מַטְפֵּל לְאָכְלָל פַת שְׁעִיפָּה, וּבְהָלָ' מַעַשָּׂר (פ"ג ה"א) הוֹסִיף בָּזָה וְכַתְּבָבָיְתִּי שְׁפֻקָּה מִמְּנָה קְדוֹשָׁתָה, מַבּוֹאָר דָּלָא כְּהַבְּתִי רַיְבָּזָ, הָנֶלֶל, שְׁכַּתְּבָבָיְתִּי אָדָם שְׁאַינְתָּם רָאוּיִם לְבַהֲמָה יְשַׁ בֵּהֶם קְדוֹשָׁה וְאַסּוּר לְעַשּׂוֹת מִלְגָמָה. וְלֹפִי זֶה הַעֲלָה שְׁמַשְׁגָּרְעִינִים וְחוּגִין שְׁלַעַנְבִּים אַיִן בָּהֶם קְדוֹשָׁת שְׁבִיעִית.

וכדבריו לעניין פַת שְׁעִיפָּה כ"כ החזון איש (ס"י י"ד אַתְּ יָ), וכותב עוד שפירות שְׁבִיעִית שְׁנַפְּסָלוֹ מַאֲכִילָת אָדָם וְרָאוּיִם לְבַהֲמָה, וַיְשַׁ לָוּ בְּהַמָּה, אַסּוּר לְאָכְלָם וְאַיִן לְהַשְׁלִיכָם. וּרְאָה עוֹד מ"ש בָּהָה בְּסֶרֶר חִידּוּשִׁים וּבִיאוּרִים (שְׁבִיעִית ס"י ח). וּרְאָה לְהַלְּזָן פָּרָק ח (אַתְּ יָאוּק א) שְׁבִירּוּשָׁלָמִי (מעשר שני פ"ב ה"א) מַבּוֹאָר שְׁתְּבָשֵׁיל שְׁנַסְרָח לֹא פּוֹקַעַת מִנּוּ קְדוֹשָׁת שְׁבִיעִית, הַגָּם שְׁקָדוֹשָׁת מַעַשָּׂר שְׁנִי פּוֹקַעַת. וְהַבָּאָנוּ שְׁמַמְּאָחָרָן שְׁכַּתְּבָבָו שְׁכַּל מַאֲכָל שְׁעַדְיָן רָאוֹי לְבַהֲמָה לֹא פּוֹקַעַת קְדוֹשָׁת שְׁבִיעִית מִמְּנָה, וְהַסְּבָרָה הַגְּרָשִׂי אַזְלָל, שְׁבוֹזָה חִמּוֹרָה שְׁבִיעִית מִתְּרוּמָה, כִּיּוֹן שְׁבִיעִית חָלָה גַם עַל אָוָלִי בְּהַמָּה, וּרְאָה מ"ש בְּסֶרֶר שְׁבָת הָאָרֶץ שְׁפַת שְׁעִיפָּה מוֹתָר לְהַשְׁלִיכָה. ע"ש.

ובמקדש דוד (ס"י נט א"ת ד) כתוב משברכי הרמב"ם (הלו' שְׁבִיעִית פ"ה ה"ט) שכחן "מסיקין בגפת וְחוּגִין", נְרָאָה שְׁיַשְׁ קְדוֹשָׁת שְׁבִיעִית בְּחוּגִין, כִּיּוֹן שְׁהָם שְׁיִירִי מַאֲכָל, אֲלָא שְׁמוֹתָר לְהַסְּקִין בָּהָם, כִּיּוֹן שְׁאַיִן לְהָם תְּשִׁמְישׁ אֶחָר. וְאַעֲפָכְבָ' יְשַׁ בְּהַמָּה קְדוֹשָׁת שְׁבִיעִית, כִּיּוֹן בְּכָסְ"מ, שְׁיִירִי מַאֲכָל, כִּיּוֹן שְׁעִיקָּר הַפְּרִי רָאוֹי, יְשַׁ בְּהַמָּה קְדוֹשָׁה אַעֲפָ שְׁאַיִן רָאוּיִם אֶלָּא לְהַסְּקִין.

ובספר שביתת השדה לידי הגרש"ז רוח שליט"א (פרק ט העלה 24), כתוב להוכיח מלשונות הרמב"ם שְׁיִירִי מַאֲכָל כָל עוֹד שְׁרָאוּיִם לְתַשְׁמִישׁוֹ שְׁלָאָדָם, כְּגֹון לְצִבְעָה, אַעֲפָ שְׁאַיִן עוֹמֵד לְכָךְ כָּעֵת, יְשַׁ בְּהַמָּה קְדוֹשָׁת שְׁבִיעִית, אֶבֶל אָם נַפְּסָל עַד שְׁאַיִן רָאוֹי כָּל לְאָדָם וְלְתַשְׁמִישׁוֹ, וְרָאוֹי וּקְרָבָהָה, וְשְׁאַיִן עוֹמֵד לְבַהֲמָה, פּוֹקַעַת מִנּוּ קְדוֹשָׁת שְׁבִיעִית. וְזֹאת עַל פִּי דְּבָרֵי החזון איש דְּלַהְלָז (או"ק ד). והבבאים שְׁכָכְבָ' בְּסֶרֶר חֹוט שְׁנִי (כרך א עמי' רנט) ע"ש.

הרבי אהרון בוארון שליט"א
מעיה"ק ירושלים ת"ו

הפרשת תרומות ומעשרות בחנויות ובתי עסקים [חלק ג]

ענף ה': על אודות שאין מקפידים שהמשגיח כשרות המפריש תרו"ם מפירוח בעל העסק ימונה לזה בתורת שליחות. ואשר לפעמים גם אי אפשר לעשות זאת!

בשווית תשוכות והנהגות ח"ג (סימן שלה) כתב שמעולם הוא תמה הייך מועילה הפרשת המשגיחי כשרות מפירוח בעל הבית, והרי הם לא מונו לזאת בתורת שליחות מבעל הבית, ובכח"ג הא לא מועיל כלל, שנאמר אתם גם אתם וכו', ושלא מועיל זהה זכיה אלא צירך שליחות ממש דוקא. והוסיף לעורר עוד דאפסילו אם מינו את המשגיח לזה בתורת שליחות נדרש, אכןי לא איפרך מחולשא, דאיתן תועיל השליחות זהה הא הווי דבר לא בא לעולם. וגם פעמים שבבעל העסק הוא מומר וכתבו הפסיקים שמומר אין יכול למונת שליח לדברים כאלו וכותב לפלפל זהה מכמה סוגיות. ולכן כתב שם בסוף"ד לתיקן נוסח שטר הרשאה שבבעל העסק ממנה בו אתה ועדת הכספיות או שלוחם וכו'. עכת"ד. וע"ש. וכן להלן (סס"י שם) חוזר על חשש זה בקיצור. ע"ש. וע"ע בס' משפט ארץ (פסקת ה"ז) ובהערות. והנה אילו באנו לדון על כל פרט ופרט שכחוב שם יכללה הזמן ומה לא יכולו, וגם אנכי הצעיר לקצר באתי ולא להאריך, ובפרט שכבר נתארכו דברינו פי כמה מכפי שישערנו, שכן אמינה למקט נפשאי בקצורי עכ"פ בדנה פtagma, ונתייחס בקיצור נוסף ליסוד העניין ששאר החששות אתכאה דידיה סמייכי, ובהתרועע היסיד יפול הבניין. ולפיק"ד אחר המchia"ר אני רואה כאן בית מיהושך כלל, שהרי עכ"פ בדנה פtagma, ומן ורוכב הפסיקים שא"צ כלל שתהיה שליחות עברו הפרשת תרו"ם. עי' בש"ע יו"ד (ס"י שלא סעיף לא) ובנושאי כלים, ומשם בארה. ובאמת מנ"ר גופיה ביאר בהמשך תשובהו שלדעת רוב הפסיקים א"צ כלל שליחות עברו הפרשת תרו"ם. ועו דביאר (וכן להלן סי' שלו ד"ה וביתור, וד"ה ובזה) שגם המציגים שליחות כשמפריש משל בעה"ב, מ"מ כל כה"ג שהדבר הוא רק זכות לבעלים גם הם מודים שא"צ שליחות זהה ומהני מדין זכיה. ע"ש. אלא דרבנן נר"ז אשר זו דרכו להחמיר תמיד בכל דבר, כתב שלמרות כל זאת לחוש ולעשות שליחות, והינו מושום שהבין (וכן ראייתו בעוד ספירים שהבינו כוותיה) שלדעת הקכח"ח (סימן ר מג ס"ק ח) בכל אופן צירך שליחות כדי להפרשת תרו"ם, ואפסילו כשההפרשה היא רק זכות לבעלים. וכותב שכן מוסכים הגראע"א מדבר ציין בಗליון הש"ע יו"ד (ס"י שכח) להקכח"ח. ושכנן הסכימו המרכיבת המשנה (פ"ז מגירושין), ובשווית עונג יו"ט (סימן קט). ע"ש. אך לפיק"ד לאחר העין כל דגם לדעת הקכח"ח כל כה"ג שההפרשה היא כך זכות לבעלים א"צ זהה שליחות ומהני להפריש מטעם זכיה. ע"ש בסוף"ד ודוק"ק היטב. וע"פ דברינו נדחה מש"כ בהשווה נ שם (ס"י שלו ד"ה ובזה) לדוחות קושית הקכח"ח מעל הרמא בהגה ביו"ד (ס"י שכח). ע"ש. ובאמת ניל דבקכח"ח בסוף"ד נתכוין להדיא

לאפוקי מסבכת התשוה"ג. ע"ש. והבן. ומעתה י"ל שゾחי ג"כ דעת האחראונים הנ"ל שהסכימו לדברי הקצה"ה. ויל"ע בזזה. ואכ"מ עכ"פ נלע"ד ברור הדעיקר להלכה שא"צ מינו שליחות עבור הפרשת תרו"מ, ובכח"ג שההפרשה היא רק זכות לבאים אפשר להפרה להיות מדין זכין לאדם. וע"ע בזה בשו"ת שפת אברהם רוטנברג (סס"י נג) ובשו"ת דברי יהושע אהרןברג ח"ג (חיו"ד סי' נד אות ב). ובב' דבר אליעזר ולידינברג (סימן ג בסוף אות ט, בדף"מ נדפס בסוף צי"א חיו"ז). ובגלוונות הקהילות יעקב לказפ"ח שם וע"ע בס' דברות יעקב ע"ס גיטין לידיינו הרה, ג' ר' יעקב דהאן נר"ו (סימן נז) מה שפלפל בזה כדי ה' הטובה עליו. אך את זה עיר שראייתי שתפס בדעתה הקצה"ה כמו שתפס התשוה"ג, ולפק"ד הא ליתא. ע"ש. ובאמת לפ' דברינו גם מיושב מה שהקשה שם ע"ד הקצה"ה מהיא דכתובות (יא). גבי גר קטן. ובהשומות (לעומוד רכח) הייק הקושיא מדברי הרשב"א בכתובות שם, ומשזה מוכחה שדעת הרשב"א לא כמו שכתב בדעתו הקצה"ה. ע"ש. דלפי דברינו לך"מ ע"ד הקצה"ה. וכבר כתבנו שבאנו לказר ועל כן כעת עמד קנה במקומו למרות שכמעט לא כתבנו כלל בזה. ועכ"פ ביארנו שלhalbca אין שום חשש בהפרשת המשגיחי כשרות משומשאין מינוי שליחות, וממילא בין תבין לשאר החששות וכ"ש הנוסח המוזר שסדר התשוה"ג במחכתה"ר אין להתחשב בהם כלל ועיקר.

ענף ו': בו יבואرك בקיצור אם אין לפkap בהפרשת תרו"מ שמאפרישים בחניות מצד שבעל החנות לא מבין כיצדחולות ההפרשות?

הנה הגאון הנודע כמוחרש"ז אויערבך זלה"ה כתב בכמה מקומות, בס' כרם ציון הלכות פסוקות תרומות (ריש פל"ז בנידול ציון), ובקובץ העורות שבס"ס מעדרני ארץ על תרומות דפו"ח (סי' ט אות יא), ובשו"ת מנוחת שלמה ח"א (ס"י לז עמוד רא בהערה, סימן נג, וסימן סב אות י), שהמאפריש תרו"מ צריך לדעת שתרומה ותרומה מעשר הן קודש וממון כהן, ומה שמאבדין אותן ולא נותנים לכך הוא רק מפני שבזמן הזה אסור לאכלן. וכן צריך הוא לדעת שמעשר ראשון שייך ללי ומעשר עני לעניים, וזה אמרין שפיר שאף אם מאפריש שלא ע"מ ליתן מ"מ הפירות שפיר מתוקנים מאיסור טבל. אבל מי שאומר את נוסח ההפרשה מביל לדעת כלל מכל הנ"ל, אלא רק יודיע שצרכיים להפריש מעט יותר מאשר ממה ולומר איזה נוסח ולהפסיד את מה שהפריש, וזה יכול ליטול עצמו את שאר הפירות, נמצא שהלוים והענים לא זכו כלל בהן קריית שם, אם ניכר הדבר שאינו מעלה כלל על דעתו שבקריית נוסח ההפרשה הוא מחלוקת חמישית מפירותיו לאחרים (ר"ל עשירית ללוים ועוד עשירית לעניים). וכיון שכן חובבני שאין זו הפרשה והפירות נשארים בטבלן. וכו'. וכן בהפרשת חלה וכו'. עכטד"ק ז"ל ועוד אחרת גדולה מזו החמיר הגרשׂז"א זול"ק בכרכ' ציון: ולפי דברינו נראה שגם הממנונים על הפרשת תרומות ומעשרות כיוון שהם רק שלוחים של בעל הפירות נכון מכך שיבירו וילמדו את בעלי הפירות את כל עניין ההפרשות למען ידעו שע"י ההפרשה הם מזכים עשירית מהפירות לשפט לוי ועוד

עשירות לעניים, שהרי אם אנו יודעים בבירור שבעל הבית אינו יודע מזה והוא רק מסכימים להפסיד מעט מהפירוט, ותו לא מיידי, אך אפשר שהמוניה יהיה בעליים לחלק אחד מהמשה מהפירוט לאחרים, ואם באמת אין האחרים זוכים בפירוט, הרי ארמן דמסתבר דין זה חшиб כלל הפרשה וכו'. עכ"ד. ונמשך אחרי בשו"ת תשובה והנוגות ח"ג (סימן שם). וכן הובא להלכה בס' משפטין ארץ אידלשטיין על הל' תרו"ם (במבוא הספר עמוד לב, ובריש פרק י'), ובס' ביכורי שדה רוח (עמוד קפד), ועוד.

ואולם במאמר אחר ישבנו על מדוכה זו באורך בעזה שו"ת, והעלינו שם שע"י ההפרשנות יוצאים הfilerות יוצאים המפרשות המופרשים מרשות הבעלים וכambioar בפסחים (מו:) ובسنחדרין (קב:) מ"מ גם אם המפרש לא נ騰ו לזה כל' אין זה מעכט, אלא בעצם התוצאותיו שיחולו ההפרשנות כדי מילא נועשית התרומה ממון כהנים והמעשר ראשון ממון לוים ומעשר עני ממון עניים אף ללא ידיעתו והסתמכו. והבאו לזה ראייה מדברי הרואה"ש בפ"קDKDושן (ס"י כ) וסייעו, ושכ"פ ארמן בש"ע או"ח (ס"י יד בסופו) ואה"ע (ס"י כח סעיף יט). ועוד. ועוד ביארנו דמכל שכן דatoi שפיר אם אותו ע"ה אינו מפרש בעצמו אלא מבקש מת"ח שיפריש לו, דבכה"ג הרי הוא סומך ומסכימים לכל אשר יעשה שליחו בפירוטיו. ועוד הבאו שכבר הורו כן במפורש שני גאנז הדור הקודם הלא הם הגאון החזון איש (דמאי סי' טו אות ו בסופו) שכ' בפשיותו שע"ה שאמר לחבר לתקן את כרוי, חולק חברו ותורם ומעשר כדיין, וא"צ חברו לבאר לפני הע"ה מה שעשו באפרשות, אלא כל שסמן המשלה דעתו על מעשה השליח חшиб שליחות אף שנעלם ממנו פרטיה הדבר, וריצוי לדבר הסתום הווי ריצוי, ואין ידיעת הפרטים מעכבות, וכן הדין בכל מכירות והקנאות. עכ"ל. וכן הגרצ"פ פראנק בשו"ת הר צבי ח"א מזרעים (סימן מה) אף שחלק על החזו"א במה שהוציא מהדין הנ"ל, מ"מ בעצם דין הנ"ל הסכים גם הוא בפשיותו בדברי ז' חביב בס' תוס' יהוכ"פ (יומא פג. ד"ה ולפ') בדעת הר"ן שם. ע"ש. והובא בשו"ת אבני ברזל ח"א (ס"י קטז). סוף דבר נתבאר שם באורך בס"ד שאין לערער כלל וכלל על הפרשת תרו"ם שע"י המשגיח כשרות גם לא מצד שאין בעל החנות מבין כלל בענייני ההפרשנות. וזה ברור. קחנו שם*.

* הערת העורך: בהרמנותיה דמו, אם באמת מתרצה בעל החנות בהפרשה עצמה, גם הגרשׂו"א זצ"ל מסכימים ששפיר דמי, וכל ערעורו הוא רק על כך שבעל החנות אין יודע כלל מהנהשה באמת, ואין התרצותו אלא בקבלה תעודה ההכשר, ובעבורה מוכן הוא שייטול המשגיח מעט מהפירוט ויזורק וכו', ואין בעל החנות יודע כלל מההפרשה האמיתית, ואיilo ידע לא היה מסכימים. ועל זה טרם ראייתי בדברי הרוב הכותב מה שמכוביח היפך מהה. ומה שצ"ין לס"ס יד וכו', אין עניין לנידוי'ך וכambioar למעיין. ובאמת שהדבר אינו מוסבך כלל וציריך רק ללמד את בעל החנות את דין הפרשת תרו"ם בקיצור, ולאחר מכן את הסכמתו,תו לא חיישין, ובודאי לא לדברים שבלב שאינם דברם.

מדור תגבות

על קריעה בעיר יהודה / הרוב מנהם מענדל ברונפמן

קראתי בעיון את מאמרו של הרה"ג דוד אביטן שליט"א בגליון העבר (מספר 31 עמ' 38) בעניין "קריעה על ערי יהודה". ודבריו היו כמו רעננים על נפש עייפה. כדרך של תורה כשבינתי בדברים הכתובים עליו בידי ספר הערות ויישובים כדלהלן:

במועד קטן כו, א "אלו קרעין שלא מתחאין... ועל המקדש ועל ירושלים" (עיין במדרשה"א שם, והוא תמה כמ"ש הרה"ג הנ"ל). ובטור שלוחן עורך תקס"א, א: הרואה ערי יהודה בחורבן אמר ערי קדרש היו מדבר וקורע הג"ה ואינו חיב לקרווע אלא כשמגעי בסמויך להם". דין זה תמהו הוא: מדוע שהחווים בחורבן ערי יהודה קורעין, אבל בעיר ישראלי לא? ע שום מה הן נשנות. ונΚודחת הביאו שם היא (כלשון הכותב) "משום שעיקר יושבי ירושלים שבו עיר יהודה והיו סמכין לשכינה, והאגם שקדושת ירושלים היא המקום עצמו מכל מקום מי שהחזיק ובנה וכוכי היה בני יהודה וmesharbo ערי יהודה וגו'ו בניה ניכר היה החורבן יותר..." ע"ש.

וצלה"ב ביאור זה: שהרי הוא הטעם שייך על חורבן הבית בלבד שמדווע קורעין אנו - על ביהם"ק שחרב ועומד שם וגולו היהודים - בניה. אבל אי"ז טעם מדווע ביום אנו קורעין על ערי יהודה על שגלו בניה, והם אלו שתחזקו את בית המקדשadam כן יהודי ערי ישראלי גם אלו תרמו לביהם"ק בכורדים וכו' (וכמו שהובא כבדך אגב במאמרו) ואוי קרעין על אינשי נמי, מדווע אין קורעין כנ"ל גם על ערי ישראל ששמהו וחרכו. שאין לכאה קדושה נתפסת בעיר יהודה יותר מאשר בישראל. גם צריך לחקור בכללות מה הכוונה ב"הורבן", דהיינו באם הכוונה הוא לחורבן הגשמי של ערי יהודה מתחזקת הקושיא דלעיל: מאי שנו ערי יהודה מעורי ישראל.

ובהמשך לומר שהמדובר הוא על חורבן רוחני שהרי בפירוש הובא בנושא כל' השו"ע (כגון בא ר היט שם ומשנה ברורה שם על אחר) שקורעין קריעה "אפיקו יושבין בהן" (עד שישלטו שם ישראל ועיין בזה לקמן ויל' גם שברו שיש כאן קשר לחורבן גשמי ואין נתק מוחלט). ותו: אף שבשו"ת אגרות משה (חלק או"ח ח"ד סי' ע' אות י) פסק שכיוום לאחר ישראלי שלולטה פה אין צורך לקרווע בראשית ירושלים, מכל מקום פסקו האדמו"ר מלובאויטש (אג"ק כרך טו עמ' תנב) והగרש"ז צ"ל אוירבגעך (מנחת שלמה ח"א ס"ו עג) שהוים בכל זאת יש לקרווע יהודים זאת (- לדעת הגרש"ז) מפני שכיוום יש עדין הבהיר תיפלה שלהם ועודם קיימים. והוא חורבן לכל הדעות.

והנה אף שהאדמו"ר צ"ל הנ"ל כתוב שנוגים לקרווע גם על ערי יהודה, הנה בפועל חזין שניין קורעים עליהם ונלע"ד تحت טעם ע"ז שגם דבריו יובנו כראוי, ובಹקדם: יש לומר בעניין קדושת ביהם"ק שמצוינו בזה דבר תמהו: על המקדש מצינו אותו התורה (בפרשת ראה) שהוא - "המקום אשר יבחר ה'" על המשכן לעומת זאת לא נאמר הדבר הזה. וגם הרמב"ם (בhallot בית הבחירה פ"ו ה"א - ד) כותב שבית המקדש "לא היה במשור, אלא במעלה ההר" מה שאין כן במשכן, ויש לבורר את פשר השינויים (המהותיים) הללו. ובבאר האדמו"ר צ"ל הנ"ל (בליקוטי שיחות כרך כת עמ' 71) שביהם"ק (נכפסק כדעת הרמב"ם עיין - והדעות שבזה-) בנו"כ השו"ע שם) כנודע התקדש מקומו באופן נצחי דלא כבmeshen, מפני קדושת בהם"ק נעלית יותר וכן נס"ל היא נצחית (ומה שקדוש הקודשים וקדוש היה בגובה אחד הוא מפני שקווע"ק קדושתו למעלה מהגדולה והגבלה, ואכ"מ) ויתרה מזו היה "במעלה" בעלייה מתמודת מדורגת).

ועל פי זה מוכן שפיר הטעם מדוע ערי יהודא בלבד בכלל קריעה זו, משום שהקדושה של בית המקדש משפעת בבחינת "טוב לשכנו" על ההרים הסמוכים, ערי יהודא (והן אמת גם חלקת בניין בכלל זה אלא שערי יהודא נזכרו מפני חסיבותן (шибיהודה המלוכה). וזהו העומק שבברורי הלבוש שכח שער יהודא דיקא לפני שהן סמכין לירושלים) ומילא קדרשה נינגה בערי יהודא ונכוון ליישב המנהג שקוראים אך בירושלים (המורחת) לכל הדעות מפני - שאכן השלטון דימינו הוא אינו שלטון יהודאי לכל דבריהם וככ' אלם מבינה זו נשתנה התמונה מאז בזה שבעז"ה ובס"ד פרחה ושבשה קהילתית התשובה ברוחבי ערי יהודא עת שאין בה יותר שמנה רוחנית ויש בתיה מקדשות מעטיין - רבים (ואין זה, כפסוט, מספק אותנו ח"ז ואנו דורשים גאולה). אבל בירושלים (המורחת) לעת עתה שליטים שם (בהרבה דברים) הערבים ובתי התפילה שלהם מרובין, לפיכך אמרו דין זה (דקריעה) ביוםנו על ירושלים בלבד. (ובכן נדחים דברי הגראי הורביז בתקשות גליי' רסב עמ' 17)

ובשלוי הדברים אגב בנקודה נוספת: היהות והאדמו"ר הנ"ל כתב שנוהג לברך בעת הקריעה ברוח דין האמת בלבד ומלכות - אף שלא נזכר בפסקים הנ"ל מ"מ לכל הדעות ניתן לברך בלחש (כפשרה, ועיין ב"מנהגי ישראל" ח"ד עמ' נג (מוסד הרוב קווק) ובנסמן שם)

בסיום: ביוםנו הקרעה היא על ירושלים בלבד, בכל אופן הקריעה שנאמרה בתלמוד ובפוסקים על ערי יהודא הוא משומש שאלות נתកשו מקדושת המקדש. היהות ובעו"ה החיזרו עטרה ליושנה ורכבו שומרי המצווה בעיר יהודא. והנלו"ד כתבת^{*}.

* הערות העורך:
עד היום רוב ערי יהודא הינם שוממים מבלי ישוב פרט לערים בודדות ומספר יובים קטנים יחסית. ולא בכדי אין מנזרים עד היום בזמנינו ידועים: "עיר קדשך היה מדבר ציון מדבר היהת ירושלים שמה". ואין כאן כפילות לשון כלל אלא ערי קדשך הם ערי יהודא כמו'ש הגם' במועד קטן שם. ומה שיש שאינם נהגים לקרוא על ערי יהודא אינה ראייה כי גם על ירושלים והמקדש מעט אשר ראייתי קוראים ועשוי להם המצוות שונות ומשונות, אשר אין כדי להחולותם על הכתב. ודי בזה.

ועדת השמיטה הארץית

**קריאת קודש ממרן ג"ע הראש"ל הגר"ע יוסף שליט"א וחברי
מועצת חכמי התורה וגדיי ורבני הדור, לרכישת תוכרת
חקלאית בשנת השמיטה מחנויות העומדות תחת פיקוח
ועדת השמיטה הארץית"**

קריאת קודש

לאחינו בני ישראל החדרים לדבר ה' עליהם חייו!

עם התקרוב שנת השבע, שנת השמיטה, בשות תש"א הבעל"ט, כמה וגם נצבה "ועדת השמיטה הארץית" הכוללת בתוכה את רבי היבר"ץ "בית יסף" נונה ציון" ועוד. ובין חברי נמנים ידידנו הרבנים הגאנונים רבי שלמה בן שמואן שליט"א, רבי שלמה נשא עמאר שליט"א, רבי שלמה שלוש שליט"א, רבי רודכי שמואל אשכנזי שליט"א, רבי אברהム יוסף שליט"א, רבי משה יוסף שליט"א, וכו' רבי פעלחותיהם ומיעשיהם לדאג לכל הצבור להיות של רבינו זלמן רוח שליט"א, ולשמור את כל דיניה בדוקך רב ובחדור, ולהביא אל ביתם תוכרת שאין בה חש כלל.

ובכל השאלות העומדות על הפרק הם מתיעצים עמי. והגדילו לעשנות, בך שננתנו עדיפות לתוצאות יהודית הדלה על פי הנאי ההלכה בשנת השמיטה, על פי סדר העדיפות דלקמן:

א. יבול הגדל במסגרת אווצר בית דין, ואף בירקות שנזרעו קודם השמיטה, ונאספו בשמיטה קייל'ל כבדעת רבי הראשונים אוצרנים אסורים באיסור ספיקים, אך הם קודשים בקדשות שביעית, ומחולקים במסגרת אווצר ביה".

ב. יקלות הגדלים במזאים מונתקים בתוך מבנים, שאין בהם קדושת שביעית כלל.
ג. נולדים הגדלים בערבה הדורנית, שזינה נחרל' ואין נהוג שם דין שביעית כלל.
זורך לאחר מיצוי האפשרויות הניל' ייקחו סחורה מנכרים, שאין ביבול הגדל אליהם קדושת שביעית כלל, וכי דעת מן הבית יוסף זיע"א.

והעולה על כולנה, הקפדתם של בני הוועדה המ"ל, על מהירי הפירות והירקות שייהיו שוים לכל נפש, כך שבעל בית יהוד יוכל לרכוש תוכרת בשמיטה ללא קשיים.

לפייך כל החדר לדבר ה', יש בידו אפשרות לשמר שמיטה כהכלתה, ולרכוש את התוצרת החקלאית בשנת השמיטה, מחנויות העומדות תחת פיקוח והשגת רבני וועדת השמיטה הארץית המ"ל, ובכך מחזק הוא את החקלאים שומרי השביעית.

ע"ז בתאי עה"ח ביום ו' מנ"א תש"ס

ברכת התורה

ז' ציון יוסף

גם אנו הח"מ מצטרפים לקריאתו של מרן הראש"ל הגר"ע יוסף שליט"א לעוזר ולרכוש בשנת השמיטה תוכרת למהדרין, בחנויות העומדות תחת פיקוח
ועדת השמיטה הארץית"

אה ג' ציון

ען-טן טראט

טראט

טראט